

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

КОНДРАТЮК Вікторія Вікторівна

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня
«Магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник:

кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування

в галузях економіки

Фостолович Валентина Анатоліївна

ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та аудиту

Кафедра обліку та оподаткування в
галузях економіки

Затверджую

зав. кафедри _____

«___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Студентці _____ Кондратюк Вікторії Вікторівні _____

на тему:

«Облік та аналіз розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти (на прикладі Вінницького національного аграрного університету)»

затверджена Наказом від «___» _____ 20__ р., № _____.

Календарний план виконання магістерської роботи

Структура роботи		Термін підготовки
Вступ		до 13.09.2019
Розділ 1	Теоретичні аспекти обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти	до 13.09.2019
Розділ 2	Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами в бюджетних установах	до 14.10.2019
Розділ 3	Аналіз розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти	до 15.11.2019
Розділ 4	Сучасні підходи до покращення обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті	до 15.11.2019
Висновки та пропозиції		до 21.11.2019
Список використаних джерел		до 21.11.2019

Термін подання роботи на кафедру
для попереднього захисту «9-10» грудня 2019 р.

Завдання видав керівник «___» _____ 2019 р.

Підпис _____

АНОТАЦІЯ

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних й практичних питань та практика бухгалтерського обліку й аналізу щодо розрахунків із дебіторами та кредиторами в бюджетних установах.

Об'єктом дослідження є процес обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні теоретичних та методичних основ організації бухгалтерського обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами в закладах вищої освіти.

Завданнями роботи є визначення економічної сутності розрахунків з дебіторами та кредиторами, аналітичний огляд та систематизацію наукових поглядів щодо їх обліку та аналізу, систематизація нормативно-правового регулювання, ознайомлення із організаційно-економічною характеристикою установи та аналіз стану розрахунків, розгляд облікової політики та документальних операцій, а також ознайомлення з методикою обліку та узагальнення інформації по розрахунках з дебіторами та кредиторами в бюджетних установах, здійснення аналізу та удосконалення обліку, а також визначення шляхів покращення аналізу і системи розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності бухгалтерської служби Вінницького національного аграрного університету шляхом використання наведених удосконалень обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Ключові слова: дебітори, кредитори, розрахунки, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, облік розрахунків з дебіторами та кредиторами, аналіз розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Магістерська робота містить ___ сторінок, 28 таблиць, 26 рисунків, список використаних джерел включає 98 найменувань, ___ додатків.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	10
1.1. Економічна сутність розрахунків з дебіторами та кредиторами	10
1.2. Аналітичний огляд та систематизація наукових поглядів щодо обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами	20
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти	32
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	46
2.1. Організаційно-економічна характеристика установи та аналіз стану розрахунків	46
2.2. Облікова політика установи державного сектору	53
2.3. Документальні операції по розрахунках з дебіторами та кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті	56
2.4. Методика обліку розрахунків з дебіторами в установі	66
2.5. Механізм здійснення розрахунків бюджетної установи з кредиторами	70
2.6. Узагальнення інформації по розрахунках з дебіторами та кредиторами в бюджетній установі	82
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	98
3.1. Аналіз розрахунків з дебіторами в бюджетних установах	98
3.2. Аналіз розрахунків з кредиторами в установі державного сектора	105
РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ У ВІННИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	112

4.1. Удосконалення обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами в бюджетній сфері	112
4.2. Шляхи покращення аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти	120
4.3. Удосконалення системи розрахунків з дебіторами та кредиторами в бюджетних установах	123
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	126
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	132
ДОДАТКИ	143

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основне завдання бухгалтера – системно розуміти облікову технологію, це дозволяє врівноважено і з повним усвідомленням виконувати кожен бухгалтерський запис та аналізувати зміст первинних документів.

Поява та неефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в бюджетній установі призводить до виникнення ряду проблем, тому неабияк зростає роль застосування саме ефективного управління розрахунками з дебіторами та кредиторами, своєчасного повернення заборгованості та попередження виникнення безнадійних боргів. На жаль, досі не існує комплексного підходу до проблем вирішення ефективності кредиторської та дебіторської заборгованостей, навіть незважаючи на підвищений науковий інтерес до неї та значну кількість наукових розробок у даному напрямку.

Бухгалтерський облік бюджетних установ відрізняється від обліку звичайних підприємств, які займаються виробництвом, адже бюджетні установи є неприбутковими організаціями, що виконують діяльність, спрямовану на виконання державних функцій та задоволення соціально-культурні та суспільні потреби. Вони фінансуються із державного та місцевого бюджетів, кошти яких надаються на безповоротній основі.

Дебіторська та кредиторська заборгованість є важливою ділянкою обліку будь-якої установи. Між установами виникають різні умови купівлі товарів, надання послуг. Протягом діяльності організація прагне якнайшвидше реалізувати свою продукцію (надати послуги), проте у контрагентів в цей час може не бути вільних коштів в обороті – так виникає дебіторська заборгованість. Великий вплив дебіторської та кредиторської заборгованості на діяльність та фінансові результати установа вимагає постійного дослідження та прийняття оптимальних рішень. Досліджуючи особливості обліку дебіторської та кредиторської заборгованості у

зарубіжних країнах поняття обліку заборгованостей за кордоном трактується неоднаково, але сутність залишається незмінною. Зокрема, зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією визнається дебіторською заборгованістю як в Україні, так і в зарубіжних країнах.

Значення аналізу розрахунків з дебіторами особливо зростає в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною. Тому, джерелами аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами є фінансова звітність установи (баланс, Примітки) і бюджетна звітність, для внутрішнього аналізу застосовуються також дані аналітичного обліку. У найзагальнішому вигляді зміни в обсязі дебіторської та кредиторської заборгованості за звітний період можуть бути охарактеризовані даними горизонтального та вертикального аналізу балансу. Аналіз здійснюється за даними внутрішньої звітності установи і використовується для потреб управління. Але, як відомо, для зовнішніх користувачів інформації також дуже важливий стан дебіторської заборгованості підприємства, бо зростання її завжди свідчить про фінансову нестабільність. Саме тому подальше дослідження обраної теми залишається актуальним.

У дослідження методології обліку та аналізу розрахунків з дебіторами суттєвий вклад зробили відомі вітчизняні вчені: І.Д. Бенько, О.С. Бондаренко, Ф.Ф. Бутинець, О.М. Губачова, В.І.Єфіменко, Л.І. Лук'яненко, М.Р. Лучко, В.Є. Новицький та інші.

Облік та аналіз розрахунків з кредиторами досліджували такі науковці як: І.О. Власова, Р.П. Гончарук, С.Ф. Голов, Н.М. Ткаченко, Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та методичних основ організації бухгалтерського обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами в закладах вищої освіти.

Відповідно до мети, визначено сукупність основних завдань,

спрямованих на її досягнення:

- визначити економічну сутність розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- дослідити аналітичний огляд та систематизацію наукових поглядів щодо обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- систематизувати нормативно-правове регулювання обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти;
- ознайомитись із організаційно-економічною характеристикою установи та проаналізувати стан розрахунків;
- розглянути облікову політику установи державного сектору;
- здійснити огляд документальних операцій по розрахунках з дебіторами та кредиторами;
- ознайомитись з методикою обліку розрахунків з дебіторами;
- дослідити механізм здійснення розрахунків бюджетної установи з кредиторами;
- узагальнити інформацію по розрахунках з дебіторами та кредиторами в бюджетних установах;
- здійснити аналіз розрахунків з дебіторами;
- вивчити аналіз розрахунків з кредиторами;
- удосконалити облік розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- визначити шляхи покращення аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- удосконалити систему розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Об'єктом дослідження є процес обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних й практичних питань та практика бухгалтерського обліку й аналізу щодо розрахунків із дебіторами та кредиторами в бюджетних установах.

Методи дослідження. Дослідження проводилось із застосуванням

наукових методів, що ґрунтуються на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах розвитку економіки. До основних загальнонаукових методів дослідження, що використовувались при написанні дипломної роботи, належать метод індукції та дедукції, логічний та історичний підходи до вивчення економічних категорій і практики ведення обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами. При дослідженні методик аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами застосовувалися методи спостереження, порівняння та вибіркового спостереження.

Інформаційною базою стали: нормативно-правові акти, публікації вітчизняних та зарубіжних вчених стосовно теми дослідження, первинна й зведена документація, реєстри бухгалтерського обліку, фінансова та бюджетна звітність Вінницького національного аграрного університету.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Економічна сутність розрахунків з дебіторами та кредиторами

У сучасному економічному просторі функціонування господарських відносин ґрунтується на використанні системи грошових розрахунків та майнового обміну. Незалежно від форми розрахунків суб'єктів підприємницької діяльності між собою, із державою, із населенням, усі розрахункові операції поділяються на розрахунки з дебіторами та кредиторами і здійснюються з урахуванням діючої законодавчої бази. Виділяти значущість однієї галузі розрахунків над іншою неможливо і немає суттєвої потреби, тому що вони становлять органічну систему розрахункових операцій у господарському обороті держави.

Розрахунки з дебіторами та кредиторами виникають у процесі купівлі-продажу продукції, товарів, робіт або надання послуг, саме тому вони і є основним важелем системи обліку.

На сьогоднішній день більшість бюджетних установ перебувають на мінімальному бюджетному фінансуванні, що скоріше всього виникає через нестабільне економічне становище в державі, низький рівень менеджменту і нездатність установ ефективно та своєчасно управляти оборотними активами.

Дебіторська заборгованість – це актив, який виникає, якщо існує імовірність установою отримання майбутніх економічних вигод або досягнення поставленої мети або задоволення потреб установи та може бути визначена достовірною її сума [84, с. 69].

Кредиторська заборгованість – це сума коштів, якою володіє організація, оскільки вона набула товари або послуги в кредит від постачальника.

Зрозуміло, що уникнути виникнення дебіторської заборгованості

неможливо, навіть незалежно від її причин, тому бюджетній установі необхідно шукати шляхи вдосконалення організації обліку дебіторської заборгованості.

Аналіз літературних джерел свідчить про неоднозначність підходів вітчизняних і зарубіжних вчених до трактування терміна «дебіторська заборгованість», визначення їх складових елементів та функціонального призначення [11, с. 60].

Досить глибоке та ґрунтовне визначення дебіторської заборгованості дає Белозерцев В.С.: «Дебіторська заборгованість – грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами (юридичними або фізичними особами), що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив» [6].

Цікавий підхід до тлумачення дебіторської заборгованості у закордонних авторів. Так, *accounts receivable* (англ.) поряд із дебіторською заборгованістю має такі варіанти перекладу: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками. Зокрема, як зазначають Д. Стоун та К. Хітчинг: дебіторська заборгованість має назву «рахунки до отримання», а дебітори – це особи, які винні гроші за товари і послуги, вже одержані, але не оплачені ними [86].

Розглянуті підходи до сутності понять «дебіторська і кредиторська заборгованість» необхідно відобразити у їх класифікації. Класифікація є основою організації бухгалтерського обліку заборгованості та являє собою систематизацію інформації та групування заборгованості у різних обліково-аналітичних аспектах, орієнтованих на задоволення специфічних інформаційних потреб оперативного і стратегічного управління. Управління заборгованістю залежить від ступеню деталізації інформації, здатності керівництва установи своєчасно, ефективно і оперативно аналізувати її та

прогнозувати, а в кінцевому результаті – обґрунтовувати прийняття управлінських рішень.

Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами важливе місце посідає дебіторська заборгованість, яка класифікується за різними ознаками, внаслідок чого дане питання можна розглядати досить широко [29, с. 88]:

1. За строком погашення та зв'язком з нормальним операційним циклом:

- Довгострокову дебіторську заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу;
- Поточну дебіторську заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

2. За своєчасністю погашення:

- Дебіторська заборгованість, строк оплати якої не настав;
- Дебіторська заборгованість не сплачена в строк;
- Сумнівна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником;
- Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності.

Також можна представити класифікацією дебіторської заборгованості в країнах англо-американської системи обліку, де дебіторська заборгованість класифікується за такими групами [29, с. 89]:

- рахунки до отримання (вид дебіторської заборгованості, який виникає при продажі товарів за «Відкритим рахунком», без письмового зобов'язання покупця оплатити рахунок);
- векселі до отримання;
- дебіторська заборгованість, не пов'язана із реалізацією.

Існують й інші погляди щодо класифікації дебіторської заборгованості. Наприклад, Адамішин М.В. для наочнішого відображення представив її у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація дебіторської заборгованості

№ п/п	Класифікаційна ознака	Види дебіторської заборгованості
1.	За терміном погашення: 1.1. очікуваний термін погашення	а.) короткострокова; б.) довгострокова.
	1.2. реальний термін погашення	а.) термінова; б.) прострочена; в.) відстрочена.
2.	За ступенем забезпечення	а.) забезпечена; б.) незабезпечена.
3.	За формою погашення	а.) монетарна; б.) немонетарна.
4.	За контрагентами	а.) вітчизняних дебіторів; б.) іноземних дебіторів.

Джерело: [1, с. 45]

Дана класифікація розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості й дасть змогу більш точно і глибше провести фінансовий аналіз діяльності установи.

Дослідивши сутність та класифікацію дебіторської заборгованості, яку представлено у різних поглядах вчених, перейдемо до аналізу сутності поняття «кредиторська заборгованість».

Власова І.О., аналізуючи підходи до визначення кредиторської заборгованості, стверджує: «Що ж стосується кредиторської заборгованості, то фінансисти, визнаючи її як один з видів джерел оборотних коштів, розділяють позикові джерела (до них відноситься заборгованість по кредитах і позиках) і залучені, до складу яких входить кредиторська заборгованість. Її види визначені лише відповідно до однорідних груп контрагентів: постачальників, підрядчиків, бюджету, позабюджетних фондів» [10, с. 23]. Власне визначення заборгованості вона подає як «стан розрахунків за фінансовими зобов'язаннями на будь-який момент часу», а фінансові

зобов'язання як «належним чином оформлену угоду, що передбачає обмін ресурсами, які мають грошовий вимір» [10, с. 8].

Однак Цал-Цалко Ю.С. ідентифікує кредиторську заборгованість як тимчасове залучення активів у господарську діяльність підприємства (установи) завдяки тимчасово безоплатного одержання майна інших суб'єктів господарювання [93, с. 260].

Ткаченко Н.М. визначає кредиторську заборгованість як тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі [90, с. 683].

Василенко Ю.А. та Чебанова Н.В. розуміють це поняття так: кредиторська заборгованість – це особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити цю частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Ця частина майна – це борги організації, чуже майно, чужі кошти, що є у володінні організації-боржника [95, с. 413].

Зі свого боку Бланк І.А, зазначає, що кредиторська заборгованість – це поточні зобов'язання підприємства (установи), що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати тощо [7, с. 162].

Отже, як бачимо, наведені трактування поняття «кредиторська заборгованість» підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначенні цього поняття. Загалом вчені розглядають кредиторську заборгованість як грошові кошти, деякі як частину майна або форму розрахунків за товари та послуги [96, с. 210].

Тому пропонуємо кредиторську заборгованість визначати як результат правовідносин суб'єкта господарювання, який є наслідком вчинення певної дії одного суб'єкта до іншого суб'єкта господарювання, фізичної особи, держави, позабюджетного фонду щодо передачі товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів чи інших активів, надання послуг, виконання робіт, або дії

законодавчо-нормативних документів (виникнення заборгованості з податків чи інших обов'язкових платежів перед бюджетом та позабюджетними цільовими фондами) та надає кредитору право вимоги [96, с. 210].

У сучасній економічній практиці виділяють такі основні види кредиторської заборгованості: за товари, роботи та послуги, термін оплати за якими не настав; за товари, роботи та послуги, які вчасно не оплачені; за виданими векселями; за отриманими авансами; за розрахунками з бюджетом і позабюджетними платежами; зі страхування; з оплати праці; інші види кредиторської заборгованості [61]. У таблиці 1.2 зображена класифікація актуальна для всіх видів підприємств, установ, організацій.

Таблиця 1.2

Класифікація кредиторської заборгованості

№п/п	Ознака	Класифікація
1.	Забезпеченість	а.) Забезпечені
		б.) Незабезпечені
2.	Строк погашення	а.) Строкові
		б.) Безстрокові
3.	Спосіб погашення	а.) Монетарні (готівкові)
		б.) Немонетарні (безготівкові)
4.	Термін погашення	а.) Довгострокові
		б.) Короткострокові
5.	Можливість оцінки	а.) Фактичні
		б.) Оцінюючі
		в.) Умовні

Джерело: [61]

Розглянута класифікація надає можливість узагальнити інформацію щодо кредиторської заборгованості залежно від потреб користувачів і які можна використовувати як для складання фінансової звітності, так і для управлінських рішень щодо регулювання розрахунків та управління кредиторською заборгованістю.

На даний час однозначного формулювання терміну «розрахунки» немає ні у спеціальній бухгалтерській, ні в економічній літературі (табл. 1.3, 1.4).

Таблиця 1.3

Погляди науковців на визначення поняття «розрахунків» у бухгалтерському обліку

Автор	Визначення
Безруких П.С.	Розрахунки – це грошові взаємовідносини, що виникають між організаціями по товарних і нетоварних операціях.
Чацкіс Ю.Д., Лисюк О.М., Михайлова Т.П.	Розрахунки – це система взаємовідносин між підприємствами і громадянами, заснована на грошовому погашенні вартості товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг.
Парашутін Н.В., Козлова Е.П.	Під розрахунковими відносинами розуміють зобов'язання покупця оплатити у встановлений термін вартість матеріальних цінностей, послуг і іншої заборгованості, після виконання постачальником своїх договірних зобов'язань чи право постачальника вимагати платіж від покупця за відвантажену йому продукцію чи зроблені послуги.
Колектив авторів під ред. Сухарева А.Я.	Розрахунки – здійснення платежів по грошових зобов'язаннях.

Джерело: [8, с. 210]

Аналізуючи дані таблиці 1.3 і 1.4 можна зробити висновок, що погляди вчених на категорію «розрахунки» мають схожі значення, але і дещо відрізняються. Одна група авторів визначає їх як систему взаємовідносин (Чацкіс Ю.Д., Лисюк О.М., Михайлова Т.П.); інша стверджує, що це безпосередньо взаємовідносини (тобто, без використання слова – система) (Безруких П.С., Івашкевич В.Б.), третя група – тільки пояснює економічну сутність розрахунків, не приводячи їхнього визначення (Сухарев А.Я. та ін.).

У юридичному енциклопедичному словнику [16, с. 316] не дається визначення розрахунків, а тільки розглядається один з їхніх видів – міжнародні розрахунки, що, загалом, являють собою здійснення платежів по грошових зобов'язаннях.

З таким визначенням погоджуються практично всі автори, що досліджували розрахункові операції в зовнішній торгівлі, міжнародних економічних і фінансових відносинах (Боринець С.Я., Красавіна Л.Н., Кредісов А.І., Березовенко С.М., Волошин В.В., Носкова І.Я., Рибалкін В.Е., Філіпенко А.С.).

Таблиця 1.4

Погляди науковців на визначення поняття «розрахунків» в літературі з економіки та управління

Автор	Визначення
Боринець С.Я.	У процесі зовнішньоекономічної діяльності виникають платежі по грошових вимогах і зобов'язаннях. Міжнародні розрахунки – це система організації і регулювання платежів у сфері міжнародних економічних відносин.
Красавіна Л.Н.	Міжнародні розрахунки – регулювання платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях, що виникають у зв'язку з економічними, політичними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн.
Кредісов А.І., Березовенко С.М., Волошин В.В. та інші	Міжнародні розрахунки – це здійснення платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях, що виникають у зв'язку з економічними, політичними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн. В економічній сфері вони охоплюють розрахунки по зовнішній торгівлі товарами і послугами, а також некомерційним операціям, кредитам, руху капіталу між країнами.
Носкова І.Я.	Міжнародні розрахунки – це регулювання платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях у зв'язку з економічними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн. Розрахунки здійснюються безготівковим шляхом через банки насамперед по зовнішній торгівлі, а також по послугах і некомерційних операціях, кредитам і руху капіталів між країнами.
Рибалкін В.Е.	Грошові вимоги і зобов'язання у валюті виникають на основі економічних, політичних, культурних, науково-технічних відносин між державами, юридичними і фізичними особами, що знаходяться на території різних країн. Міжнародні розрахунки являють собою організацію і регулювання платежів по вище зазначених грошових вимогах і зобов'язаннях.
Філіпенко А.С.	Міжнародні розрахунки – система регулювання платежів по повних грошових вимогах і зобов'язаннях, що виникають між державами, організаціями і громадянами, які знаходяться на території різних країн, на підставі економічних, політичних, науково-технічних і інших відносин.

Джерело: [8, с. 210]

Усі ці вчені розглядають розрахунки як організацію і регулювання платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях, але тільки Боринець С.Я. і

Філіпенко А.С. визначають їх як систему, не доводячи, що це є так.

Види розрахунків у бюджетних установах проілюстровано на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Види розрахунків у бюджетних установах

Джерело: сформовано автором самостійно

Як уже відомо, у процесі виконання кошторису бюджетні установи вступають у грошові відносини, які можуть здійснюватися у готівковій і безготівковій формах розрахунків. Таке групування пов'язане з їхнього різною економічною сутністю, документообігом, видами й методами фінансового контролю. Здебільшого форми та види готівкових розрахунків застосовуються при розрахунках з фізичними особами [3, с. 34].

Засади, на яких здійснюються безготівкові розрахунки в бюджетних установах представлено на рисунку 1.2.

Безготівкові розрахунки здійснюються за наступними формами документів [3, с. 34]:

- 1) платіжне доручення;
- 2) платіжна вимога;
- 3) чеки;

- 4) акредитиви;
5) інкасові доручення.

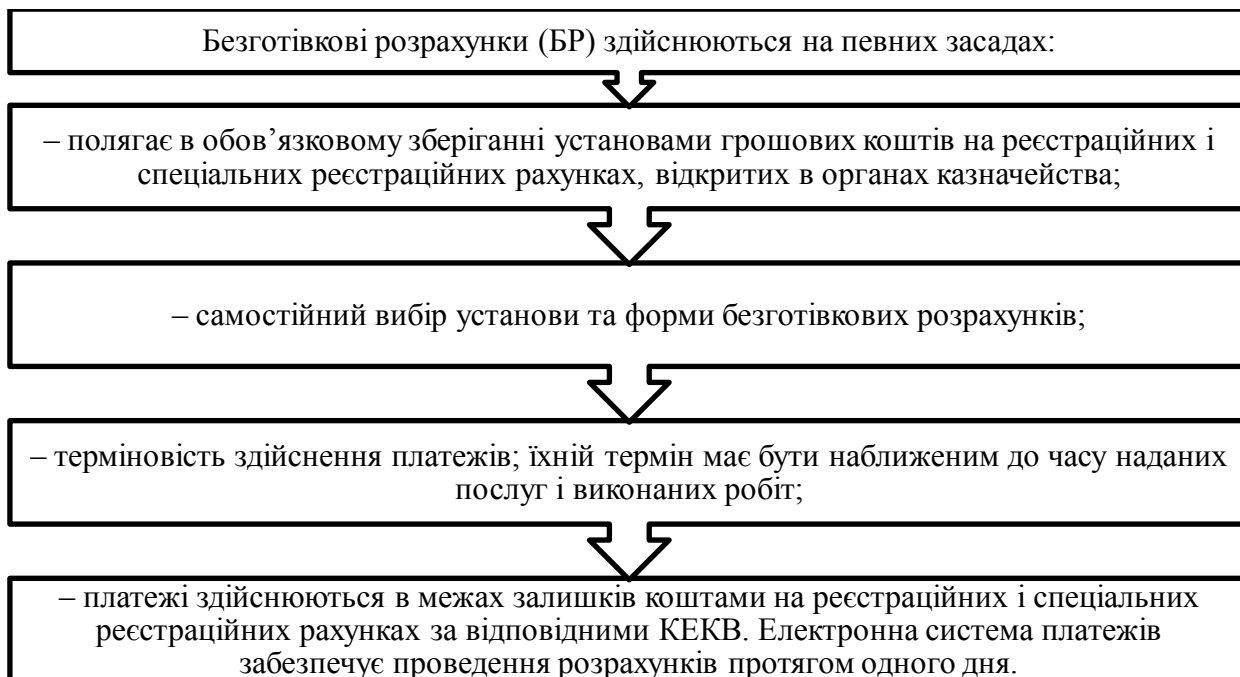

Рис. 1.2. Засади, на яких здійснюються безготівкові розрахунки

Джерело: [3, с. 34]

Платіжні вимоги, інкасові доручення застосовуються тільки у випадках, передбачених чинним законодавством (податкова служба, ДАСУ). В свою чергу, розрахунки акредитивами та чеками в бюджетних установах практично не застосовуються. Найпоширенішою формою є платіжні доручення за товари, роботи, послуги. Також, розрахунки платіжними дорученнями здійснюються під час проведення нетоварних операцій: перерахування бюджетними коштами органам страхування, податків і платежів до бюджету [3, с. 34].

Таким чином, облік розрахунків з дебіторами відображається у Розділі 1 Класу 2 «Фінансові активи» та Класу 7 «Доходи», а облік розрахунків з кредиторами – також у Розділі 1, але Класу 6 «Зобов'язання» та Класу 8 «Витрати».

Отже, можна підсумувати, що розрахунки – це система взаємовідносин між юридичними і фізичними особами, які виникають під час виконання

фінансових зобов'язань при здійсненні товарних і нетоварних операцій. Вони існують двох видів: готівкові та безготівкові. Частіше всього бюджетні установи використовують саме безготівкові розрахунки, адже співпрацюють з Державною казначейською службою України. Тому облік та аналіз таких операцій є важливим і подальші дослідження варто направити в область, що стосується розрахунків з дебіторами та кредиторами.

1.2. Аналітичний огляд та систематизація наукових поглядів щодо обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами

Дослідивши історичний аспект розрахунків із дебіторами та кредиторами, можна визначити проблематику їх обліку. Завдяки знанням історії розвитку бухгалтерського обліку та обсягів розвитку розрахунків можемо дізнатися закономірності теперішніх процесів, а також найбільш важливі напрямки обліку та аналізу. Найбільш важливим питанням обліку є розрахунки із дебіторами та кредиторами, завдяки цьому науковці прагнули вдосконалити шляхи їх обліку.

Перші записи про облік і рахунки були відшукані декілька тисячоліть тому. У далекому 1915 році були знайдені папіруси Зенона, на яких було зазначено багато важливої інформації, зокрема проекти будівництва, роботи, пов'язані із сільським господарством, а також інші важливі операції стосовно маєтку Аполлонуша протягом 30 років, і це все відбувалося у III ст. до нашої ери. Завдяки цим папірусам можна зробити висновок, що облік у Греції був на досить високому рівні і торгівля позитивно сприяла поширенню його по Середземномор'ю та Близькому Сході. Дана система обліку і аналізу включала в себе відповідальність за проведення операцій.

Зенон у 256 році реформував систему обліку, що склалася у приватних маєтках. Основні цілі обліку, які були ним сформовані: організація систематичного обліку матеріальних цінностей, своєчасний та регулярний облік дебіторської і кредиторської заборгованості, а також розрахунок економічних ефектів від різних видів господарської діяльності, що є

зародженням методів і прийомів економічного аналізу [82].

Хоч записи Зенона та інші свідчення відображають давніше існування обліку і рахівництва, проте перші спроби розвитку теорії розрахунків із дебіторами та кредиторами виникли у XV–XVI ст., коли італієць Лука Пачолі сформулював мету обліку – «ведення своїх справ у належному порядку і як слід, щоб можна було без затримки отримати усілякі відомості щодо боргів та вимог» [52]. Далі можна побачити два основні правила щодо обліку розрахунків згідно «Трактату про рахунки та записи» Луки Пачолі (рис. 1.3).

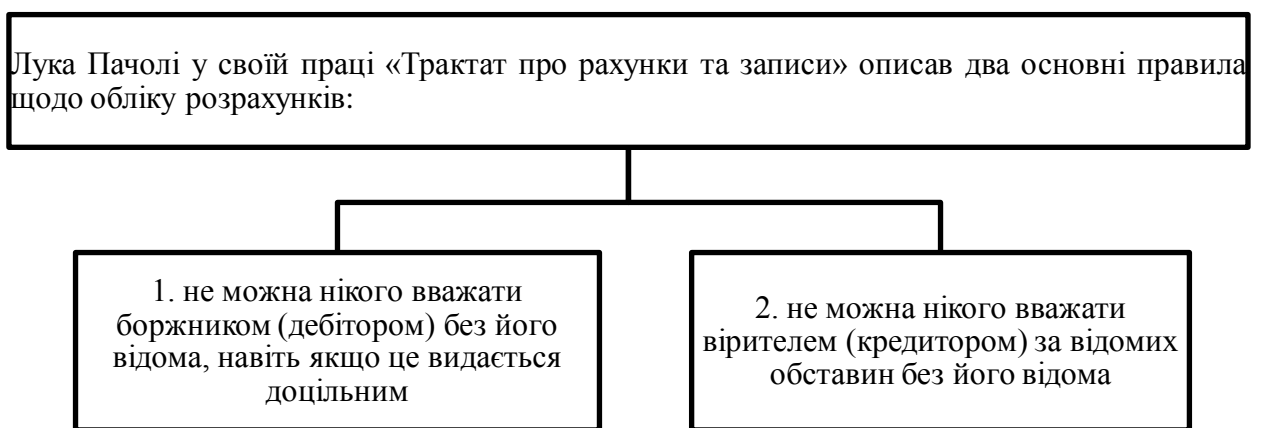

Рис. 1.3. Два основні правила щодо обліку розрахунків згідно «Трактату про рахунки та записи» Луки Пачолі

Джерело: [52]

Але дані правила, які на перший погляд прості і зрозумілі, у дійсності мають протиріччя. Лука Пачолі у 9 главі приводить методи, які дають змогу виконувати купівлю. Це, свого роду, класифікація розрахунків за методом погашення заборгованості: готівка, кредит, обмін товарів на товари, частково обмін на товари та частково на гроші, або частково на гроші й частково у кредит, або частково на товар і частково у кредит, переводом на іншу фірму, частково з переведенням на іншу фірму та частково у кредит, частково переводом на іншу фірму і частково товарами. У 19 главі «Трактату» Пачолі наводить приклад погашення заборгованості за допомогою банківського кредиту.

Не зважаючи на те, що праця Луки Пачолі є першою друкованою працею з бухгалтерського обліку, але купцем Бенедиктом Котрульї у 1458 р. у Дубровнику було написано рукопис «Про торгівлю і досконалого купця».

В Англії першою книгою з бухгалтерського обліку стала робота вчителя математики Хью Олдкастла (1543 р.). Деякі глави він повністю запозичив у Луки Пачолі. Хоча в кожному рахунку Олдкастл виділяв дебітора та кредитора (персоналістичне трактування всіх рахунків).

Наступним великим досягненням після «Трактату» Луки Пачолі була пропозиція француза Жака Саварі (1622–1690 рр.), яка стосувалася необхідності як основних, так і допоміжних книг, а також йому належать відомі постулати бухгалтерського обліку (рис. 1.4).

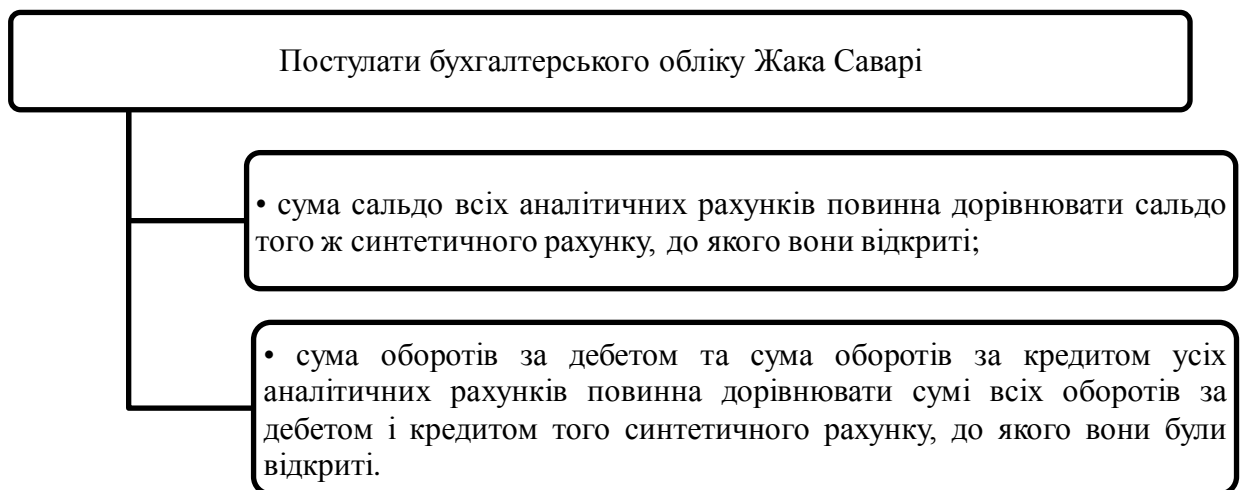

Рис. 1.4. Відомі постулати бухгалтерського обліку, які виділяє Жак Саварі

Джерело: розроблено автором самостійно

Юридичний та економічний напрями бухгалтерського обліку створилися в Італії на початку XIX ст. Ті, хто надавав перевагу юридичній точці зору рахунки сприймали як особові, посилаючись на права і обов'язки юридичних та фізичних осіб, але прихильники іншого напрямку вважали, що треба ґрунтуватися на обліку майна й інших господарських засобів.

Засновником першої теорії був італієць Ніколо Д'Анастасіо. У 1803

році він пропонував твердження, у якому зазначається, що усі дії, пов'язані з сільськогосподарською діяльністю повинні проходити через рахунок «Капітал». Можна навести приклад, коли матеріали надходять від постачальників, вони відображаються за дебетом «Матеріали», а за кредитом «Капітал» і одночасно за дебетом рахунку «Капітал» та кредитом рахунку «Постачальники». Звідси можна зробити висновок, що цінності, які передаються на зберігання отримувалися не від постачальника, а від власника. Це забезпечувало підвищення контролю в сфері обліку.

Логісмографія – теорія, яку уклав Джузеппе Чербоні, людина, що очолювала тосканську школу. В основі цього вчення було закладено поняття про господарство як сукупність інтересів, що виникають через чиюсь власність. Осіб, які мають певне відношення до підприємництва, логісмографія поділяє на чотири групи: власник, адміністратор, агенти, кореспонденти. Всім цим особам відкривають рахунки, які у свою чергу діляться на ще дві частини – дебетову та кредитову. Дебетова частина містить в собі все, що агент, кореспондент чи власник винен (зобов'язання). Натомість кредитова частина являє собою все те, що власник, агент чи кореспондент повинен отримати (права). Таким чином кожна операція має записуватися в дебет власника і кредит агентів чи кореспондентів, або навпаки, в кредит рахунку власника та дебет рахунку агента чи кореспондента. Це і є основою подвійного запису.

Взагалі можна зробити висновок, що представники італійської школи бухгалтерського обліку дотримувались юридичної концепції обліку, приділяли багато уваги особливостям розрахунків, зобов'язанням за договорами [42].

Клітофонте Белліні, послідовник та учень Дж. Чербоні, змінив трактування агентів, виділивши два їх види: депозитаріїв (зберігачів), які є матеріально відповідальними особами, і виконавців. В останньому випадку в облік входили адміністративно-правові відносини. Предметом обліку визнавалися господарські операції, а метою обліку – кількісні вимірювання

(квантифікація) фактів господарського життя, їх запис і контроль виконання для найбільш ефективного управління підприємством (установою). Кожна господарська операція передбачає наявність об'єкта, суб'єкта та відносин між ними, які відбиваються в особистих і неособистих рахунках. В особистих рахунках сторони називаються дебет та кредит, в неособистих – прихід і витрати. У зв'язку з цим, стверджував Белліні, виникає необхідність складання двох балансів: один – майновий, другий – фінансовий; перший відображає відносини власника з агентами і кореспондентами, другий – з адміністратором. Майновий баланс містить увесь традиційний актив, усю кредиторську заборгованість та зміни капіталу, фінансовий – перелік результатних рахунків.

Подвійний запис – це не абстрактний, штучно створений прийом, а принцип, на який спирається основна ідея управління, – погодження протилежних інтересів. Белліні вважав, що «характерна риса управлінні – діяти, а рахівництва – висвітлювати та направляти, щоб діяти найбільш правильно і раціонально». При цьому він проводив паралель між інвентарем та кошторисом: перший показує поточний стан справ, другий – майбутнє.

Свої погляди Белліні виклав у творі «Трактат про загальні засади теоретичної та практичної бухгалтерії», що був виданий у Мілані в 1910 р. [80].

Бухгалтерський облік – це економічна наука, так висловлювалися представники французької школи. Рахунки розглядалися не тільки як особисті і на підставі цього була створена класифікація їх за видами засобів.

Наприклад, три групи рахунків вирізняв Мат'є де ла Порт, а саме: рахунки власника (рахунки капіталу, прибутку та збитків), тобто економічний рух капіталу; рахунки майна – вони виконують господарську функцію; рахунки кореспондентів (рахунки розрахунків, тобто такі, які відбивають дебіторську і кредиторську заборгованість) – виконують юридичну функцію, тому що відображають права та обов'язки третіх осіб. Завдячуючи даній класифікації можемо сформулювати постулат де ла Порта:

сальдо рахунків власника і майна завжди дорівнює сальдо рахунків кореспондентів (розрахунків).

Бертран Франсуа Баррем був французьким бухгалтером, який займався розвитком класифікації рахунків. Ним було запропоновано розділити рахунки на дві групи: загальні рахунки – рахунки власника (рахунок капіталу) і його агентів (касира, комірника та ін.), а також рахунки приватні, тобто дебіторів і кредиторів. У випадку, коли обмін не було закінчено або його взагалі не було настає дебіторська та кредиторська заборгованість. У тих випадках, коли обмін відбувся і завершився, використовуються загальні рахунки, а коли обмін не здійснено – приватні.

Едмон Дегранж є одним із найвидатніших представників французької школи кінця XVIII – початку XIX ст. Він являється основоположником рахункової науки та американської моделі рахівництва. За Дегранжем у рахівництва виділяють два головних завдання – перше з яких це надавати інформацію про стан рахунку кожного кореспондента, у свою чергу друге завдання забезпечує висвітлювання стану операцій у будь-який момент, іншими словами звітувати про рух цінностей, прибутків, збитків, тощо.

Аби виконати поставлені задачі бухгалтерові потрібно задіяти дві групи рахунків: рахунки для осіб, з якими знаходиться в господарських відносинах (спеціальні рахунки), та рахунки цінностей (загальні рахунки). Ще можна зазначити те, що будь-якій операції приймають участь двоє людей: перший отримує певну цінність, інший цю цінність віддає. Звідси випливає, що перша особа являється боржником, іншим словом дебітором, відповідно інша – вірителем чи кредитором. При цій обставині проводиться реєстрація методом складання спеціальних статей, де зазначаються дві особи: дебітор та кредитор. Тож, операції відображаються на рахунках згідно із правилами: дебетувати того, хто отримує та кредитувати того, хто віддає.

А. Шибє та К. Одерман запропонували одну цікаву теорію, яка стосувалася обліку дебіторської і кредиторської заборгованості. В ній зазначалося, що актив – це сукупність усього, чим володіє організація на

правах власності, пасив – права третіх осіб або кредиторів, а чистий капітал, або чисте майно – різниця від вирахування суми пасиву із суми активу.

Шибє та Одерман запропонували таку класифікацію складових частин активу і пасиву: матеріальні блага (грошові засоби, рухоме та нерухоме майно, тобто актив) і вимоги до інших осіб. Вимоги можуть бути засновані на розрахункових відносинах (особисті вимоги) та боргових документах (векселях, документах до утримання, паперових грошах, позаяк вони нерівнозначні металевим грошам, це актив і пасив) [42].

Виходячи із вищезазначеного, вчені запропонували класифікацію рахунків: рахунки капіталу з відповідними допоміжними рахунками (рахунок прибутку та збитків); рахунки матеріальних цінностей; рахунки боргових документів; особисті рахунки [42].

Завдяки Шибє та Одерману було виведено один із основних принципів в бухгалтерії, в якому зазначалося, що кожному дебітору повинен протистояти кредитор. Аби не було помилок, встановили правило, завдяки якому визначається, який рахунок необхідно дебетувати, а який – кредитувати. За Шибє та Одерманом суттєва різниця між особовими та матеріальними рахунками відсутня.

У російській державі одним із головних нормативних документів являвся Торговий Статут 1653 року, у якому було зазначено, що дебіторська заборгованість повинна наводитися в балансі за номінальною вартістю, сумнівні борги – у сумі, на отримання якої не втрачено надію, а безнадійні борги – списуватися з балансу повністю за винятком якоїсь незначної суми, яка залишається в балансі для пам'яті.

Класифікацію розрахунків залежно від класифікації цінностей запропонував Євстафій Сіверс: «Позитивні, або інші обіцянки платежу, подібно цінностям матеріальним, є складовими частинами вкладених у організацію капіталів, проте, на відміну від них, вони висловлюють лише право на цінності, які тимчасово знаходяться в чужому володінні, а негативні або власні обіцянки платежу складають позиковий капітал та виражають, що

у складі цінностей, що знаходяться у власному володінні, тимчасово перебувають цінності, які належать іншим організаціям та право на які, своєю чергою, мають ці останні» [78, с. 23].

Карл Арнольд вважається засновником російської бухгалтерської школи у першій половині XIX століття, яка формувалася на засадах шкіл бухгалтерського обліку. Найвагомішою серед інших на той час була німецька школа бухгалтерського обліку. Тоді облік в Україні також ґрунтувався на головних засадах німецької школи.

Відомий вчений та рахівник Федір Єзерський проти подвійної італійської системи розробив потрійну систему. Йому був притаманний «національний» підхід до обліку: він пропонував застосовувати російські терміни замість запозичених. Приміром, дебіторів він пропонував називати забірниками, кредиторів – довірителями. Окрім термінології, Єзерський також критикував загальні принципи роботи [83].

Одним із недоліків він вважав помилкове вживання рахунків «Товари» і «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», тому що такі назви, на його думку, позбавлені жодного сенсу. Замість цього Єзерський запропонував інше проведення – приход за рахунком «Цінності» та приход за рахунком «Постачальники», пояснюючи це тим, що «у традиційному випадку складається абсурдне враження, що ми ведемо облік за постачальника і відображуємо зменшення у нього цінностей, а нам до нього справи немає. В наших справах відбувається збільшення кредиторської заборгованості. І, відповідно, мають місце два приходи: збільшення товарної маси та збільшення боргів». Проте, коли Ф. Єзерський заявив, що кредиторська та дебіторська заборгованість є вимислом, його припинили серйозно сприймати [83].

Натомість розглянути сутність поняття «дебітор» деякими вченими-істориками є важливим, тому що саме з історії починаються домисли і розвиток основних понять в обліку. Отже, представимо дані поняття в таблиці 1.5.

Сутність поняття «дебітор» деякими вченими-істориками

Вчений	Сутність
Якоб ван дер Шуер	Дебітор – це той, хто має (власник), хто отримує або кому відсилають, той, хто купує, кому постачають, продають або від кого сподіваються отримати платіж, або той, хто повинен сплатити.
Франческо Марчі	Дебітор - кожна особа, що отримує цінність або стає боржником.
Мат'є де ла Порт	Дебітор – це та особа, яка отримує цінності або все те, що отримується у власність чи управління господарством.
Шибє та Одерман	Дебітором буде кожний рахунок особи, яка отримує від нас будь-що, кожний рахунок, який відкривається для обліку будь-якого предмету, за все те, що складає або збільшує цінність останнього, за кожне збільшення або нарощення, відповідно також за те, що ми під час операцій з цією особою або з цим предметом отримуємо у вигляді прибутку.

У кінці XIX-го – на початку XX ст. у Санкт-Петербурзі видавався журнал «Рахівництво», у якому друкував свої праці російський учений Лев Гомберг. У системі обліку та оцінки дебіторської заборгованості він виділяв чотири групи боргів (рис. 1.5).

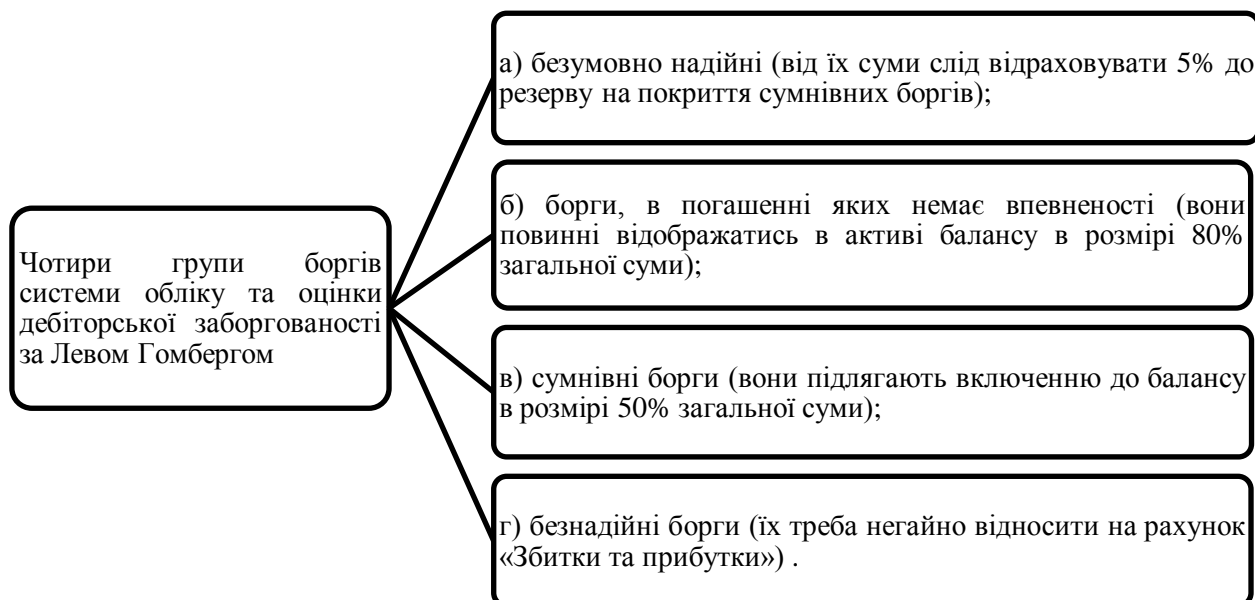

Рис. 1.5. Чотири групи боргів системи обліку та оцінки дебіторської заборгованості за Левом Гомбергом

Джерело: [52]

Олександр Рудановський, відомий бухгалтер, математик за освітою,

вважав, що баланс повинен складатися тільки прямим шляхом, без застосування внутрішніх розрахунків, у пасиві мають відображатися зовнішні відносини організації, а в активі – внутрішні. Таким чином, уся дебіторська заборгованість розглядається як пасив із дебетовим сальдо. Як наслідок, в активі відбиваються тільки матеріальні та грошові рахунки. Окрім того, Рудановський розробив методику обліку розрахунків за авансами і вивів такий постулат: не можна сальдувати дебіторську та кредиторську заборгованість, тобто якщо організація винна 300 карбованців, а їй винні 200 карбованців, то не можна записати загальний борг в сумі 100 карбованців. Це буде неточно [81].

Достовірність даної інформації можливо перевірити за допомогою таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Наукові погляди щодо визначення сутності «дебіторська заборгованість»

№ п/п	Автор	Визначення
1.	Голов С.Ф. [14]	Дебіторська заборгованість є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.
2.	Гуцаленко Л.В., Слободянюк І.С. [21, с. 155]	Дебіторська заборгованість, за своєю суттю, є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.
3.	Карбовник А.М. [25]	Розглядає дебіторську заборгованість як безпроцентну позичку покупцям.
4.	Кірейцева Г.Г. [30]	Дебіторська заборгованість – це вимоги щодо оплати. Боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку; як і борги, боргові вимоги розглядаються з точки зору терміну їх виконання.
5.	Лишиленко О.В. [34]	Дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.
6.	Скляр Є.В., Храпливий А.І. [79, с. 154].	Дебіторська заборгованість – це майно (матеріальні ресурси), що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу оборотних засобів.

Постає потреба узагальнення сутності поняття «кредитор», які започаткувались з тих історичних часів і стали прикладом для народження

нових понять (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Узагальнення деякої історичної сутності поняття «кредитор»

Вчений	Сутність
Якоб ван дер Шуер	Кредитор – це той, хто видає (витрачає), з ким розраховуються, від кого отримують, той, з ким мають справу, хто продає, постачає, у кого купують, той, кому потрібно платити.
Франческо Марчі	Кредитор – той, хто видає цінність або стає позичальником.
Мат'є де ла Порт	Кредитор – це особа, яка видає цінності, або все, що перестас бути власністю чи виходить із управління організацією.
Шибє та Одерман	Кредитором буде кожний рахунок особи, яка нам будь-що дає або наказує дати, а також кожний рахунок предмету за те, що зі складу цього предмету буде забрано, тобто за кожне зменшення, відповідно також за те, що ми, здійснюючи операції з цією особою, втрачаємо.

Облік взаємовідносин між власником та його установою є найбільш важливим завданням обліку, так стверджував учень О. Рудановського Олександр Галаган. Він вважав, що сукупність зобов'язань установи перед окремими фізичними та юридичними особами, а також перед своїм власником, це і є пасив балансу. Чистим капіталом називається різниця між активом і підсумком зобов'язань перед третіми особами. На відміну від зобов'язань установи перед власником, які неможливо точно визначити грошовою сумою, зобов'язання перед третіми особами завжди виражаються у твердій сумі. Іван Ніколаєв вважав моментом реалізації момент надходження коштів, тому що, на його думку, матеріальні цінності здатні впливати на прибутки та збитки в той момент, коли обертаються на гроші.

Достовірність вище наведеної інформації простежимо за допомогою таблиці 1.8.

Про новий економічний погляд на кредиторську заборгованість пише Є.С. Хендриксен: «Вважалось, що кредиторська заборгованість виникає завдяки правилу подвійного запису. Проте зміни економічних умов складають передумови для формування іншого, більш широкого погляду: в теперішній час кредиторська заборгованість являє собою міру економічних зобов'язань фірми» [82].

Таблиця 1.8

Наукові погляди щодо визначення сутності «кредиторська заборгованість»

№ п/п	Автор	Визначення
1.	Власова І.О. [10, с. 23]	Кредиторська заборгованість – сума заборгованості підприємства (організації) кредиторам на визначену дату.
2.	Голов С.Ф. та Костюченко В.М. [14, с. 320]	Кредиторська заборгованість, рахунки до оплати (Accounts Payable) – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит.
3.	Гончарук Р.П. [17, с. 49]	Кредиторська заборгованість – складова кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором.
4.	Партин Г.О. та Загородній А.Г. [51, с. 112]	Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства (установи) іншим юридичним і фізичним особам, що виникла у результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої у підприємства (установи) існують зобов'язання її погашення в певний строк.
5.	Подольнчук О.А., Чорна В.М. [56, с. 194]	Кредиторська заборгованість, яка знаходиться в розпорядженні підприємства, є специфічним джерелом формування позикового капіталу. Вона виникає в результаті того, що певна частина грошових коштів тимчасово затримується в господарському обороті, тобто підприємство несвоєчасно виконує свої фінансові зобов'язання.
6.	Сурніна К.С. [87, с. 6]	Кредиторська заборгованість – це сума, яку повинно сплатити підприємство (організація) в установлений термін юридичним або фізичним особам (кредиторам) внаслідок отримання ним коштів в грошовій або інших формах.
7.	Томчук О.Ф. [91, с. 161]	Кредиторська заборгованість є одним із джерел формування засобів для підприємств і тому виступає складовою частиною господарських операцій економічних суб'єктів, з точки зору їх фінансової стабільності.

Німецький професор Йорг Бетге визначив відмінності зобов'язань організації від резервів: «Під зобов'язаннями розуміють обов'язки організації виконати певні послуги, які чітко визначені за величиною та змістом. Саме це і відрізняє обов'язки від резервів. Резерви представляють собою обов'язки організації, обсяги і склад яких не піддаються точному визначенню. Стосовно послуг, які повинна надати організація, може йтися про сплату коштів, виконання робіт або поставки товару». Й. Бетге також вивів основні принципи оцінки зобов'язань: зобов'язання повинні відображатися в сумі виконання, тобто в сумі коштів, необхідних за нормального розвитку угоди для виконання або погашення зобов'язання, що виникло на її основі;

недопустимість дисконтування не обкладених відсотками зобов'язань [5, с. 228].

Ульріх Хюттеман доповнив висловлювання вченого Й. Бетге, яким було сформульовано ще один принцип: недопустимо оцінювати зобов'язання за максимальною вартістю, тому що це дозволить організаціям завищувати фактичну величину зобов'язань. Як зазначають Б. Нідлз, Х. Андерсон та Д. Колдуелл: «Зобов'язання реєструються тільки тоді в обліку, коли виникає заборгованість за ними» [41].

Підсумовуючи вище наведену інформацію можна зазначити, що в бухгалтерському обліку протягом усього періоду розвитку як науки, так і практики вчені-бухгалтери особливу увагу приділяли операціям та аспектам відображення розрахунків в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки операції, які виникають у результаті взаємовідносин організацій із контрагентами, безпосередньо впливають на фінансовий стан та стабільність установи.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти

В процесі діяльності закладів вищої освіти, для якісної організації бухгалтерського обліку та аналізу, необхідно керуватись нормативно-правовою базою України, що дасть змогу уникнути непорозумінь, які можуть виникнути в процесі здійснення операцій щодо розрахунків з дебіторами та кредиторами. Законодавчо-нормативна база – це особлива методика організації і правила ведення діяльності в установі відповідно чинного законодавства, яка закріплює за собою Закони України, Положення, Накази, Інструкції та ін.

Бюджетні установи є суб'єктами господарювання і проводять свою діяльність в загальному правовому полі, хоч водночас є і неприбутковими. Проте недостатня увага присвячена проблемі класифікації та виділення певної структури законодавчої бази для установ, які працюють у галузі

освіти. На сьогоднішній день все ж таки існує чотирирівнева система регулювання бухгалтерського обліку та звітності у зарубіжній практиці, яка може бути застосована і для вітчизняного обліку (табл. 1.9).

Методичні вказівки, інструкції, рекомендації в системі нормативного регулювання обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами покликані конкретизувати основні положення, викладені в нормативних документах першого та другого рівнів, з урахуванням галузевих та інших особливостей [43, с. 59].

Таблиця 1.9

**Система регулювання бухгалтерського обліку і звітності
бюджетних установ**

Рівень регулювання	Нормативно-правове забезпечення
1-й рівень	Законодавчі акти, накази Президента України і постанови уряду
2-й рівень	Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (з 01.01.2013 р.) та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора
3-й рівень	Методичні рекомендації (вказівки), інструкції, коментарі, листи Міністерства фінансів, Державного казначейства та інших відомств
4-й рівень	Робочі документи з бухгалтерського обліку самої організації

Джерело: [43, с. 59]

Щодо робочих документів закладів вищої освіти, то основними є:

- документи щодо облікової політики установи;
- затверджені керівником форми первинних облікових документів;
- графіки документообігу;
- робочий план рахунків;
- форми внутрішньої звітності [43, с. 60].

Нижче розглянемо та проаналізуємо законодавчо-правові акти, які регулюють усі бюджетні установи, а також виділимо основні, які характеризують саме облік та аналіз розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти (табл. 1.10).

Розглядаючи Конституцію (Основний закон) України бачимо, що вона визначає права, свободи, обов'язки органів управління, суб'єктів підприємницької діяльності та громадян в Україні. Згідно даного Закону усі

люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними і кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості [31].

Таблиця 1.10

Нормативне забезпечення обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у вищих навчальних закладах

Нормативне джерело	Характеристика
Податковий кодекс України [55]	Дебітор – особа, у якої внаслідок минулих подій утворилася заборгованість перед іншою особою у формі певної суми коштів, їх еквіваленту або інших активів.
Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ [62]	Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували установі певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів установі на певну дату.
НП(С)БОДС «Доходи» [45] 124	Дебіторська заборгованість – сума заборгованості суб'єкту державного сектору на певну дату, що виникає внаслідок обмінних та необмінних операцій.
НП(С)БОДС «Подання фінансової звітності» [44] 101	Зобов'язання – заборгованість суб'єкта державного сектору, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів суб'єкта державного сектору, що втілюють у собі економічні вигоди або потенціал корисності.
НП(С)БОДС «Зобов'язання» [47] 128	Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід або потенціалу корисності у майбутньому внаслідок його погашення.
Податковий кодекс України [55]	Кредитор – юридична або фізична особа, яка має підтвержені у встановленому порядку вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, у тому числі щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також контролюючі органи – щодо податків та зборів.

Основні засади господарювання в Україні визначаються у Господарському кодексі, де регулюються господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Держава забезпечує громадянам захист їх інтересів як споживачів, надає можливість вільного

вибору товарів (робіт, послуг), набуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання товарів (робіт, послуг) відповідно до їх потреб, і гарантує придбання або одержання іншими законними способами товарів (робіт, послуг) в обсягах, що забезпечують рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності [18].

Встановлюючи відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів важливим є їх регулювання, яке керує Податковий Кодекс України. Він визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. Податкові періоди та строки сплати податків та зборів встановлюються, виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів, з урахуванням зручності виконання платником податкового обов'язку та зменшення витрат на адміністрування податків та зборів [55].

Для ефективної роботи як бюджетних установ, так і різних підприємств, невід'ємними є відносини, які регулюються Бюджетним Кодексом України. Ці відносини виникають в процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, і питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства, а також визначаються правові засади утворення та погашення державного і місцевого боргу. В ньому прописується також, що власні надходження бюджетних установ – кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності [9].

Натомість, необхідним у регулюванні особистих немайнових та

майнових відносин (цивільних відносинах), заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників є Цивільний Кодекс України. Згідно нього установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна. Особливості правового статусу окремих видів установ встановлюються законом. Сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства, а також мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами. Ще однією особливістю кодексу є те, що сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд, але не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами [94].

Відомо, що державний бюджет є ваговою ланкою у формуванні та розпоряджанні грошовими коштами, тому з цією метою був запроваджений Закон України «Про Державний бюджет України на 2019 рік», який визначає суму доходів і видатків Державного бюджету України, а також суму надання кредиту з Державного бюджету України на поточний рік. Наказує затвердити бюджетні призначення головним розпорядникам коштів Державного бюджету України на 2019 рік у розрізі відповідальних виконавців за бюджетними програмами, розподіл видатків на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями, розподіл видатків на забезпечення здійснення правосуддя місцевими, апеляційними судами та функціонування органів і установ системи правосуддя [75].

Для подальших розрахункових відносин, які виникають в процесі

обміну грошовими коштами існує Закон України «Про банки і банківську діяльність». Він визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків. Метою цього Закону є правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника [71].

Без правильної організаційної структури і раціонально побудованого обліку неможливе його функціонування. Саме тому Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» регулюється порядок віднесення сум нестач на винних осіб та порядок визначення розміру збитків. Відповідно, завдання та функціональні обов'язки бухгалтерських служб, повноваження керівника бухгалтерської служби у бюджетних установах визначаються Кабінетом Міністрів України [72].

Існування нестач, недостач або ж пересортиць на жаль не є новим явищем, тому запровадження Закону України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння або валютних цінностей» є досить корисним. Ним регулюється порядок віднесення сум нестач на винних осіб та порядок визначення розміру збитків [74].

Положення про Державну казначейську службу України згідно якого ведеться бухгалтерський облік усіх операцій з виконання державного та місцевих бюджетів; зводиться та складається звітність про виконання державного, місцевих і зведеного бюджетів та подається звітність органам законодавчої і виконавчої влади в обсязі та строки, визначені бюджетним законодавством та ін. Також Казначейство у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції

та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства, а також дорученнями Кабінету Міністрів України і Міністра фінансів [57].

Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ визначає, що установа незалежно від того, чи веде вона бухгалтерський облік самостійно, чи обслуговується централізованою бухгалтерією, для забезпечення своєї діяльності складає індивідуальні кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду, зведення показників спеціального фонду кошторису за кожною виконуваною нею бюджетною програмою (функцією) [70].

При визначенні розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей необхідним є використання однойменного Порядку, який встановлює механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей. Розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки. У разі визначення розміру збитків, що призвели до завдання майнової шкоди державі, територіальній громаді або суб'єкту господарювання з державною (комунальною) часткою в статутному (складеному) капіталі, розмір збитків визначається відповідно до методики оцінки майна, затвердженої Кабінетом Міністрів України [63].

Так як жодна установа, організація, підприємство не може функціонувати без подання фінансової звітності, то Порядок подання фінансової звітності є фундаментальним і поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми господарювання і форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством. Фінансова звітність подається органам, до

сфери управління яких належать підприємства, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, а також згідно із законодавством – іншим органам та користувачам, зокрема органам державної статистики [67].

Бюджетні установи також повинні керуватись Порядком бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань в цілому, який визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про операції з грошовими коштами, розрахунками в національній валюті із дебіторами та кредиторами бюджетних установ [62].

Щоб бухгалтерська служба ефективно функціонувала і виконувала всі покладені на неї завдання, Типове положення про бухгалтерську службу бюджетної установи стане цінним документом, яке визначає завдання та функціональні обов'язки бухгалтерської служби бюджетної установи та повноваження її керівника. В положенні прописується, що бухгалтерська служба утворюється як самостійний структурний підрозділ бюджетної установи, вид якого залежить від обсягу, характеру та складності бухгалтерської роботи, – департамент, управління, відділ, сектор або в бюджетній установі вводиться посада спеціаліста, на якого покладається виконання обов'язків бухгалтерської служби. Обов'язки бухгалтерської служби може виконувати централізована бухгалтерія бюджетної установи, якій підпорядковані інші бюджетні установи [89].

Особливістю бюджетних установ є те, що вони Міністерство фінансів України розробило окремий від підприємств нормативний документ, щодо подання фінансової звітності. НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» визначає склад, форми, принципи підготовки та подання фінансової звітності в державному секторі, загальні вимоги до визнання і розкриття її елементів. Фінансова звітність складається у тисячах гривень без десяткових знаків. У рядках форм фінансової звітності, де не зазначені показники, ставиться прочерк [44].

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку

інформації про доходи від обмінних та необмінних операцій визначаються у НП(С)БОДС 124 «Доходи». Дане Положення не поширюється на визнання і оцінку доходів, які визначаються в інших національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема пов'язані з: договорами оренди; дивідендами, які належать за результатами фінансових інвестицій та обліковуються за методом участі в капіталі; продажем або змінами у вартості основних засобів і нематеріальних активів; змінами у справедливій вартості фінансових активів та фінансових зобов'язань або їх ліквідації; змінами вартості інших поточних активів; змінами вартості біологічних активів; видобуванням корисних копалин [45].

Зміни облікових оцінок та виправлення помилок знайшли своє відображення у НП(С)БОДС 125, яке визначає порядок розкриття у фінансовій звітності інформації щодо змін в облікових оцінках, змін в обліковій політиці та виправлення суттєвих помилок, норми якого застосовуються суб'єктами бухгалтерського обліку в державному секторі. Пояснюється, що якщо неможливо розрізнити зміну облікової політики та зміну облікових оцінок, то це розглядається і відображається як зміна облікових оцінок [46].

НП(С)БОДС 128 «Зобов'язання» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання її розкриття у фінансовій звітності. Це Національне положення (стандарт) не поширюється на визнання і оцінку зобов'язань, непередбачуваних зобов'язань та непередбачуваних активів, які визначаються в інших національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також на зобов'язання бюджетів усіх рівнів із соціальних виплат і відшкодування пільг [47].

В процесі обліку та аналізу розрахунків не обійтися без НП(С)БОДС 135 «Витрати», яке визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати та її розкриття у фінансовій звітності. Витрати визнаються за умови, що оцінка витрат може бути

достовірно визначена, у разі зменшення економічних вигід та/або потенціалу корисності, зокрема у вигляді вибуття активу або збільшення зобов'язання, які приводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власником) [48].

При організації розроблення облікової політики особливе і головне місце займають Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору, які застосовуються суб'єктами державного сектору при визначенні облікової політики і складанні відповідного розпорядчого документа. Головні розпорядники бюджетних коштів самостійно затверджують облікову політику на підставі розпорядчого документа керівника, у якому визначаються принципи, методи і процедури, які використовуються суб'єктом державного сектору для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також строки корисного використання груп основних засобів та нематеріальних активів [37].

Своєчасний і достовірний аналіз можна побудувати лише на правильно розрахованих показниках фінансової звітності. Саме для цього було розроблено Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності суб'єктів державного сектору. Вони надають ґрунтовно забезпечену інформацію у вигляді таблиці щодо обліку та аналізу розрахунків. Таблиця поділяється на три колонки: перша – номер по порядку, друга – показники, що порівнюються, третя – порівнювальні показники в розрізах форм фінансової звітності суб'єктів державного сектору [36].

Процес діяльності бюджетної організації неможливий без розробки, формування і використання рахунків в обліку. З такою метою План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі наводить перелік рахунків і субрахунків для узагальнення інформації про факти діяльності суб'єктів державного сектору у бухгалтерському обліку [54]. Відповідно, поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги

відображається на синтетичному рахунку 2111, розрахунки за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари, роботи і послуги – на синтетичному рахунку 2113, витрати майбутніх періодів розпорядників бюджетних коштів – на синтетичному рахунку 2911, розрахунки з постачальниками та підрядниками – на синтетичному рахунку 6211, розрахунки за одержаними авансами – на синтетичному рахунку 6214. Доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) відображаються на синтетичному рахунку 7111, матеріальні витрати, які понесені розпорядниками коштів з бюджету – на синтетичному рахунку 8013, матеріальні витрати, які понесені розпорядниками бюджетних коштів за рахунок спеціального фонду – на синтетичному рахунку 8113.

Розроблений План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі не наводить саме характеристики і опису субрахунків, тому Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти діяльності суб'єктів бухгалтерського обліку в державному секторі [66]. Детально пояснюється, що відображається по дебету, а що по кредиту відповідних рахунків.

Знання і використання субрахунків в обліку дозволяє відображати правильні кореспонденції. У Типовій кореспонденції субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами наводиться можлива кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку в процесі відображення активів, пасивів та зобов'язань. Суб'єкти державного сектору у разі потреби можуть застосовувати кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями, що не передбачена Типовою кореспонденцією субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями

розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами із збереженням єдиних методологічних засад, визначених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі та іншими нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку в державному секторі, яка визначається у розпорядчому документі про облікову політику [88].

Порядок складання типових форм меморіальних ордерів та інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору застосовується при складанні типових форм меморіальних ордерів та інших облікових реєстрів розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами [69]. В даному Порядку наводяться рахунки, які повинні відображатись в тому чи іншому Меморіальному ордері з поетапним описом розрахунку і занесенням у відповідний рядок.

Наказ Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» слугує для складання і виконання державного та місцевих бюджетів; здійснює контроль за фінансовою діяльністю влади; проводить фінансовий аналіз в розрізі доходів, видатків, кредитування, фінансування, боргу; забезпечує загальнодержавну і міжнародну порівнянність бюджетних показників [73].

При здійсненні розрахунків важливим є встановлення Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України, який регламентує взаємовідносини між органами Державної казначейської служби України і розпорядниками бюджетних коштів та одержувачами бюджетних коштів, відокремленими структурними підрозділами розпорядників бюджетних коштів, підприємствами, установами, організаціями і фізичними особами - підприємцями, а також органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, та органами місцевого самоврядування в процесі відкриття (закриття) рахунків. Бюджетні рахунки відкриваються щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до закону про Державний бюджет

України та рішень про місцеві бюджети. У разі неприйняття або несвоєчасного прийняття закону про Державний бюджет України відкриваються рахунки попереднього бюджетного періоду. Спеціальні реєстраційні рахунки, на яких зберігаються залишки коштів для покриття відповідних витрат у наступному бюджетному періоді з урахуванням їх цільового призначення, відкриваються у наступному бюджетному періоді відповідно до законодавства [64].

Також, розрахунки відображаються під час здійснення обов'язкової інвентаризації, основою якої стало Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Воно визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів. Застосовується юридичними особами, створеними відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також представництвами іноземних суб'єктів господарської діяльності. Проведення інвентаризації забезпечується власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів, який створює необхідні умови для її проведення, визначає об'єкти, періодичність та строки проведення інвентаризації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим [59].

Порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, облікових реєстрів, бухгалтерської та іншої звітності встановлюється Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, що ґрунтується наданих бухгалтерського обліку, підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями (крім банків) незалежно від форм власності, установ та організацій, основна діяльність яких фінансується за рахунок коштів бюджету. Господарські операції відображаються у бухгалтерському обліку методом їх суцільного і безперервного документування. Записи в облікових реєстрах проводяться на

підставі первинних документів, створених відповідно до вимог цього Положення [58].

Одним із підсумкових етапів складання і подання фінансової звітності є застосування розробленого Міністерством фінансів України Порядком заповнення форм фінансової звітності в державному секторі, який визначає послідовність розкриття інформації за статтями фінансової звітності розпорядниками бюджетних коштів, Державною казначейською службою України та державними цільовими фондами. Згідно Порядку фінансова звітність повинна містити інформацію про всі проведені господарські операції, які відображені в бухгалтерському обліку [65].

Також, формування бюджетної звітності є невід'ємною ланкою при узагальненні результатів господарської діяльності установи, тому Порядком складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування визначається склад та порядок складання місячної, квартальної (проміжної) і річної бюджетної звітності, вимоги до розкриття її елементів. Прописується, що бюджетна звітність має бути достовірною, тобто інформація, наведена в ній, не повинна містити помилок та перекручень і повинна відповідати аналогічним даним бухгалтерського обліку та звітності органів Державної казначейської служби України [68].

Таким чином, діяльність закладів вищої освіти регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, які стосуються двох основних частин обліку: організації та методики. Дані цих законодавчих документів регулюють організаційно-правові засади діяльності установи, загальну побудову бухгалтерського обліку в бюджетній установі та порядок складання звітності установи. В більшій мірі доцільним є адаптувати систему обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами в установах державного сектору. Тому вважаємо за доцільне удосконалити нормативно-правову базу під впливом міжнародного досвіду, у т. ч. міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

2.1. Організаційно-економічна характеристика установи та аналіз стану розрахунків

У Статуті Вінницького національного аграрного університету (додаток А) визначається, що Університет – багатогалузевий вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню, наукову діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії та доктора наук), проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність.

Заклад провадить свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових актів та Статуту. Університет самостійно приймає рішення і провадить діяльність у межах основних і додаткових прав. Втручання органів державного управління у навчальну, наукову, інноваційну, господарську та інші види діяльності Університету не допускається, крім випадків, передбачених законодавством України.

Основні напрями діяльності Університету зображено на рисунку 2.1, що дає більш повне уявлення про те, як багатогранно провадить свою діяльність вищий навчальний заклад і це, на нашу думку, є досить добре, адже таким чином відбувається всебічний розвиток загалом і по окремим підрозділам відповідно.

Науково-дослідна робота є надзвичайно цікавим і пізнавальним напрямком, адже служить підвищенню рівня знань і умінь співробітників

Вінницького національного аграрного університету.

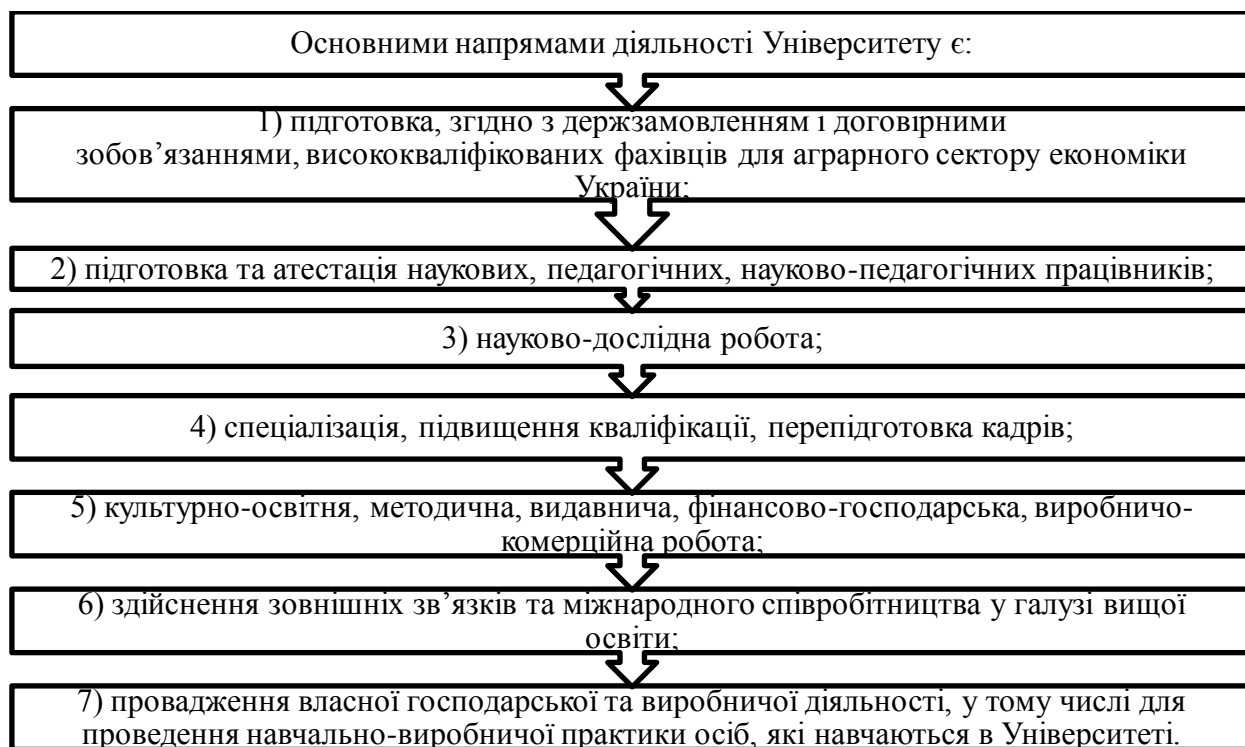

Рис. 2.1. Перелік основних напрямів діяльності Університету

Джерело: розроблено автором самостійно на основі (додаток А)

Загальна інформація про ВНАУ відображена у таблиці 2.1. Відповідно неї Університет має великі розміри, що характеризується значною кількістю працівників і відділів. Розмір внесеного капіталу на 01.01.2019 р. становить 326303322 грн., що свідчить про достатність установи функціонувати на належному рівні.

Таблиця 2.1

Загальна інформація про Вінницький національний аграрний університет

Назва організації	Вінницький національний аграрний університет
Юридична адреса	21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3
Телефон/факс	(0432)43-72-32, (0432)56-14-34
Код за ЄДРПОУ	00497236
Свідоцтво про реєстрацію	№ 100271744
Поточний рахунок	35222282002055; 31256282102055
МФО	820172
Назва банку	ДКСУ у м. Київ
Кількість засновників	1 – Міністерство освіти і науки України
Форма власності	Державна
Вид економічної діяльності	Вища освіта
Середньооблікова чисельність працівників	720

Продовження табл. 2.1

Відділки	Факультети, кафедри, коледжі, центр післядипломної освіти та дорадництва, МТС «Модуль», науково-дослідні поля, науково-дослідні інститути, центр адміністративно-господарської роботи, гуртожитки, їдальня, бібліотека, бухгалтерська служба, планово-фінансовий відділ та інші.
Ректор	Мазур В.А.
Головний бухгалтер	Ходзіцька І.В.

Джерело: розроблено автором самостійно на основі (додаток А)

В даній таблиці наводиться інформація про повне найменування організації, юридична адреса, яка являється одночасно і фактичною, номери телефонів, реквізити, форма власності, вид економічної діяльності, середньооблікова чисельність працівників, відділки, а також відомості про ректора і головного бухгалтера. Все це є основною характеристикою закладу.

Структуру Університету, статус і функції його структурних підрозділів визначає Статут і положення про відповідні структурні підрозділи, розроблені Університетом і затверджені наказами ректора Університету.

Особливості бухгалтерського обліку у ВНАУ визначаються Бюджетним кодексом України, Законами України «Про Державний бюджет України», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Планом рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ і організацій і Порядком його застосування, затвердженим наказом Головного управління Державної казначейської служби України, Інструкцією про кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення основних господарських операцій бюджетних установ, затвердженою наказом Державної казначейської служби України, та іншими нормативними документами, що містять вказівки з обліку та відображення у звітності операцій бюджетних установ.

Оцінка стану організації та ведення бухгалтерського обліку наведено у таблиці 2.2. У таблиці відображено форму ведення бухгалтерського обліку, перелік, склад, методи оцінки та розподілу витрат, систему оплати праці та програмне забезпечення бухгалтерії Університету.

Таблиця 2.2

**Оцінка стану організації та ведення бухгалтерського обліку у
Вінницькому національному аграрному університеті**

Наявність наказу по організації «Про організацію бухгалтерського обліку»	Наявний від 31 грудня 2015 р. № 416
Відповідальний за організацію обліку	Головний бухгалтер Ходзіцька І.В.
Форма бухгалтерського обліку	Меморіально-ордерна
Термін корисного використання необоротних активів	Не менше як 5 років
Тривалість операційного циклу	Рік
Укладання договорів про матеріальну відповідальність	Присутнє
Відповідальний за організацію податкового обліку	Бухгалтер по податкам під керівництвом головного бухгалтера
Метод обліку витрат	Попередільний
Перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат	Витрати на опалення, водопостачання та водовідведення, електропостачання, телефонний та інтернет-зв'язок
Методи оцінки запасів при вибутті	За ідентифікованою собівартістю відповідної одиниці запасів оцінюється вибуття запасів: <ul style="list-style-type: none"> • які надходять від головного розпорядника бюджетних коштів відповідно до законодавства (централізовані закупки); • інших запасів. Вибуття паливно-мастильних матеріалів оцінюється за середньозваженою собівартістю.
Метод розподілу транспортно-заготівельних витрат	Метод середнього відсотка - відображенням ТЗВ загальною сумою на окремому субрахунку рахунків запасів з подальшим розподілом величини витрат між сумою залишків запасів на кінець місяця і сумою вибулих запасів за звітний місяць
Система оплати праці та наявність колективного договору	Колективний договір наявний. Форми оплати праці: погодинна та відрядна.
Наявність автоматизації бухгалтерського обліку	Присутня
Назва програмного продукту, що використовується	«ПАРУС-Бухгалтерія 7.40», MSOffice
Графік документообороту	Присутній

Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті забезпечується завдяки відділу розрахунків з організаціями та платежами до бюджету, метою якого є розрахунки з організаціями за отримані товари та надані послуги. Також відділ займається розрахунками з бюджетом (сплата податків), державними закупівлями, обліком та списанням матеріальних цінностей в розрізі

матеріально-відповідальних осіб.

Проведення аналізу розрахунків в установі державного сектору дозволяє отримати достовірну, повну і своєчасну інформацію щодо узагальнення проведених господарських операцій. Тому необхідно порівняти дані обліку Балансу за 3 роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Вертикальний і горизонтальний аналіз балансу Вінницького національного аграрного університету

Показники	станом на 01.01.2017 р.		станом на 01.01.2018 р.		станом на 01.01.2019 р.		Відхилення станом на 2019 рік від 2017 року	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%	грн.	%
Актив								
Нефінансові активи	250413496	93,99	256781988	93,77	464621018	96,40	+214207522	+2,41
Фінансові активи	16015235	6,01	17016750	6,21	17328429	3,60	+1313194	-2,41
Витрати майбутніх періодів	–	–	49123	0,02	10413	0,00	+10413	0,00
Баланс	266428731	100	273847861	100	481959860	100	+215531129	X
Пасив								
Власний капітал та фінансовий результат	261266195	98,06	268693609	98,12	474597968	98,48	+213331773	+0,42
Зобов'язання	1984296	0,74	1202789	0,44	1559488	0,32	-424808	-0,42
Забезпечення	–	–	–	–	–	–	–	–
Доходи майбутніх періодів	3178240	1,20	3951463	1,44	5802404	1,20	+2624164	0,00
Баланс	266428731	100	273847861	100	481959860	100	+215531129	X

Джерело: розроблено автором самостійно на основі (додаток Б)

Згідно таблиці 2.3 активи установи складаються з: основних засобів, нематеріальних активів, незавершених капітальних інвестицій, запасів; довгострокової та поточної дебіторської заборгованості, грошових коштів та їх еквівалентів, а також витрат майбутніх періодів; пасиви – внесеного капіталу у дооцінках, фінансового результату, цільового фінансування, довгострокових та поточних зобов'язань, а також доходів майбутніх періодів.

Таким чином, нефінансові активи переважають над власним капіталом, це свідчить про фінансову рівновагу та стійкість фінансового стану установи.

Власний капітал та фінансові результати збільшувались з кожним роком і становлять +213331773 грн. абсолютного відхилення та +0,42% відносного відхилення звітнього року від базисного. На це вплинуло збільшення капіталу у дооцінках та цільового фінансування станом на 01.01.2019 р. порівняно із станом на 01.01.2017 р. Протягом досліджуваного періоду виявлено, що установа достатньо забезпечена основними засобами, збільшення їх вартості свідчить про покращення функціонування ВНАУ, на це вплинуло введення в експлуатацію нових об'єктів. Метою стало розширення спроможності установи здійснювати свою освітню діяльність.

Також, для простеження ефективної роботи і визначення фінансових результатів діяльності установи, необхідно проводити їх аналіз. У Вінницькому національному аграрному університеті такий аналіз проведемо за 2 роки, тобто за 2017-2018 роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз фінансових результатів діяльності у Вінницькому національному аграрному університеті за 2017-2018 роки, грн.

Показники	Роки		Відхилення 2018 р. до 2017 р. (+/-)
	2017 р.	2018 р.	
Доходи			
Доходи від обмінних операцій			
Бюджетні асигнування	71421300	84085019	+12663719
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	38206074	43351070	+5144996
Доходи від продажу активів	36752	61737	+24985
Інші доходи від обмінних операцій	41804	6198	-35606
Доходи від необмінних операцій			
Інші доходи від необмінних операцій	2717203	5257301	+2540098
Усього доходів	112423133	132761325	+20338192
Витрати			
Витрати за обмінними операціями			
Витрати на виконання бюджетних програм	56026143	68052338	+12026195
Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)	43218905	52242036	+9023131
Інші витрати за обмінними операціями	872473	1151085	+278612
Витрати за необмінними операціями			
Трансферти	15511560	16032681	+521121
Усього витрат	115629081	137478140	+21849059
Профіцит/дефіцит за звітний період	-3205948	-4716815	-1510867

Джерело: розроблено автором самостійно на основі (додаток В)

Аналіз таблиці 2.4 показує, що у 2018 р. порівняно із 2017 р. збільшились бюджетні асигнування на 12663719 грн. за рахунок збільшення фінансування закладу головним розпорядником бюджетних коштів. За рахунок збільшення контингенту студентів зросли і доходи від надання послуг (виконання робіт) на 5144996 грн. у 2018 р. Доходи від продажу активів також мають тенденцію до збільшення у 2018 р., порівняно з 2017 р. на 24985 грн. Це відбулось внаслідок продажу активів в результаті списання основних засобів та оприбуткування деревовідходів, металобрухту та макулатури. Натомість, у 2018р., порівняно із 2017 р. простежується зменшення інших доходів від обмінних операцій на 35606 грн. внаслідок зменшення суми орендної плати, що впливає із зменшення кількості орендарів у 2018 р. Позитивна тенденція відбувається і з іншими доходами від необмінних операцій. На це вплинуло збільшення надходжень благодійних внесків університету на 2540098 грн., враховуючи зменшення цільового фінансування на створення необоротних активів.

Витрати на виконання бюджетних програм збільшилися на 12026195 грн. у 2018 р. На це вплинули фактичні видатки, які включають витрати на оплату праці, нарахування на фонд оплати праці, матеріальні витрати і витрати на амортизацію у звітному періоді. Витрати за отриманими послугами та виконаними підрядниками роботи також збільшилися на 9023131 грн. у 2018 р., порівняно із 2017 р. Також збільшився показник інших витрат за обмінними операціями на 278612 грн. у 2018 р. за рахунок збільшення видатків на відрядження та зменшення вартості необоротних активів в результаті їх оцінки. Позитивне значення отримав і такий показник як трансферти. Згідно нього збільшилася сума субсидій на відшкодування витрат за надані комунальні послуги, соціальне забезпечення пільгових категорій студентів.

Таким чином, в ході проведеного аналізу фінансових результатів діяльності у Вінницькому національному аграрному університеті за 2017-2018 роки, бачимо відображення дефіциту, що становить 1510867 грн. Він

сформувався, тому що витрати перевищили доходи. Дана тенденція можлива в бюджетних установах і не являється негативним показником оцінки діяльності організації.

2.2. Облікова політика установи державного сектору

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються суб'єктом державного сектору для складання та подання фінансової звітності [44].

Суб'єкт державного сектору самостійно на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку в державному секторі визначає за погодженням з головним розпорядником бюджетних коштів облікову політику, а також зміни до неї. Суб'єкти державного сектору нижчого рівня передають розпорядчий документ про облікову політику на погодження за відомчою підпорядкованістю суб'єктам державного сектору вищого рівня [37]. Облікова політика Вінницького національного аграрного університету (додаток Д) повинна визначатись на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, що визначається у розпорядчому документі, в якому мають бути встановлені методи оцінки, обліку, види сегментів та їх пріоритетність і процедури, які має застосовувати суб'єкт державного сектору та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більше ніж один варіант, та порядок організації бухгалтерського обліку [44].

Суб'єкт державного сектору має послідовно застосовувати облікову політику таким чином, щоб фінансова звітність відповідала всім вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі. Якщо національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі передбачено застосування декількох методів оцінки, то суб'єкт державного сектору повинен обрати та послідовно застосовувати один з них [44].

Облікова політика ВНАУ визначає методи оцінки, обліку, процедури та основні принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Бухгалтерська служба та планово-фінансовий відділ відповідно до покладених на них завдань ведуть бухгалтерський облік та складають фінансову і бюджетну звітність відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку.

Обрана облікова політика затверджена наказом ректора та погоджена відповідно до законодавства. Зміни до неї вносяться лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі та обов'язково обґрунтовуються і розкриваються у фінансовій та бюджетній звітності. У разі зміни облікової політики протягом року, всі господарські операції у бухгалтерському обліку, що відбулися до її зміни, приводяться у відповідність до нових методичних засад.

Процес розробки облікової політики бюджетної установи, представлений на рис. 2.2 і включає наступні етапи:

- 1.) оцінка основних діючих факторів впливу, галузевих особливостей, нормативної бази, існуючої системи організації бухгалтерського обліку;
- 2.) встановлення переліку об'єктів облікової політики як позицій з організації та ведення бухгалтерського обліку;
- 3.) ідентифікація за обраними об'єктами з урахуванням особливостей діяльності бюджетної установи відповідних елементів як можливих методичних прийомів, способів та процедур;
- 4.) документальне оформлення – формалізація обраної облікової політики;
- 5.) впровадження, актуалізація обраної облікової політики, оцінка її адекватності сучасним умовам діяльності, контроль за її дотриманням підвідомчими установами [12].

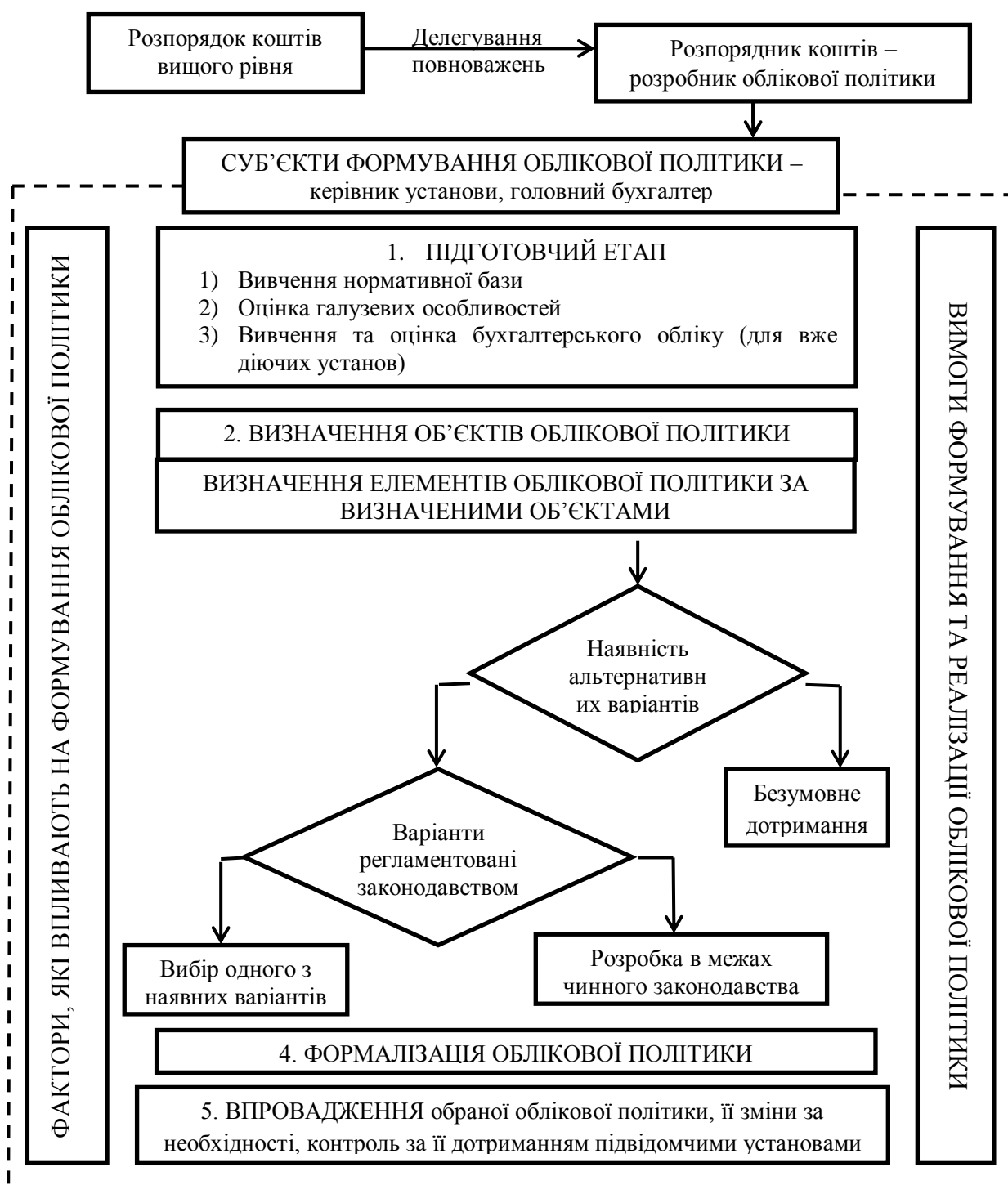

Рис. 2.2. Процес формування облікової політики бюджетної установи

Джерело: [12, с. 70]

Враховуючи зміни, які відбулися у 2017 році та на початку 2018 року, у наказі про облікову політику варто зазначати такі розділи [27, с. 111]:

1. Класифікація доходів і витрат, що належать до необмінних операцій;
2. Оцінка ступеня завершеності операції з надання послуг (виконання

робіт);

3. Порядок визнання доходів;
4. Поріг суттєвості у разі виправлення помилок минулих періодів;
5. Сума очікуваного відшкодування активу, який не забезпечує надходження грошових коштів;
6. Критерії визнання інвестиційної нерухомості (якщо її не можна виділити в окремий об'єкт);
7. Одиниця обліку біологічних активів.

Для правильного ведення бухгалтерського обліку та повноцінного відображення усіх господарських операцій розпорядник бюджетних коштів зобов'язаний керуватись обліковою політикою даного підприємства [28, с. 113].

На жаль, розроблене Положення про облікову політику Вінницького національного аграрного університету зовсім не прописує ні як забезпечується облік, ні які рахунки що відображають, ні про синтетичний і аналітичний облік жодного слова в частині, що стосується розрахунків з дебіторами та кредиторами. Тому першочерговим етапом необхідно переглянути і затвердити таке Положення, яке б давало змогу конкретизувати, детально і наочно показати облік даних розрахунків. Тільки тоді можливе достовірне відображення і ведення їх обліку.

2.3. Документальні операції по розрахунках з дебіторами та кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті

Бюджетні установи створюють зовнішні зв'язки з іншими суб'єктами господарювання (публічними, приватними акціонерними товариствами, різними фізичними особами-підприємцями, комунальними підприємствами і т.д.) для здійснення передбаченої установчими документами діяльності, для задоволення внутрішніх потреб, які сприятимуть більш раціональному функціонуванню. В деяких випадках оплата за відповідними договорами здійснюється за рахунок коштів, що виділяються з Державного бюджету

України.

Науковці вищого навчального закладу (включаючи і тих, хто на даний час уже не працює в Університеті), такі як В.Ю. Дубовий, Т.Г. Китайчук, В.А. Мазур, О.В. Черешневий, Г.В. Янчук, Н.Ф. Яремчук проводили свої дослідження, пов'язані з бюджетними установами, проте доцільним є поглибити оцінку стану організації договірної роботи, процесу документування розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти.

Первинні документи – це документи, створені у письмовій або електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (в нашому випадку ректора) на їх проведення. Сюди, наприклад, можна віднести такі документи, як видаткова накладна та акт виконаних робіт (наданих послуг).

Метою складання первинних документів є фіксування фактів господарської операції.

Договори можуть укладатися установою (крім довгострокових) виключно в межах бюджетних асигнувань, установлених кошторисами. Витрати за договорами, укладеними без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень не вважаються бюджетними зобов'язаннями і не підлягають оплаті. Так як попередня оплата в розрахунках з постачальниками обмежена і дозволяється законодавством в окремих випадках, то більшість розрахунків бюджетні установи здійснюють на умовах оплати після отримання товарів, робіт, послуг [38, с. 114].

На сьогоднішній день правильне оформлення договорів є ваговою проблемою, адже не досконале знання законодавства України (в частині, яка стосується бюджетних установ), поспіхом укладені, а також неуважно вчитані договори можуть призвести до несанкціонованих штрафних санкцій, недопоставок товару чи несвоєчасного виконання потрібних робіт (послуг).

Таким чином, результативною організацією договірної роботи у

вищому навчальному закладі є уміння слідкувати за змінами у нормативно-правовому забезпеченні країни, консультуватись з юридичним відділом щодо точного і послідовного дотримання розділів у договорах.

У Вінницькому національному аграрному університеті усі первинні документи передаються для обробки до відділу бухгалтерської служби в терміни, визначені графіком документообігу, але не пізніше останнього робочого дня звітного місяця. Особи, які не дотрималися термінів, визначених графіком документообігу, та особи, які несвоєчасно відобразили господарські операції в облікових регістрах і меморіальних ордерах, несуть дисциплінарну та матеріальну відповідальність. Господарські операції відображаються в облікових регістрах та меморіальних ордерах у тому звітному періоді, у якому їх здійснено.

Господарські відносини з постачальниками товарів, робіт і послуг обов'язково оформляються договорами у письмовій формі. Для оформлення договорів застосовуються типові форми договорів, передбачені законодавством. У разі їх відсутності – договори довільної форми з урахуванням вимог Господарського кодексу, Цивільного кодексу, Бюджетного кодексу, Закону про закупівлі та інших нормативно-правових актів. Реєстрація договорів, укладених із постачальниками, ведеться у Книзі реєстрації договорів. Реєстрація (нумерація) договорів є наскрізною та ведеться у хронологічному порядку, тобто кожен новий рік починається з порядкового номера 1. Сторінки даної Книги поділені на відповідні колонки, в яких зазначається інформація щодо укладених договорів. Відповідальність за зміст договору (крім суми договору) покладається на юридичний відділ університету.

Приймання первинних документів у бухгалтерії є важливим етапом після їх складання. До виконання та оформлення заборонено приймати документи за операціями, які суперечать законодавству України і встановленому порядку приймання, зберігання і використання активів і зобов'язань. Такі документи передаються безпосередньо головному

бухгалтеру для прийняття відповідних рішень. Відповідальність за прийняття документів, які суперечать діючому законодавству, несуть особи, які їх ініціювали та підписували [40, с. 11].

Під час розрахунків між двома сторонами виникають договірні відносини. Зазвичай договори поділяють на договір купівлі-продажу товарів та договір про надання послуг (виконання робіт).

Аналізуючи праці науковців, було простежено схожість трактувань терміну «товар». Доволі розширене трактування цього терміну надав економіст А.А. Чухно, вказавши, що товар – це форма продукту праці, який має свої характерні риси, зокрема: а) він призначений не для власного споживання, а для обміну, продажу; б) він має здатність задовольняти певну потребу, що формує його споживчу вартість [49, с. 102].

Ана Паєнок вважає, що товаром у договорі купівлі-продажу варто вважати річ чи сукупність речей, у тому числі майбутні речі, із встановленою грошовою вартістю (ціною), які не вилучені з товарообороту і здатні за своїми якісними та кількісними характеристиками задовольняти потреби покупців у особистому, домашньому чи іншому використанні, не пов'язаному з одержанням прибутку за рахунок їх подальшої реалізації чи передачі у користування третім особам.[50, с. 43].

Як і будь-який товар договір купівлі-продажу має свої особливості, які виражаються його функціями (рис. 2.3).

У Цивільному кодексі (глава 54 статті 655) прописано, що за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму [94].

Більш глибокі дослідження економічної сутності послуги показують, що дане поняття є більш багатогранним, ніж поняття «товар».

Власну позицію щодо сутності послуги займає В. Апопій, який стверджує, що послуга є одночасно і товаром, і видом діяльності, і

додатковою вигодою для покупця. Він наголошує: «послуга – товар особливого виду, діяльність, благо, що задовольняє потреби індивіда, виробництва і суспільства, має споживчу вартість і вартість, результат якої може мати матеріальну і нематеріальну форми» [4].

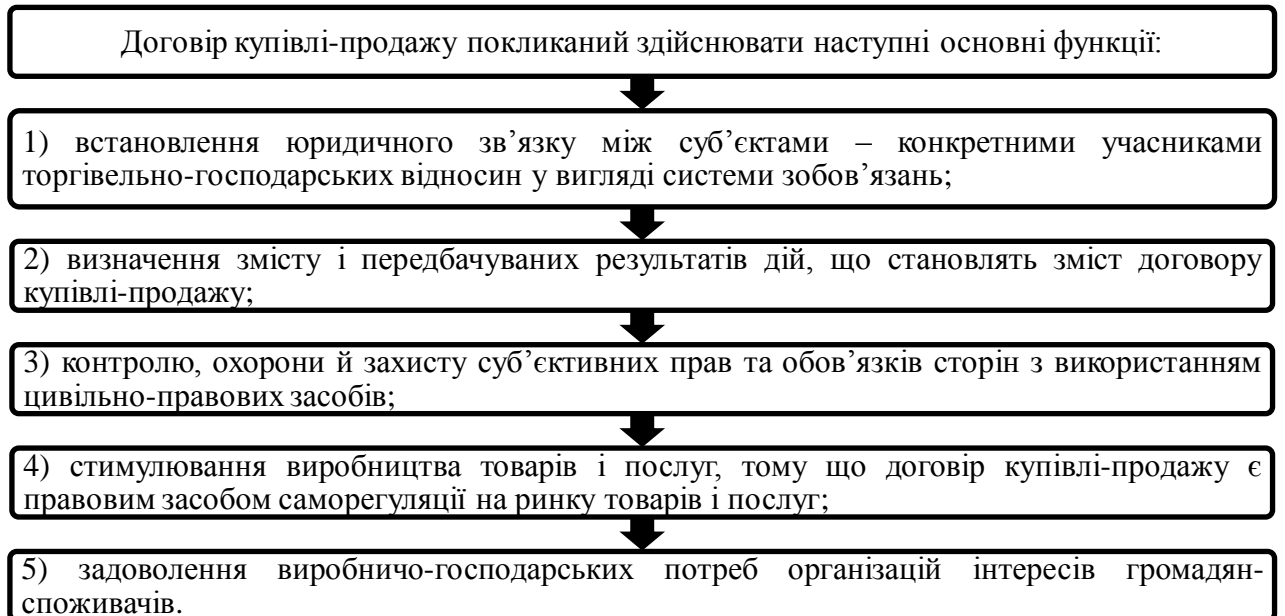

Рис. 2.3. Основні функції договору купівлі-продажу

Джерело: [60, с. 134]

Главою 63 статті 901 Цивільного кодексу України сказано, що за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором [94].

У Вінницькому національному аграрному університеті існує такий порядок подання первинних документів до бухгалтерії на закупівлю товарів або оплату робіт/послуг:

1. Подається службове подання (від керівника підрозділу, коменданта гуртожитку, декана (його заступника або особи, на яку покладено обов'язки і т. і.)), яке пишеться від руки або друкується на комп'ютері. Текст цього подання має довільну форму, але обов'язково в шапці повинно бути

прописано на ім'я ректора або виконуючого його обов'язки. Після основного тексту зліва вказується дата, а справа – підпис.

2. Службове подання візується головним бухгалтером, де зазначається згідно якого фонду (спеціального, загального або благодійного) оплачувати товар, роботу/послугу.

3. Службове подання направляється до загального відділу (канцелярії), звідки прямує ректору Університету на підпис (візування) і назад. Завізоване службове повертається працівникам даного відділу і потрапляє головному бухгалтеру і вже потім готуються документи відповідними особами, на яких покладено відповідальність.

4. Якщо відбувається купівля товару, то необхідно подати видаткову накладну з договором і обов'язково установчими документами у 2-х ідентичних екземплярах.

Видаткова накладна – це первинний документ постачальника, який є підтверджуючим фактом передачі товарно-матеріальних цінностей від однієї особи до іншої, а також від постачальника до покупця.

Вважаємо, що у видатковій накладній можуть бути поля «ціна товару з ПДВ», «сума з ПДВ» і «у т.ч. ПДВ» або ж «ціна без ПДВ», «сума без ПДВ», «окрім того, ПДВ» та «сума разом із ПДВ».

Первинний документ обов'язково має містити місце його складання. Тому якщо в первинному документі чітко не зазначено, яку адресу слід вказати, то, на нашу думку, у видатковій накладній можна зазначати або дві адреси (місце знаходження підприємства (установи/організації, фізичної особи-підприємця, приватного підприємця) та його юридичну адресу), або лише фактичну адресу підприємства (установи/організації, фізичної особи-підприємця, приватного підприємця).

5. Якщо необхідно здійснити оплату послуги (роботи), то необхідно до бухгалтерії надати акт з договором і також обов'язково установчими документами у 2-х ідентичних екземплярах.

Акт здачі-приймання наданих послуг – це спеціальний первинний

документ, який потрібен для закріплення факту надання Виконавцем певного виду послуг Замовнику за попередньо укладеним Договором про надання послуг. Цей Акт не є самостійним юридичним документом і є невід'ємною частиною попередньо укладеного Договору про надання послуг між Замовником та Виконавцем. Метою складання такого документа – документально підтвердити факт здійснення господарської операції з отримання послуги для відображення в бухгалтерському обліку.

У тексті цього Акта сторонам надається можливість визначити наступні важливі положення:

1) вид, характеристика, вартість та період надання кожної окремої послуги Виконавцем;

2) визначення строків для проведення оплати наданих послуг, а також будь-які інші додаткові положення на розсуд Замовника та Виконавця.

Звертаємо увагу, що цей Акт не може бути використано для закріплення факту виконання певного виду робіт Підрядником для Замовника. Для таких цілей існує інший вид Акту, який має назву «Акт приймання-передачі виконаних робіт».

Первинні документи повинні мати обов'язкові реквізити, перелік яких визначено ч. 2 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», зображені на рис. 2.4.

Крім того, залежно від характеру операції та технології обробки даних до первинних документів можуть бути включені такі додаткові реквізити, згідно Положення «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку»:

- ✓ код підприємства (установи, організації, фізичної особи-підприємця, приватного підприємця);
- ✓ номер документа;
- ✓ місце складання документа;
- ✓ підставу для проведення операції (договір купівлі-продажу);
- ✓ дані про документ, що підтверджує особу одержувача або його

повноваження (довіреність).

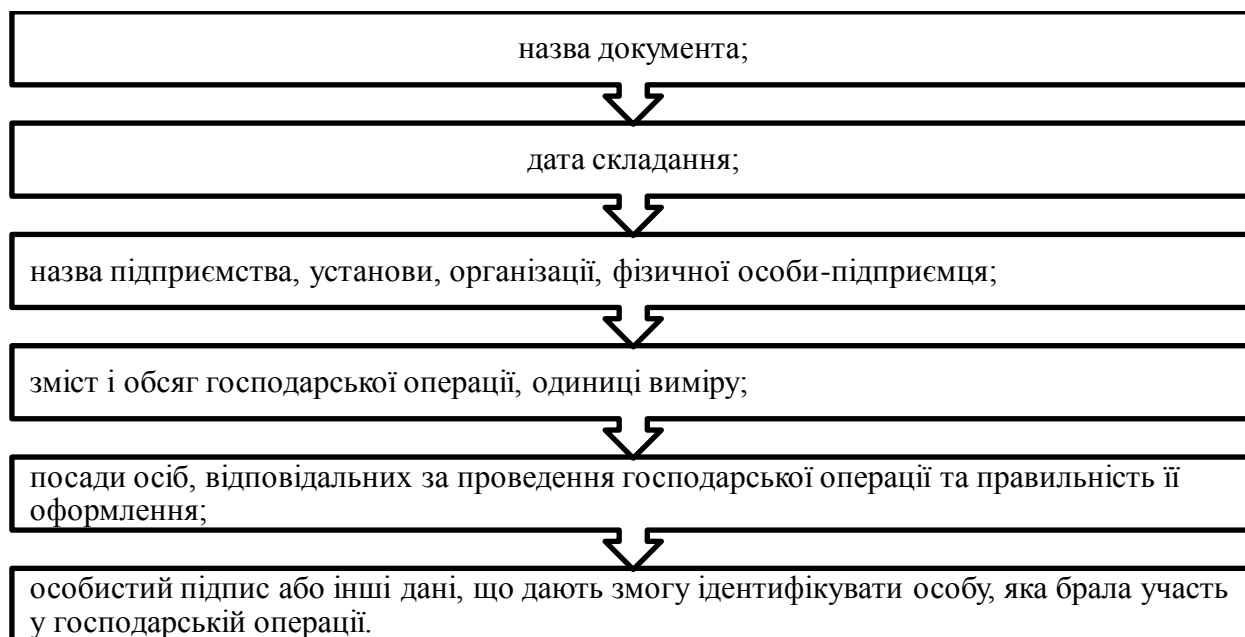

Рис. 2.4. Перелік обов'язкових реквізитів, які повинні міститись у первинних документах

Джерело: [72]

Видаткові накладні і Акти здачі-приймання наданих послуг (приймання-передачі виконаних робіт) підписуються обома сторонами і завіряються печатями. Бувають ситуації, коли фізична особа-підприємець або приватний підприємець провадять свою діяльність без використання печаті, тому в такому випадку ставиться помітка «Б/П».

6. Весь пакет документів відповідною особою подається до бухгалтерії ВНАУ бухгалтеру по розрахункам. Бухгалтер перевіряє наявність усіх документів, правильність їх оформлення, потім заповнюються договори (якщо це типовий договір Університету, то немає необхідності нести на перевірку юристам, адже вони попередньо вичитані, але, якщо інший, тоді вчитка юристами є неминучою) і реєструються у Книзі реєстрації договорів.

7. Документи кожного вечора кладуться в папку на підпис ректору і наступного дня повертаються бухгалтеру, що здійснює операції із розрахунків. Бухгалтер переглядає чи всюди є підпис і гербова печать, і

передає бухгалтеру, який займається закупівлями, який дивиться код по Єдиному закупівельному словнику ДК 021:2015 і публікує документи в електронній системі Prozorro. Далі усі ці документи переходять бухгалтеру, який проводить оплату через Державну казначейську службу України і протягом 3-х робочих днів кошти перерахуються на рахунок потрібного підприємства, установи (організації), фізичній особі-підприємцю або приватному підприємцю.

Усі проведені господарські операції, які стосуються розрахунків з дебіторами протягом місяця групуються у Меморіальних ордерах бухгалтерії Університету за допомогою програми «ПАРУС-Бухгалтерія 7.40».

Суть меморіально-ордерної форми полягає у тому, що на підставі перевірених і згрупованих за певною ознакою первинних документів складають меморіальні ордери, в яких вказують кореспонденцію рахунків за здійсненою господарською операцією та її суму. Меморіальні ордери складають як на один документ, так і на групу однорідних первинних документів [97]. Розглянемо схему меморіально-ордерної форми обліку в бюджетних установах (рис. 2.5).

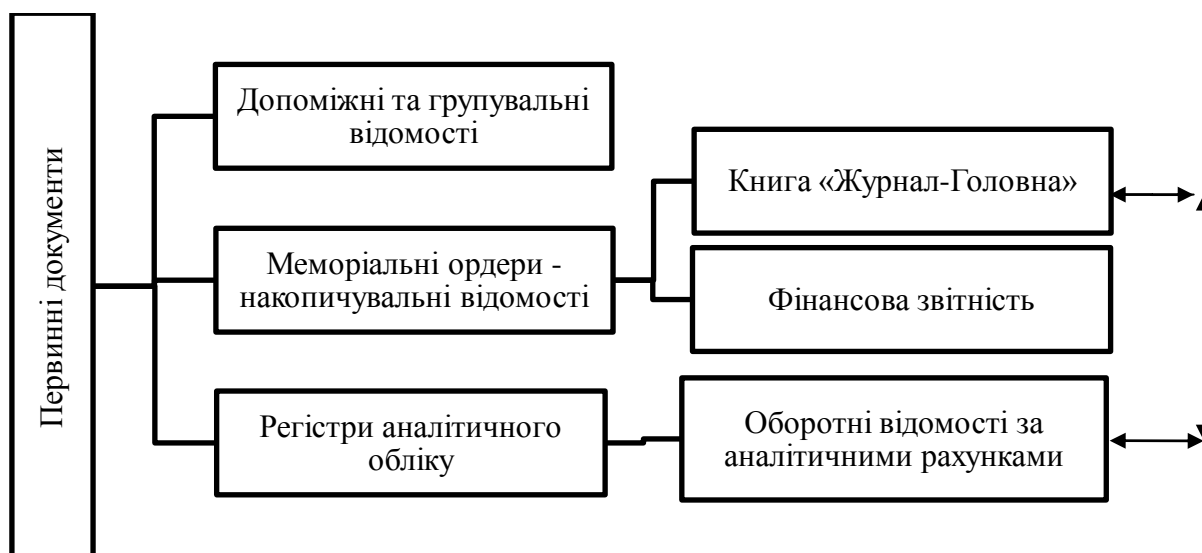

Рис. 2.5. Схема меморіально-ордерної форми обліку у бюджетній установі

Джерело: [97]

У накопичувальній відомості за розрахунками з дебіторами ведеться

облік розрахунків з різними підприємствами, установами та організаціями, які є дебіторами суб'єкта державного сектору. Відомість складається окремо за відповідними субрахунками рахунку 21 «Поточна дебіторська заборгованість» та окремо за кожним дебітором у розрізі кодів економічної класифікації видатків. Записи у накопичувальній відомості здійснюються за кожною операцією, що підтверджена документом, оформленим відповідно до законодавства [69].

Облік розрахунків з іншими дебіторами ведеться за допомогою таких бухгалтерських документів:

1. меморіального ордеру № 4а «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими дебіторами» за субрахунком 2113 «Розрахунки за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари, роботи і послуги»;

2. меморіального ордеру № 4 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими дебіторами» за субрахунком 2111 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги».

Розрахунки з іншими кредиторами ведуться у:

1. меморіального ордеру № 6 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими кредиторами» за субрахунком 6211 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»;

2. меморіального ордеру № 6 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими кредиторами» за субрахунком 6214 «Розрахунки за одержаними авансами»;

3. меморіального ордеру № 6 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими кредиторами» за субрахунком 6214-н «Розрахунки за одержаними авансами - наука».

Кожен меморіальний ордер підписується виконавцем, особою, що перевірила меморіальний ордер та головним бухгалтером, після чого ці дані переносяться у Книгу «Журнал-Головна».

Схему обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами представлено

на рисунку 2.6.

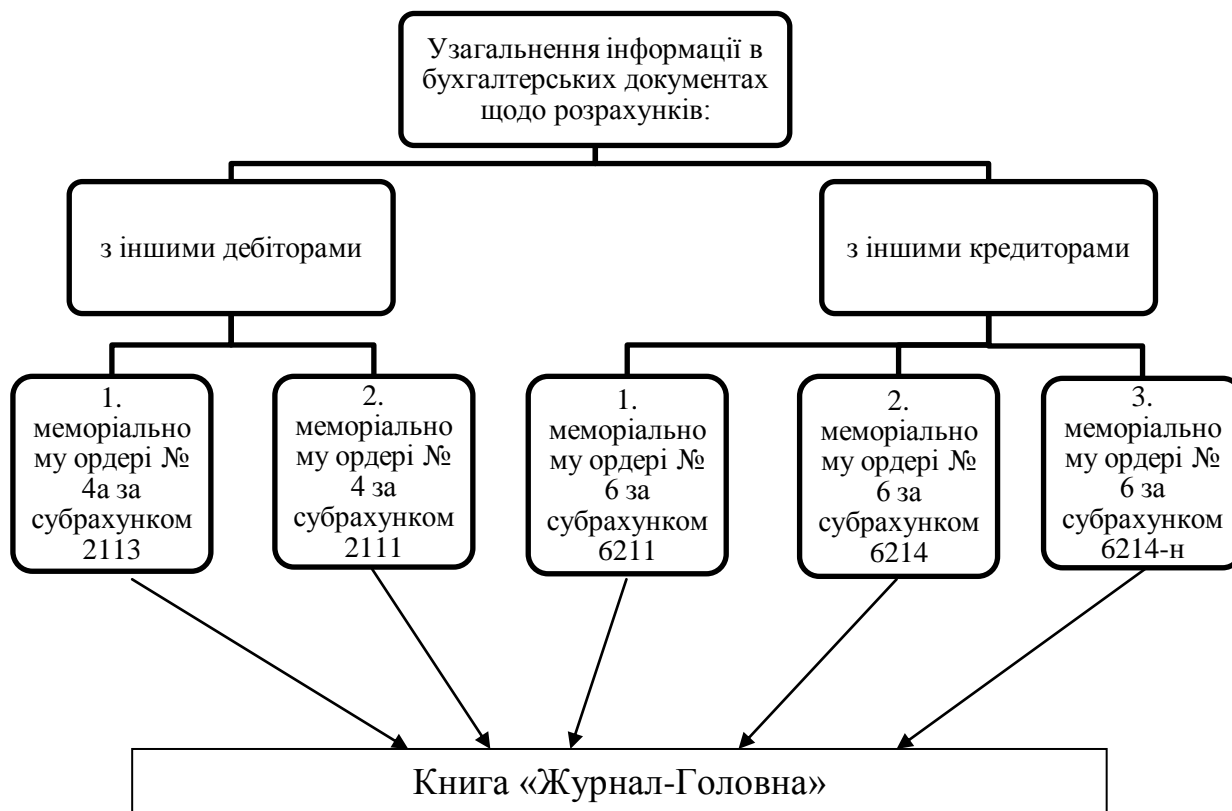

Рис. 2.6. Схема обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами

Отже, підсумовуючи вище наведену інформацію можемо бачити, що первинні документи у бухгалтерській службі ВНАУ проходять не швидкий термін часу на шляху до перерахування коштів і отримання товару або виконання робіт (послуг). Адже, бувають випадки, коли ректор не підписує документи через певні причини, які необхідно вирішити, тому відбувається деяка затримка і документи потрібно буде переробляти у зв'язку із простроченням дати. Таким чином, необхідно завжди контролювати усі документи, які подаються, щоб уникнути непорозумінь.

2.4. Методика обліку розрахунків з дебіторами в установі

Питання заборгованості бюджетних установ на сучасному етапі розвитку ринкових відносин займає особливу увагу. Заборгованість, як дебіторська, так і кредиторська, є негативним чинником у роботі установ. Характерною особливістю фінансово-господарської діяльності бюджетних

установ є те, що всі вони, як правило, фінансуються за рахунок коштів різних бюджетів. Витрати, необхідні для здійснення статутної діяльності бюджетних установ, фіксуються у кошторисі, що є основним плановим документом, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій досягнення цілей [20, с. 152].

Розглянемо облік розрахунків з дебіторами у Вінницькому національному аграрному університеті. Для обліку поточної дебіторської заборгованості використовується субрахунок 2111 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги». За дебетом рахунку відображається визнання поточної дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання. На ньому ведеться облік розрахунків з покупцями та замовниками за надані послуги, виконані роботи, виготовлену продукцію. До таких розрахунків, наприклад, можна віднести:

1. виписані акти-рахунки орендарям, пов'язані з комунальними послугами (тобто, бухгалтер, який проводить оплату за комунальні послуги по всьому Університету, до кінця поточного місяця повинен відновити ці суми, які перерахують нам за орендну плату);

2. проведені роботи, в т.ч. по обмолоту зернових культур.

Також вищий навчальний заклад користується своїми аналітичними рахунки, одним з яких є 2111-9 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками послуги оренди». На даному рахунку відображається саме нарахована до 12 числа кожного місяця орендна плата орендарям. Важливо, що нарахування проводиться за минулий місяць, беручи до уваги індекс інфляції.

Для розрахунків за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари, роботи і послуги призначено субрахунок 2113, на якому ведеться облік розрахунків з постачальниками, підрядниками у разі попередньої оплати товарів, робіт, послуг.

ВНАУ має можливість за готівку реалізовувати яблука, макулатуру,

деревовідходи, металобрухт, самшит і т.д., що відображаються на відповідних рахунках обліку. Ось в приходній накладній металобрухт відображається на активному рахунку по кредиту 1517 і 1815, що відноситься на матеріально-відповідальну особу і одночасно списується з рахунку обліку бухгалтера, який веде ділянку списання. Облік доходів від реалізації активів ведеться на субрахунку 7211 в установленому порядку майна. Тобто у ВНАУ на даному субрахунку відображається дохід від реалізації яблук, макулатури, деревовідходів, металобрухту, самшиту і т.д. За кредитом рахунку відображається отримання доходу суб'єктом державного сектору або зарахування коштів до державного (місцевого) бюджету, за дебетом – списання у порядку закриття субрахунку обліку доходів на фінансовий результат виконання кошторису (бюджету) звітного періоду або повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до державного (місцевого) бюджету (місцевих бюджетів) тощо [66].

Також в обліку використовується аналітичний рахунок 6214-н «Розрахунки за одержаними авансами – наука», який відображає розрахункові авансові операції по науковій тематиці. Доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) у ВНАУ ведуться на субрахунку 7111, де відображається облік доходів від реалізації продукції (робіт, послуг) розпорядником бюджетних коштів. За кредитом рахунку відображається збільшення (отримання) доходів від реалізації продукції (робіт, послуг) або зарахування коштів до державного бюджету (місцевих бюджетів), за дебетом – зменшення доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) на суму цільового фінансування, яка включається до вартості об'єкта основних засобів, закриття рахунку обліку доходів на фінансовий результат виконання кошторису (бюджету) звітного періоду або повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до державного бюджету (місцевих бюджетів) [66]. Особливістю субрахунку 7111 є те, що він використовується при розрахунках як з дебіторами, так і з кредиторами. І, якщо закупівля проходила за кошти Університету, кафедр, факультетів або інших підрозділів, які мають свій

особистий благодійний фонд і пов'язані з капітальними інвестиціями, то в обліку використовується аналітичний субрахунок 7111/11 «Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)» (це стосується лише розрахунків з кредиторами).

Під час розрахунків з дебіторами виникає податкове зобов'язання. У виписаному отримувачу рахунку повинна обов'язково бути включена сума ПДВ таким платником відповідно до бази оподаткування вартості виконаних ним робіт/послуг. Для потреб обліку призначений рахунок 63 «Розрахунки за податками і зборами». За кредитом рахунку відображаються нараховані платежі до бюджету зі сплати податків і зборів тощо, нараховані зобов'язання за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також одержані кошти від органів страхування, за дебетом – їх сплата, погашення заборгованості, списання тощо. На субрахунку 6311 «Розрахунки з бюджетом за податками і зборами» ведеться облік розрахунків суб'єкта державного сектору з бюджетом за податками і зборами, які нараховуються та сплачуються відповідно до законодавства [66]. В Університеті для таких цілей призначений аналітичний рахунок 6311-1 «Розрахунки з бюджетом за податками і зборами ПДВ час оплати якого вже наступив».

У таблиці 2.5 наведено систему обліку розрахунків з дебіторами у ВНАУ.

Таблиця 2.5

Система обліку розрахунків з дебіторами у Вінницькому національному аграрному університеті

№ п/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума
1	2	3	4	5
1.	Надано послугу по спільному використанню технологічних мереж	2111	7111	3 000,79
	Відображено суму ПДВ	2111	6311-1	600,16
2.	Проведено науково-технічні роботи на тему «компенсація нестабільності СЕС і ГЕС з використанням біоресурсів» за 1-й етап	6214-н	7111	8 333,00
	Відображено суму ПДВ	6214-н	6311-1	1666,67

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5
3.	Реалізовано за готівку самшит	2111	1517	15,00
	Відображено суму ПДВ	2111	6311-1	25,50
	Відображено дохід від реалізації	2111	7211	112,50
4.	Реалізовано за готівку металобрухт	2111	1517	68,25
	Відображено дохід від реалізації	2111	7211	2,14

З даних таблиці бачимо, що в установі облік ведеться з використанням як синтетичних, так і аналітичних рахунків, що дозволяє правильніше зрозуміти його методику.

Таким чином, в Університеті розрахунки з іншими дебіторами ведуться у Меморіальному ордері № 4а (додаток Е1) та у Меморіальному ордері № 4 (додаток Е2).

2.5. Механізм здійснення розрахунків бюджетної установи з кредиторами

Щодо кредиторської заборгованості, то тут щомісяця набагато більше бухгалтерських операцій. Це пов'язано з тим, що Університет купляє, отримує послуги і приймає роботи в більшості випадків і частіше, аніж продає чи виконує послуги (роботи).

В процесі господарської діяльності Університету щодо обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами використовуються рахунки класу 10 «Основні засоби». За дебетом рахунку відображається оприбуткування об'єктів основних засобів, які обліковуються за первісною вартістю, збільшення первісної вартості внаслідок поліпшення об'єкта, що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; збільшення вартості внаслідок дооцінки вартості об'єкта основних засобів. За кредитом рахунку відображається вибуття основних засобів внаслідок безоплатної передачі, продажу, або невідповідності критеріям визнання активом, а також зменшення вартості у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів або його уцінки [66].

Нижче розглянемо рахунки і уточнюючі до них субрахунки, які найчастіше застосовуються в обліку установи.

Машини та обладнання обліковуються на субрахунку 1014. Інструменти, прилади, інвентар – на субрахунку 1016, де ведеться облік інструментів, виробничого інвентарю та приладдя, господарського інвентарю, які відносяться до складу основних засобів [66].

Інші необоротні матеріальні активи також мають свої субрахунки, які відображені на рисунку 2.7.

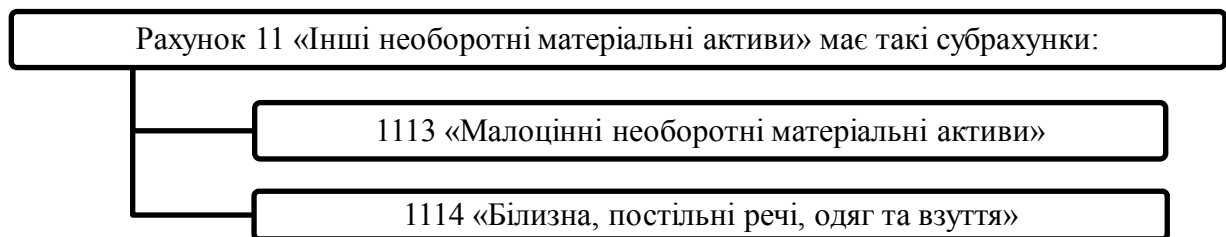

Рис. 2.7. Субрахунки до рахунку інших необоротних матеріальних активів, які використовуються ВНАУ у процесі їх обліку

Джерело: сформовано автором самостійно на основі [66]

Малоцінні необоротні матеріальні активи відображаються на субрахунку 1113, на якому ведеться облік необоротних матеріальних активів, термін експлуатації яких перевищує один рік, але які за вартісними ознаками не включено до основних засобів. Білизна, постільні речі, одяг та взуття – на субрахунку 1114. Облік відповідних активів на цих субрахунках ведуть суб'єкти державного сектору, які систематично отримують їх у значному обсязі для провадження своєї діяльності, інші суб'єкти державного сектору ведуть облік білизни, постільних речей, одягу та взуття у складі інших необоротних матеріальних активів [66]. За дебетом субрахунків відображається оприбуткування об'єктів інших необоротних матеріальних активів, які обліковуються за первісною вартістю, збільшення первісної вартості внаслідок поліпшення об'єкта (модернізація, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; збільшення вартості внаслідок

дооцінки вартості об'єкта. За кредитом субрахунків відображається вибуття інших необоротних матеріальних активів внаслідок безоплатної передачі, продажу, або невідповідності критеріям визнання активом, а також зменшення вартості у разі часткової ліквідації об'єкта або його уцінки [66].

Також важливим є відображення в обліку капітальних інвестицій, який обліковується на рахунку 13, призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів, довгострокових біологічних активів. За дебетом рахунку відображається збільшення витрат суб'єкта державного сектору на придбання або створення необоротних активів, зокрема суми, сплачені за придбання, виконання будівельно-монтажних робіт, витрати зі страхування ризиків доставки, витрати на транспортування, установку, монтаж налагодження тощо, витрати на поліпшення об'єкта основних засобів (реконструкцію (реставрацію), модернізацію, добудову, дообладнання) та суми витрат, пов'язаних із удосконаленням нематеріальних активів і підвищенням їх можливостей та продовженням строку використання. За кредитом рахунку відображається зменшення витрат на придбання або створення необоротних активів (введення в експлуатацію придбаних або створених необоротних активів тощо) [66].

В обліку вищого навчального закладу використовуються лише такі субрахунки:

- 1311 «Капітальні інвестиції в основні засоби» ведеться облік витрат на придбання, створення (виготовлення) власними силами та поліпшення основних засобів, а також витрат за незакінченими і закінченими, але не зданими в експлуатацію об'єктами капітального будівництва, реконструкції, модернізації основних засобів.
- 1312 «Капітальні інвестиції в інші необоротні матеріальні активи» ведеться облік витрат на придбання, створення (виготовлення) власними силами інших необоротних матеріальних активів.

Досліджуючи господарські операції, простежуємо, що установа

здійснює закупівлю виробничих запасів, які відображаються на рахунку 15. Цей рахунок призначений для обліку й узагальнення інформації про наявність і рух сировини, основних і допоміжних матеріалів, комплектуючих виробів та інших матеріальних цінностей, призначених для забезпечення звичайної діяльності і досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб'єкта державного сектору. За дебетом рахунку відображаються надходження запасів з урахуванням витрат на їх придбання, зокрема суми ввізного мита, суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються суб'єкту державного сектору, транспортно-заготівельні витрати, витрати, які пов'язані із доведенням придбаних та безоплатно отриманих запасів до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях. За кредитом рахунку відображається вибуття запасів внаслідок продажу, безоплатної передачі, використання для створення інших активів або неможливості отримання суб'єктом державного сектору надалі економічних вигод від їх використання тощо [66].

Обліковуючи виробничі запаси вищий навчальний заклад використовує субрахунки, представлені на рисунку 2.8.

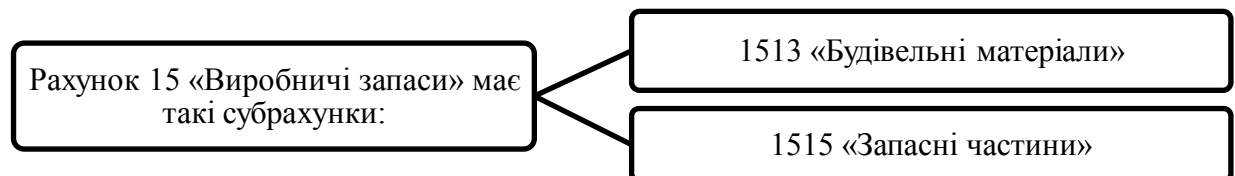

Рис. 2.8. Субрахунки обліку виробничих запасів, які використовуються ВНАУ в процесі обліку

Джерело: сформовано автором самостійно на основі [66]

Облік будівельних матеріалів ведеться на субрахунку 1513. Зокрема, до будівельних матеріалів належать: силікатні матеріали (цемент, пісок, гравій, вапно, камінь, цегла, черепиця); лісові матеріали (ліс круглий, пиломатеріали, фанера тощо); будівельний метал (залізо, жерсть, сталь, цинк листовий тощо); металовироби (цвяхи, гайки, болти, залізні вироби тощо); санітарно-технічні матеріали (крани, муфти, трійники тощо); електротехнічні

матеріали (кабель, лампи, патрони, ролики, шнур, провід, запобіжники, ізолятори тощо); хімічно-моекательні (фарба, оліфа, толь тощо) та інші аналогічні матеріали [66].

Запасні частини обліковуються на субрахунку 1515. Тут ведеться облік придбаних чи виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів, агрегатів, які використовуються для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин (медичних, електронно-обчислювальних тощо), обладнання, тракторів, комбайнів, транспортних засобів (моторів), інструментів, а також автомобільних шин (включаючи покришки, камери й обідні стрічки тощо) у запасі та обороті незалежно від їх вартості [66].

Для розрахунків з кредиторами установа також відображає господарські операції, які пов'язані з «Іншими нефінансовими активами» і відображаються нарахунку 18, який призначено для обліку й узагальнення інформації про інші нефінансові активи, які не відображені на інших рахунках класу 1 «Нефінансові активи». А саме на субрахунку 1812 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» ведеться облік малоцінних та швидкозношуваних предметів на складі, в тому числі малоцінних та швидкозношуваних предметів спеціального призначення, що мають специфічне призначення і обмежене короткотермінове застосування в окремих галузях. Рисунок 2.9 відображає перелік предметів, які входять до малоцінних та швидкозношуваних предметів у ВНАУ.

Облік й узагальнення інформації щодо здійснених витрат у звітному періоді, які підлягають віднесенню на витрати в майбутніх звітних періодах ведеться на рахунку 29 «Витрати майбутніх періодів». За дебетом рахунку відображається накопичення витрат майбутніх періодів, за кредитом – списання (розподіл) витрат майбутніх періодів та включення їх до складу витрат звітного періоду. Для цього використовується субрахунок 2911 «Витрати майбутніх періодів розпорядників бюджетних коштів» [66]. Згідно даного субрахунку авансові платежі, здійснені в поточному фінансовому році на підписку періодичних видань на наступний рік, визнаються витратами

наступних періодів Університету.

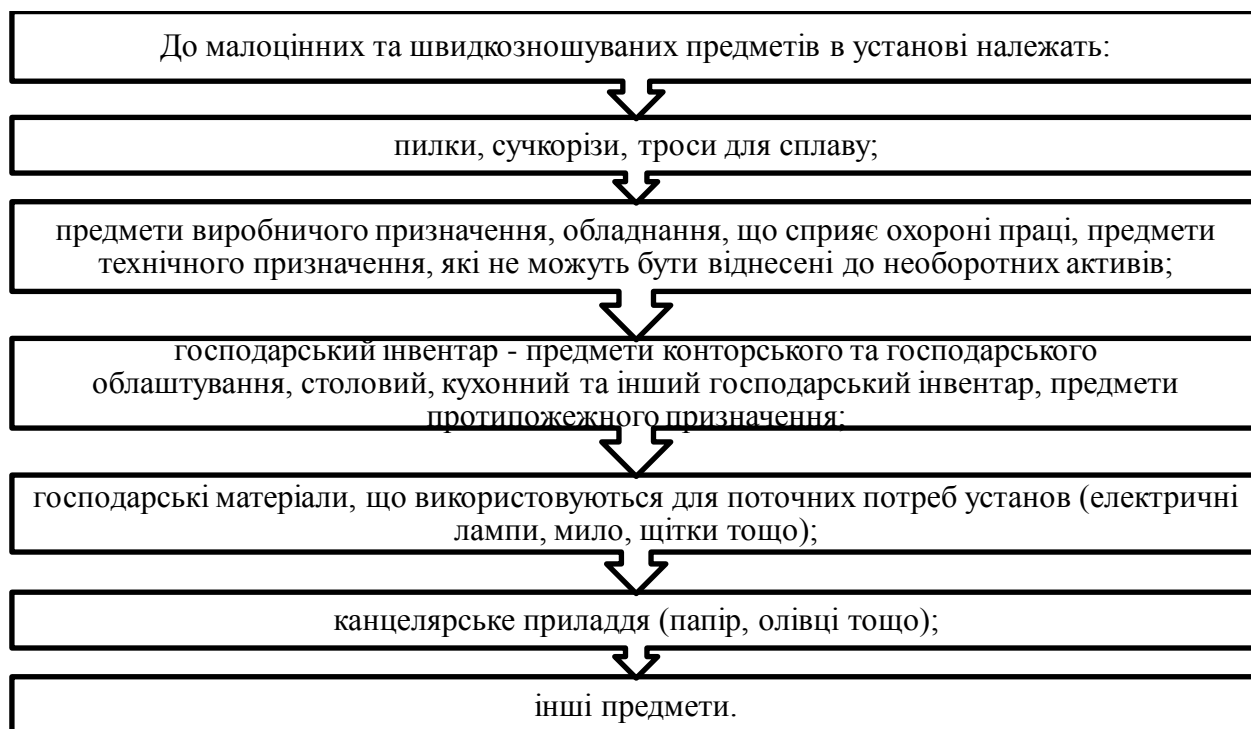

Рис. 2.9. Перелік предметів, які входять до малоцінних та швидкозношуваних предметів в установі

Джерело: сформовано автором самостійно

В бюджетній установі не обійтися без внесеного капіталу, адже він є чи не основним. Для цілей його формування використовується рахунок 51 «Внесений капітал», який призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух капіталу розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, сформованих за відповідними рішеннями органів управління. За кредитом рахунку відображається збільшення внесеного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення) та віднесення до накопичених фінансових результатів вартості необоротних активів при їх списанні, на суму яких у попередніх звітних періодах було збільшено капітал [66]. Університетом використовується субрахунок 5111 «Внесений капітал розпорядникам бюджетних коштів», на якому ведеться облік формування капіталу розпорядників бюджетних коштів. Збільшення капіталу відображається внаслідок оприбуткування активів, закріплених на праві

оперативного управління за розпорядником бюджетних коштів за рішеннями органу управління, на суму цільового фінансування на створення (придбання) необоротних активів, виділеного з відповідного бюджету. Зменшення капіталу відображається внаслідок операцій з вилучення активів за рішенням органу управління, а також віднесення до накопичених фінансових результатів вартості необоротних активів при їх списанні, на суму яких в попередніх звітних періодах було збільшено капітал.

Заклади вищої освіти неабияк потребують підтримки з боку держави, тому вона повинна забезпечувати установи для безперебійного її функціонування. Розрахунки за такими цільовими призначеннями ведуться на рахунку 54 «Цільове фінансування». За кредитом рахунку відображається отримання коштів на фінансування заходів цільового призначення або вилучення з бюджетних асигнувань цільового фінансування на суму поточних витрат, що включаються до вартості об'єкта необоротного активу згідно із законодавством. За дебетом рахунку відображається зменшення цільового фінансування на створення (придбання) необоротних активів, на суму внесеного капіталу внаслідок оприбуткування активів розпорядником бюджетних коштів та державним цільовим фондом [66]. Вищим навчальним закладом використовується субрахунок 5411 «Цільове фінансування розпорядників бюджетних коштів», на якому ведеться облік надходження коштів цільового фінансування, які виділяються з відповідного бюджету на проведення заходів цільового характеру, а також витрачання таких коштів із визнанням відповідної суми доходів або включення до внесеного капіталу у частині введених в експлуатацію необоротних активів.

Головним рахунком обліку розрахунків з кредиторами є рахунок 62 «Розрахунки за товари, роботи, послуги», який призначено для обліку й узагальнення інформації щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги і замовниками за виконані роботи або надані послуги, реалізовану продукцію. За кредитом рахунку відображається виникнення

заборгованості, за дебетом – її погашення, списання тощо [66].

На рис. 2.10 проілюстровано поділ рахунку 62 «Розрахунки за товари, роботи, послуги» на декілька видів субрахунків, які використовуються в процесі роботи.

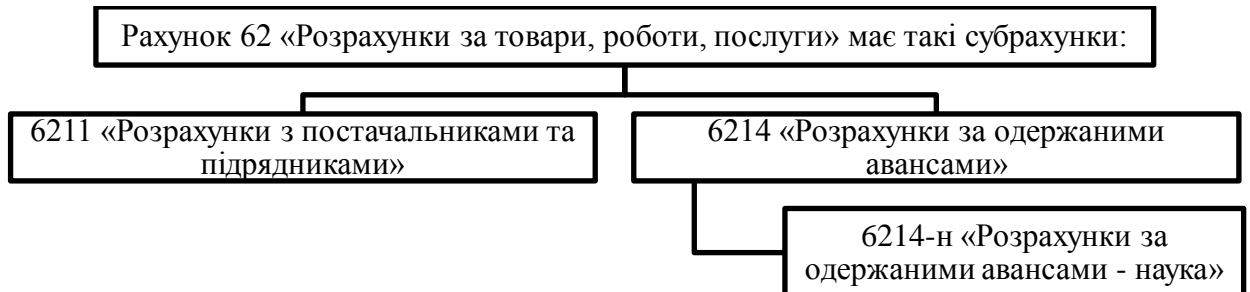

Рис. 2.10. Схема розрахунків за товари, роботи та послуги у розрізі субрахунків

Джерело: сформовано автором самостійно

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги ведуться на субрахунку 6211 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Натомість, розрахунки за одержаними авансами отримали своє відображення на субрахунку 6214, на якому ведеться облік одержаних авансів під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт, а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника за продукцію і виконані роботи [66].

Витратні рахунки також використовуються під час обліку розрахунків з кредитором й узагальнення інформації про витрати, пов'язані із виконанням суб'єктом державного сектору своїх повноважень, визначених законодавством. Для цього призначений рахунок 80 «Витрати на виконання бюджетних програм». За дебетом рахунку відображаються суми визнаних витрат, пов'язаних із виконанням бюджетних програм та витрат на утримання державних цільових фондів, суми касових видатків розпорядників коштів державного (місцевого) бюджету, за кредитом – суми коштів, які надійшли на відновлення витрат, і списання їх в порядку закриття на

фінансовий результат виконання кошторису (бюджету) [66].

Облік матеріальних витрат по загальному фонду, які здійснюються закладом вищої освіти у процесі основної діяльності та на виконання програм, зокрема витрати на придбання предметів, матеріалів, обладнання, інвентарю (крім капітальних витрат), медикаментів та перев'язувальних матеріалів, продуктів харчування, витрат на оплату послуг, отриманих від сторонніх підприємств, тощо ведеться на субрахунку 8013 «Матеріальні витрати». В обліку навчального закладу застосовується аналітичний рахунок, такий як 8013-наука Б «Матеріальні витрати-наука бюджет», в якому відбивається інформація про витрати, які були закладені кошторисом на наукові дослідження в межах бюджетних коштів.

І заключними можна вважати господарські операції, які обліковуються на рахунку 81 «Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)», який призначено для обліку й узагальнення інформації про витрати, пов'язані з організацією та наданням послуг, виготовленням продукції, виконанням робіт. За дебетом рахунку відображаються суми визнаних витрат, пов'язаних із організацією та наданням послуг, виготовленням продукції, виконанням робіт, за кредитом – списання на суму витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, виконанням робіт, виготовленням продукції, а також суми коштів, які надійшли на відновлення витрат та списання у порядку закриття на фінансовий результат виконання кошторису (бюджету) [66]. На субрахунку 8113 «Матеріальні витрати» ведеться облік матеріальних витрат по спеціальному фонду, які виникають в процесі надання послуг, виготовлення продукції, виконання робіт, витрат на оплату послуг, отриманих від сторонніх підприємств. Бухгалтерія ВНАУ використовує аналітичний рахунок 8113-1 «Матеріальні витрати благодійні». На даному рахунку відображається інформація про списання витрат в розрізі факультетів, кафедр, інших підрозділів Університету, які мають свій благодійний фонд, і який, в свою чергу, поповнюється студентами.

Організація обліку розрахунків з кредиторами у Вінницькому

національному аграрному університеті (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 відображає типові бухгалтерські проведення, які відбуваються у господарській діяльності вищого навчального закладу.

Таблиця 2.6

Організація обліку розрахунків з кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті

№ п/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума
1.	Отримано консультативні послуги з ведення бухгалтерського обліку засобами програмного забезпечення	8113	6211	810,00
2.	Отримано послуги з друку наукової монографії «Інформаційне забезпечення управління підприємницькою діяльністю на засадах інституціоналізму»	8113-1	6211	9200,00
3.	Отримано послуги з постачання холодної води, яка йде на підігрів	8013	6211	869,00
4.	Отримано послуги з постачання холодної води, яка йде на підігрів	8013-н Б	6211-н	548,00
5.	Придбано студентські квитки	1812	6211	20 880,00
6.	Придбано світильники світлодіодні	1513	6211	520,00
7.	Придбано ноутбуки	1311	6211	283 500,00
	Технічна проводка	7511/11	5411	283 500,00
	Відображено зменшення цільового фінансування на суму внесеного капіталу	5411	5111	283 500,00
8.	Придбано ролети віконні тканинні	1312	6211	4 680,00
	Технічна проводка	7511	5411	4 680,00
	Відображено зменшення цільового фінансування на суму внесеного капіталу	5411	5111	4 680,00
9.	Витрати на передплату віднесено до витрат майбутніх звітних періодів	2911	2113	1 050,00
10	Списано на витрати поточного періоду витрати, раніше враховані у складі витрат майбутніх періодів (щокварталу)	8113/1	2911	1 732,50
11.	Списано підписку на періодичні видання, отриману від Вінницької дирекції ПАТ «Укрпошта»	8113/1	2113	1 176,00

Таким чином, в Університеті розрахунки з іншими кредиторами ведуться у Меморіальному ордері № 6 по окремих субрахунках обліку (додатки Ж1, Ж2, Ж3).

Вінницький національний аграрний університет зобов'язаний проводити інвентаризацію розрахунків з дебіторами та кредиторами не менше 2-х разів на рік (за першу половину року, і, відповідно за другу

половину року). При інвентаризації розрахунків Університет в автоматизованій формі завдяки програмі «Парус» формує Акти звірки по кожній організації – дебітором чи кредитором.

В даних Актах зазначається сума заборгованості на перше число звітного періоду, що обліковується в установі. Акт друкується у двох ідентичних примірниках для кожної із сторін і направляється поштою чи передається безпосередньо працівником установи (як правило, працівником бухгалтерії) отримувачу для підтвердження даної заборгованості. При цьому в Акті сума заборгованості підтверджується підписами керівника та головного бухгалтера та скріпляється гербовою печаткою як установою так і іншою організацією, з якою проводиться звірка розрахунків. Ці Акти дають можливість підтвердити суми заборгованості в обліку бюджетних установ [38, с. 147].

На бухгалтерських рахунках повинні залишатись тільки узгоджені суми. Якщо до кінця звітного періоду розходження, що виникли не урегульовані, то їх залишають на балансі за даними бухгалтерського обліку [38, с. 148].

Зазвичай установи проводять одночасно інвентаризацію дебіторської та кредиторської заборгованості. Також слід звернути увагу на деякі нюанси інвентаризації та списання саме кредиторської заборгованості. За результатами перевірки складають акт інвентаризації, в якому вказують:

- найменування проінвентаризованих субрахунків;
- суми виявленої неузгодженої кредиторської заборгованості;
- суми безнадійних боргів;
- кредиторська заборгованість, щодо якої строк позовної давності минув.

До Акта інвентаризації розрахунків додають Довідку про дебіторську і кредиторську заборгованості, щодо яких строк позовної давності минув, із зазначенням найменування і місця перебування таких кредиторів, суми, причини, дати й підстави виникнення заборгованості [32].

Акт інвентаризації кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув і яка планується до списання, складають окремо. У бюджетних установах такий акт затверджується керівником бюджетної установи. За результатами актів інвентаризації головні розпорядники коштів відображають у бухгалтерському обліку списання кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув, на підставі розпорядчого документа керівника установи. Розпорядники коштів нижчого рівня передають затверджений акт установі вищого рівня для прийняття рішення щодо доцільності списання. Після розгляду поданих актів установа вищого рівня ухвалює рішення про списання з обліку підвідомчої установи кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув, за загальним та спеціальним фондами відповідного бюджету (крім власних надходжень бюджетних установ), та видає відповідний розпорядчий документ. Цей документ є підставою для списання кредиторської заборгованості та відображення в бухгалтерському обліку операцій зі списання для розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня. Кредиторська заборгованість за власними надходженнями, строк позовної давності якої минув, бюджетні установи списують щокварталу. Рішення про списання приймає керівник установи самостійно. Списання проводять на підставі розпорядчого документа керівника установи. Інформацію про списання з обліку кредиторської заборгованості за власними надходженнями, строк позовної давності якої минув, бюджетні установи доводять до відома установи вищого рівня [32].

Суми кредиторської заборгованості за депонованою зарплатою, стипендіями, пенсіями, допомогою та іншими виплатами населенню, строк позовної давності яких минув, списують за загальним порядком. Кошти за цими виплатами, що обліковуються на депозитному рахунку в органах Казначейства, установа має перерахувати до відповідного бюджету [32].

У процесі фінансово-господарської діяльності установи виявляються випадки порушень проведення інвентаризації розрахунків із дебіторами та

кредиторами, а саме [22]:

- недотримання порядку, строків та періодичності проведення інвентаризації розрахунків із дебіторами та кредиторами;
- проведення інвентаризації розрахунків установою «лише на папері»;
- загалом не проводиться інвентаризація розрахунків із дебіторами та кредиторами.

Бюджетній установі слід строго контролювати порядок і стежити за термінами проведення інвентаризації розрахунків. Зазначимо, що інвентаризацію розрахунків дебіторської заборгованості проводять не менше двох разів на рік, кредиторської – щоквартально [22].

Таким чином, вищий навчальний заклад застосовує чималу кількість субрахунків у ході відображення розрахунків з дебіторами та кредиторами. Аналітичні рахунки використовуються для проведення господарських операцій і показують детальну, а також ширшу інформацію, яка дає змогу внутрішнім користувачам простіше звіряти суми для закриття місяця (кварталу), року.

Що стосується формування меморіальних ордерів, то вони кожного місяця перевіряються головним бухгалтером або його заступником і, якщо наведена інформація є вірною, то ставиться підпис.

Інвентаризація розрахунків з дебіторами та кредиторами проводиться в строки згідно норм чинного законодавства і за розпорядженням головного бухгалтера.

2.6. Узагальнення інформації по розрахунках з дебіторами та кредиторами в бюджетній установі

Бухгалтерська звітність є завершальним етапом облікового процесу, що ґрунтується на даних синтетичного та аналітичного обліку установи і відображає майновий та фінансовий стан. Своєчасно та правильно складена та подана звітність характеризує стан бюджетної установи, компетенцію та відповідальність її адміністрації [26, с. 6].

Вперше фінансову звітність за новими правилами розпорядники бюджетних коштів склали у 2017 році. На підставі даних бухгалтерського обліку Університет зобов'язані скласти фінансову та бюджетну звітність, що є завершальним етапом облікового процесу. Бухгалтерська звітність повинна ґрунтуватись на даних синтетичного та аналітичного обліків і відображати майнове та фінансове становище бюджетної установи, результати господарської діяльності за звітний період (місяць, квартал, рік). Отже, розглянемо детальніше кожний документ.

У період реформування економіки України щороку відбуваються якісь зміни щодо складання звітності, які слід очікувати і в майбутньому. Низка причин, що вимагають реформувати бюджетну галузь, впливають на форми і обсяги подання звітної інформації бюджетними організаціями. Щороку Міністерством фінансів України розробляються та затверджуються інструкції щодо порядку складання місячних, квартальних та річних звітів бюджетними установами. Зазначимо, що терміни її подання залишаються незмінними [26, с. 20].

Треба звернути увагу, що склад звітності, ступінь деталізації її показників визначається періодом, за який складають звітність. Місячна звітність менш деталізована, ніж квартальна та річна, але її показники теж важливі. Вони дають змогу отримати інформацію, необхідну для поточного контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю бюджетних установ. Оскільки фінансова звітність бюджетних установ повинна надавати інформацію про виконання кошторису, то її показники побудовані так, щоб повністю виконати це завдання [26, с. 23].

Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів суб'єкта державного сектору за звітний період. Метою складання є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів суб'єкта державного сектору та бюджету [44].

Інформаційні потреби користувачів, які забезпечує фінансова звітність у державному секторі розглянемо нижче (рис. 2.11).

Фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому і складається у тисячах гривень без десяткових знаків, а у рядках форм фінансової звітності, де не зазначені показники, ставиться прочерк [44].

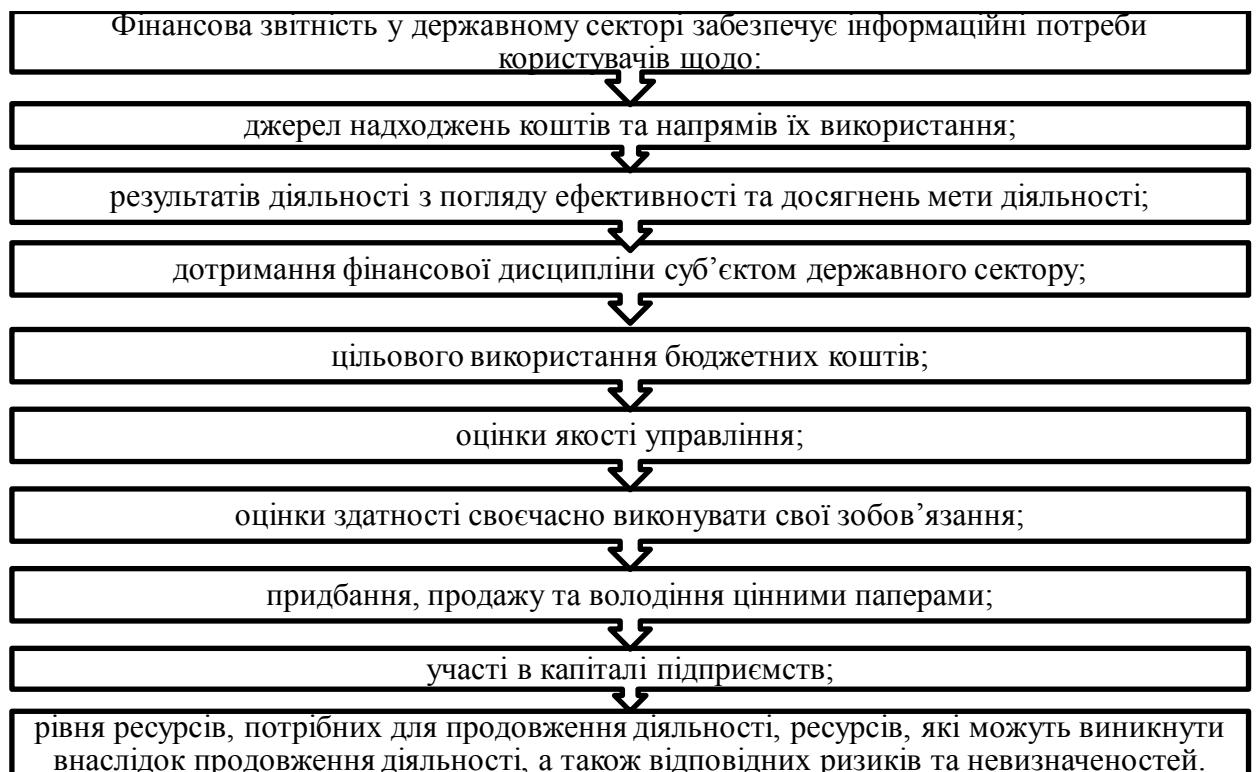

Рис. 2.11. Інформаційні потреби користувачів, які забезпечує фінансова звітність у державному секторі

Джерело: [44]

Інформація про розрахунки з дебіторами та кредиторами групується і відображається у Балансі (за формою № 1-дс). Він як звіт про фінансовий стан відображає активи, зобов'язання і власний капітал суб'єкта державного сектору та/або бюджету на початок року та на кінець звітного періоду на підставі звірених даних бухгалтерського обліку. Звітні дані статей балансу на початок звітного періоду повинні бути тотожними даним відповідних статей

балансу на кінець попереднього звітнього періоду. Згортання статей активів та зобов'язань є неприпустимим, крім випадків, передбачених відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі. Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань, власного капіталу та фінансового результату [44].

Актив відображається в балансі за умови, що оцінка його може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигід та потенціалу корисності, пов'язаних з його використанням. Витрати на придбання та створення активу не можуть бути відображені в балансі, включаються до складу витрат звітнього періоду у звіті про фінансові результати [44].

Зобов'язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід або потенціалу корисності у майбутньому внаслідок його погашення. Натомість власний капітал та фінансовий результат відображаються в балансі одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які приводять до їх зміни [44].

Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги формується у розділі II «Фінансові активи» активу балансу, а саме у статті «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги», в якій відображається дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками за надані послуги, виконані роботи, виготовлену продукцію. А у статті «Поточна дебіторська заборгованість за виданими авансами» відображається дебіторська заборгованість за розрахунками з постачальниками, підрядниками у разі попередньої оплати за товари, роботи, послуги, з працівниками за виданий аванс на господарські потреби або видатки на відрядження [65].

Також під час розрахунків в Університеті існують витрати майбутніх періодів, які відображаються у розділі III у статті «Витрати майбутніх періодів», де зазначаються здійснені у звітному періоді витрати

розпорядників бюджетних коштів або державних цільових фондів, які підлягають віднесенню на витрати в майбутніх звітних періодах (сплачені авансом орендні платежі, передплата газет, журналів, періодичних та довідкових видань тощо) [65].

Переходячи до дослідження пасиву балансу, то бачимо, що у розділі II «Зобов'язання» у статті «Поточні зобов'язання за розрахунками за товари, роботи, послуги» відображаються зобов'язання за розрахунками з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги [65]. А ось облік розрахунків поточних зобов'язань за одержаними авансами відображається у статті «Поточні зобов'язання за одержаними авансами», де формуються одержані аванси під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт, а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника за продукцію і виконані роботи, зобов'язання за розрахунками із замовниками за виконані роботи або надані послуги, реалізовані готові вироби, за виконані науково-дослідні роботи [65].

Облік і аналіз розрахунків з дебіторами та кредиторами також формується і проводиться в Примітках до річної фінансової звітності (форма № 5-дс), що являються формою фінансового звіту, який пояснює показники відображені в інших формах, і надає додаткові дані користувачам фінансової звітності для більш чіткого проведення аналізу. У них розкривається інформація, яка не наведена безпосередньо у фінансовій звітності, але є обов'язковою згідно з відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі [44].

Інформацію про довгострокові та поточні зобов'язання бюджетної установи та доходи майбутніх періодів на початок і кінець року та за строками їх виникнення – до 12 місяців та більше 12 місяців наводиться у Розділі VI «Зобов'язання». Відповідно, до складу поточних зобов'язань включаються зобов'язання за розрахунками за товарами, роботами і послугами та іншими видами розрахунків [26, с. 68].

Дані про дебіторську заборгованість бачимо у Розділі VII «Дебіторська заборгованість», де наводиться інформація про довгострокову та поточну дебіторську заборгованість. Дані, що відображаються у Розділі VII характеризують суму заборгованості на кінець року з відображенням її за строками погашення – від 12 до 36 місяців. Довідково відображаються суми списання дебіторської заборгованості, стан ведення установою позовної діяльності [26, с. 68].

Бюджетна звітність має бути достовірною, тобто інформація, наведена у ній, не повинна містити помилок та перекручень. Також дана звітність має відповідати аналогічним даним бухгалтерського обліку та звітності органів Державної казначейської служби України, а ще має містити інформацію про виконання кошторисів та/або планів використання бюджетних коштів [68].

У таблиці 2.7 представлено види та періоди складання бюджетної звітності, що дозволяє наочніше відобразити дану інформацію в цілях обліку.

Таблиця 2.7

Види та періоди складання бюджетної звітності

№ з/п	Види звітності	Звітний період
1.	Місячна бюджетна звітність	Період, що починається 1 січня і закінчується в останній день звітного місяця.
2.	Квартальна (проміжна) бюджетна звітність	Період, що починається 1 січня і закінчується в останній день звітного кварталу. Варто зауважити, що дана звітність складається за I квартал, перше півріччя та за дев'ять місяців звітного року.
3.	Річна бюджетна звітність	Бюджетний період, що становить один календарний рік, який починається 1 січня кожного року і закінчується 31 грудня того самого року, якщо не буде визначено іншого періоду у випадках, визначених законодавством.

Джерело: сформовано автором самостійно на основі [68]

Форми бюджетної звітності заповнюються у гривнях з копійками за всіма передбаченими показниками граф, рядків. За відсутності даних у графах та рядках проставляються прочерки. Додаткові показники у форми бюджетної звітності вводити забороняється [68].

Бухгалтерія Вінницького національного аграрного університету подає бюджетну звітність щодо розрахунків з дебіторами та кредиторами, яка представлена формами (рис. 2.12).

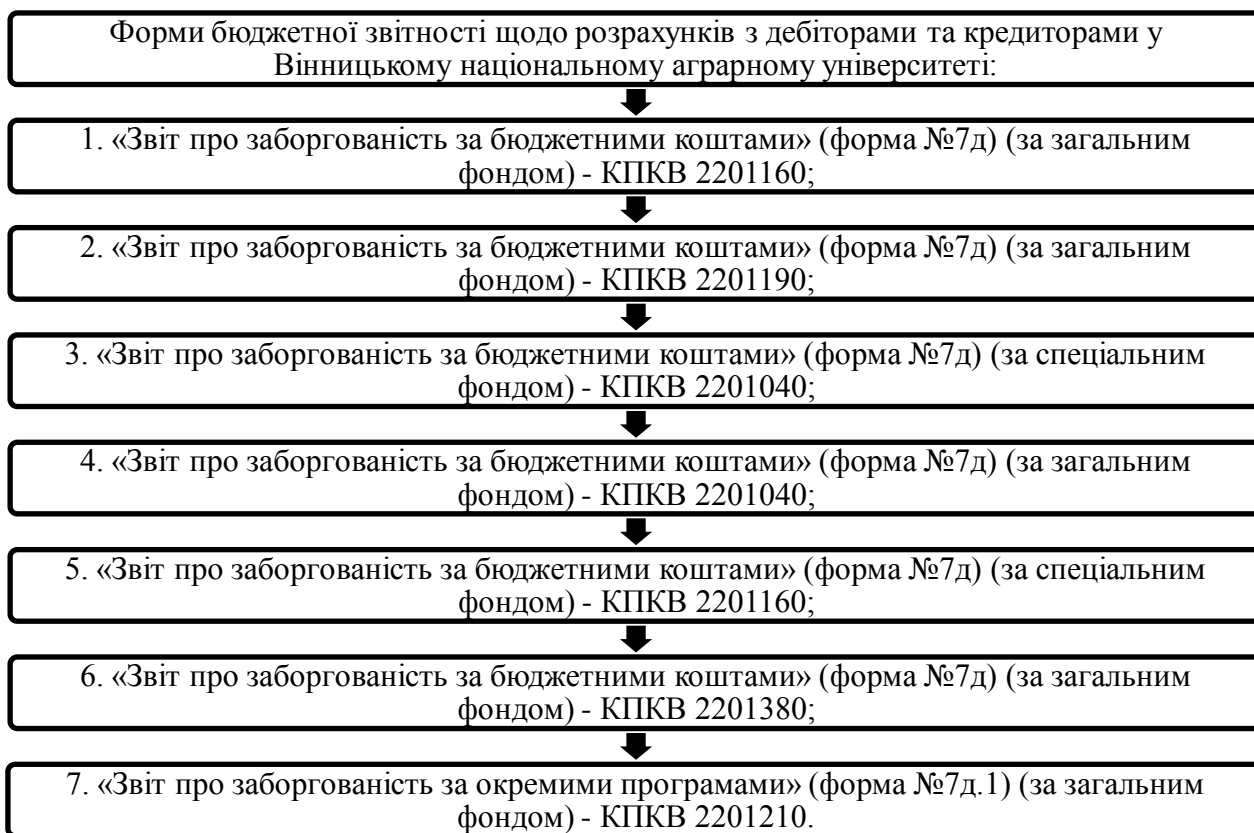

Рис. 2.12. Узагальнення інформації щодо розрахунків з дебіторами та кредиторами

При складанні звітів за формою № 7 – про заборгованість за бюджетними коштами у формі потрібно підкреслити її номер, вид бюджету, за яким складено звіт (державний або місцевий бюджет), указати коди класифікації видатків та кредитування бюджету, їх назви. При складанні звітів за формою № 7, крім цього, зазначається фонд бюджету (загальний чи спеціальний), за коштами якого складений звіт [68].

У процесі подання звітності органам Казначейства може здійснюватися обмін документами в електронному вигляді, в тому числі електронними документами. При поданні звітності в електронному вигляді застосовуються вимоги Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронні довірчі послуги». Форми звітності

складаються та подаються із застосуванням автоматизованої системи подання електронної звітності клієнтами Державної казначейської служби України (далі – АС «Є-Звітність») [68].

Державна казначейська служба України (далі – Казначейство) забезпечує розміщення на офіційному веб-сайті Казначейства інформації щодо порядку роботи в АС «Є-Звітність». При поданні звітності до органів Казначейства АС «Є-Звітність» формує повідомлення про статус документа. Підтвердженням успішної передачі звітності до органів Казначейства є повідомлення про статус переданого документа в АС «Є-Звітність». У разі невдалої спроби передавання звітності в електронному вигляді до органів Казначейства АС «Є-Звітність» формує повідомлення про неприйняття звітності. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів здійснюють заходи щодо повторного передавання звітності. У разі неможливості подання звітності до АС «Є-Звітність» через мережу Інтернет з технічних причин або в інших випадках, визначених законодавством, звітність подається до АС «Є-Звітність» з окремо налаштованого робочого місця в органі Казначейства. У разі неможливості подання звітності до АС «Є-Звітність», то звітність до органів Казначейства подається на паперових носіях [68].

Форми звітності та пояснювальні записки підписуються керівниками, в нашому випадку ректором і головним бухгалтером (спеціалістами, на яких покладено виконання обов'язків бухгалтерської служби). Без таких підписів звітність вважається недійсною. В АС «Є-Звітність» накладається кваліфікований електронний підпис.

Подання звітності супроводжується листом, в якому зазначаються перелік форм звітності, що подаються, та їх обсяг (кількість аркушів за кожною формою), а також номери додатків за формами, які не подаються у зв'язку з відсутністю показників. При поданні звітності із застосуванням АС «Є-Звітність» кількість аркушів за кожною формою звітності не зазначається [68].

Квартальна (проміжна) та річна бюджетна звітність подається до

органів Казначейства в терміни, встановлені для фінансової звітності. Терміни (графіки) подання місячної бюджетної звітності до органів Казначейства встановлюються ними у межах термінів, визначених статтею 59 Бюджетного кодексу України із застосуванням АС «Є-Звітність» [68].

Головні розпорядники затверджують терміни подання бюджетної звітності розпорядниками (до них відноситься і Університет) та одержувачами, включеними до їх мережі, з таким розрахунком, щоб вони вкладались у терміни подання бюджетної звітності до органів Казначейства.

Елементи квартальної та річної бюджетної звітності додатково розкриваються у формах, зазначених на рис. 2.13.

Рис. 2.13. Форми розкриття додаткових елементів квартальної та річної бюджетної звітності

Джерело: [68]

Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д) складається розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів на підставі даних бухгалтерського обліку про фактичну дебіторську та кредиторську заборгованість, яка виникла при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний та минулі звітні роки. Звіт складається в розрізі кодів програмної класифікації видатків та кредитування державного

бюджету або програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів) і кодів економічної класифікації видатків бюджету та містить інформацію про заборгованість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів за видатками та розпорядників за нарахованими доходами [68].

Бюджетна звітність за формою № 7д складається окремо про заборгованість за коштами загального та спеціального фондів. Заповнення окремих рядків та граф бюджетної звітності за формою № 7д (додаток 3) здійснюється у такому порядку (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Порядок заповнення окремих рядків та граф бюджетної звітності за формою № 7д «Звіт про заборгованість за бюджетними коштами»

Назва рядка/графи	Характеристика
1	2
рядок 010 «Доходи»	заповнюється у бюджетній звітності лише за спеціальним фондом (за коштами, отриманими як плата за послуги, які надаються розпорядниками бюджетних коштів згідно із законодавством). У цьому ж рядку відображається загальною сумою дебіторська та кредиторська (надходження оплати за надану послугу в сумі більшій, ніж була нарахована) заборгованість за доходами, яка не поділяється за кодами економічної класифікації видатків бюджету. У цьому рядку графа «кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), з неї термін оплати якої не настав» не заповнюється;
рядок 020 «Видатки усього на утримання установи»	відображається загальна сума заборгованості на звітну дату, що виникла при виконанні видаткової частини кошторису (плану використання бюджетних коштів), тобто, це може бути дебіторська заборгованість, пов'язана з передплатою періодичних видань або сума по тих рахунках включається, по яких була здійснена оплата, але актом буде закрита пізніше;
рядки з 030, 090, 230, 250, 380	розшифровують рядок 020 і відображають заборгованість за видатками в розрізі кодів економічної класифікації видатків бюджету;
графа 4 «Дебіторська заборгованість на початок звітного року, усього»	наводиться сума дебіторської заборгованості, що відповідає даним графа «Дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), усього» річної бюджетної звітності за цією ж формою за попередній звітний рік;
графа 5 «Дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), усього»	відображається сума дебіторської заборгованості, що виникла на дату складання бюджетної звітності при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний (графа 9) та минулі (графа 8) звітні роки;

Продовження табл. 2.8

1	2
графа 6 «Дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), усього – з неї прострочена»	із загальної суми дебіторської заборгованості, що виникла на дату складання бюджетної звітності при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний та минулі звітні роки, уточнюється сума заборгованості з простроченим терміном, тобто це заборгованість, що виникає на 30-й день після закінчення терміну обов'язкового платежу згідно з укладеними договорами, або якщо дата платежу не визначена після виписування рахунку на оплату;
графа 7 «Дебіторська заборгованість, списана за період з початку звітного року»	наводиться сума дебіторської заборгованості, яка була списана протягом звітного періоду в установленому порядку. Ця графа одержувачами бюджетних коштів не заповнюється;
графа 8 «Кредиторська заборгованість на початок звітного року, усього»	наводиться сума кредиторської заборгованості, що відповідає даним графі «Кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), усього» цієї ж форми річної бюджетної звітності за попередній звітний період;
графа 9 «Кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), усього»	відображається сума кредиторської заборгованості, що виникла на звітну дату при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за бюджетними зобов'язаннями, взятими на облік органами Казначейства у поточному та минулих звітних роках;
графи 10 -13	Університетом не заповнюються за відсутністю даних в обліку.

Джерело: [68]

До прийняття відповідного рішення бюджетна звітність за формою № 7д складається за тими кодами бюджетної класифікації, за якими виникла кредиторська заборгованість [68].

Звіт про заборгованість за окремими програмами (форма № 7д.1) складається розпорядниками бюджетних коштів за сумами заборгованості, що виникла при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний та минулі звітні роки за окремими кодами програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету (за придбані та відпущені матеріальні цінності державного матеріального резерву, операціями з кредитування з бюджету тощо). Ця заборгованість не пов'язана з видатками на утримання розпорядників бюджетних коштів [68].

Бюджетна звітність за формою № 7д.1 складається про заборгованість за коштами загального фонду. Суми дебіторської заборгованості відображають заборгованість за розрахунками з позичальниками, які

отримали кредити (в нашому випадку кредити на навчання студентів), та за відпущені матеріальні цінності державного матеріального резерву тощо. Суми кредиторської заборгованості відображають заборгованість за розрахунками з бюджетом виконавців бюджетних програм на суму кредитів, наданих позичальникам із бюджету, та за коштами, отриманими при реалізації матеріальних цінностей державного матеріального резерву тощо.

Суми повернутих позичальниками кредитів, які надавалися із загального фонду бюджету, у бюджетній звітності за формою № 7д.1 відображаються як зменшення дебіторської заборгованості на суму повернутих кредитів (тобто відображається різниця між сумою наданих та сумою повернутих кредитів) та як зменшення кредиторської заборгованості за загальним фондом бюджету на суму коштів, перерахованих розпорядниками бюджетних коштів до загального фонду бюджету [68].

Заповнення окремих рядків та граф бюджетної звітності за формою № 7д.1 (додаток І) здійснюється у такому порядку (табл. 2.9).

Пояснювальна записка [68] має містити таку інформацію про розпорядника бюджетних коштів:

1. найменування та місцезнаходження;
2. короткий опис основної діяльності;
3. найменування розпорядника вищого рівня.

Таблиця 2.9

Порядок заповнення окремих рядків та граф бюджетної звітності за формою № 7д.1 «Звіт про заборгованість за окремими програмами»

Назва рядка/графи	Характеристика
1	2
рядки 080 «Внутрішнє кредитування», 090 «Надання внутрішніх кредитів» та 120 «Надання інших внутрішніх кредитів»	розшифровують рядок 010 і відображають суму заборгованості на звітну дату, що виникла при виконанні видаткової частини кошторису (плану використання бюджетних коштів) в частині видатків та надання кредитів, тобто відображають заборгованість за видатками в розрізі кодів економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету;
рядок 010 «Видатки та надання кредитів»	відображається загальна сума заборгованості розпорядників бюджетних коштів на звітну дату;

Продовження табл. 2.9

1	2
рядки 020 «Оплата послуг (крім комунальних)», 030 «Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм», 040 «Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних програм)», 050 «Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку», 060 «Інші поточні видатки», 070 «Створення державних запасів і резервів»	інформацію не відображають за відсутністю даних в обліку;
графа 4 «Дебіторська заборгованість на початок звітного року»	наводиться сума дебіторської заборгованості за розрахунками з позичальниками за кредитами, наданими за рахунок коштів загального фонду бюджету у попередні звітні роки, за вирахуванням погашення, за відпущеними матеріальними цінностями державного матеріального резерву тощо, яка відповідає даним графі «Дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду (року)» бюджетної звітності за формою № 7 д.1 за попередній звітний рік;
графа 5 «Дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), усього»	відображається сума дебіторської заборгованості, що виникла на дату складання бюджетної звітності при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний та минулі звітні роки за розрахунками з позичальниками за наданими за рахунок коштів загального фонду бюджету кредитами, за вирахуванням сум погашення, за відпущеними матеріальними цінностями державного матеріального резерву тощо;
графа 6 «Дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), з неї прострочена»	із загальної суми дебіторської заборгованості, що виникла на дату складання бюджетної звітності при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний та минулі звітні роки, уточнюється сума заборгованості із простроченим терміном;
графа 7 «Кредиторська заборгованість на початок звітного року»	наводиться сума кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом на суму кредитів, наданих позичальникам із бюджету розпорядниками бюджетних коштів як виконавцями цих бюджетних програм у попередні звітні роки, за вирахуванням сум погашення до бюджету, за придбаними матеріальними цінностями для накопичення (приросту) державного матеріального резерву тощо, що відповідає даним графі «Кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду (року)» форми № 7д.1 бюджетної звітності за попередній звітний рік;

Продовження табл. 2.9

1	2
графа 8 «Кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), усього»	наводиться сума кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, що виникла у розпорядників та одержувачів бюджетних коштів як виконавців бюджетних програм на дату складання бюджетної звітності при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за бюджетними зобов'язаннями, взятими на облік органами Казначейства у поточному та минулих звітних роках за наданими позичальникам кредитами за рахунок коштів бюджету, за вирахуванням сум погашення до бюджету, за придбаними матеріальними цінностями для накопичення (приросту) державного матеріального резерву тощо;
графа 9 «Кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), з неї прострочена»	із загальної суми кредиторської заборгованості уточнюється сума заборгованості із простроченим терміном;
графа 10 «Зареєстровані бюджетні фінансові зобов'язання на кінець звітного періоду (року)»	інформація не відображається.

Джерело: [68]

У Пояснювальній записці зазначаються та описуються такі елементи (додаток К) (рис. 2.14):

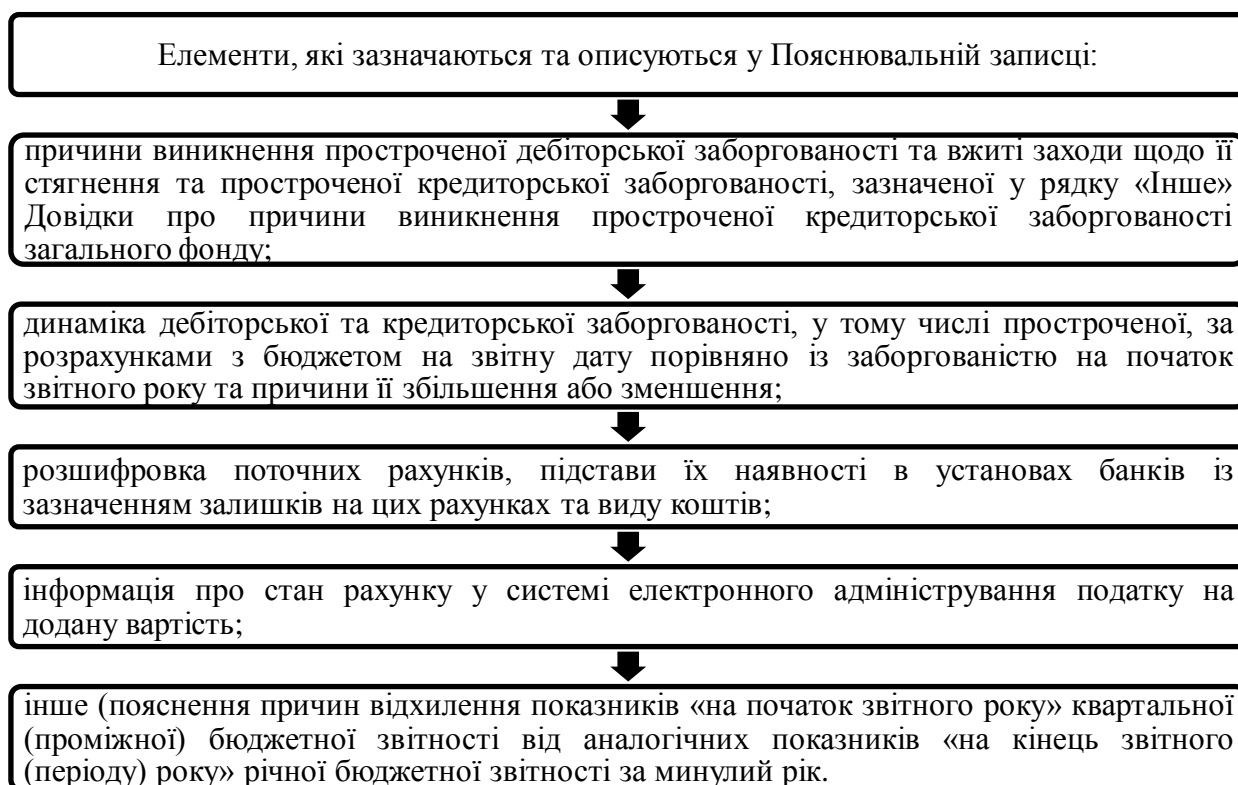

Рис. 2.14. Елементи Пояснювальної записки

Джерело: [68]

Нижче розглянемо інформацію, яка відображається у Довідках, які формуються і подаються обов'язково із квартальними і річними звітними формами (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Види Довідок, які формуються та подаються разом із
квартальними і річними звітними формами**

Назва	Інформація, яка відображається
1. Довідка про причини виникнення простроченої кредиторської заборгованості загального фонду	містить детальну інформацію про причини виникнення простроченої кредиторської заборгованості загального фонду за бюджетними зобов'язаннями, взятими на облік органами Казначейства. Ця довідка складається за відповідними даними Звіту про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д, № 7м) за загальним фондом.
2. Довідка про дебіторську заборгованість за видатками	складається розпорядниками бюджетних коштів, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів за загальним та спеціальним фондами. За наявності дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду зазначаються причини її виникнення та підстави для проведення попередньої оплати.
3. Довідка про кредиторську заборгованість, яка склалась станом на 01.01.20__ за зобов'язаннями, що не вважаються бюджетними	містить (за наявності) детальну інформацію про кредиторську заборгованість, яка склалась у розпорядників бюджетних коштів на кінець 20__ року за зобов'язаннями, що не вважаються бюджетними. У довідці зазначаються: найменування кредитора, реквізити документів, що підтверджують наявність заборгованості, причини її виникнення і зменшення. Сума цієї заборгованості може лише зменшуватись відповідно до законодавства.
4. Довідка про дебіторську та кредиторську заборгованість за операціями, які не відображаються у формі № 7д «Звіт про заборгованість за бюджетними коштами»	включає інформацію про заборгованість за виплатою допомоги і компенсацій громадянам; розрахунками за операціями з внутрівідомчої передачі запасів; розрахунками за депозитними операціями; іншу заборгованість; інші розрахунки, а також кредиторську заборгованість за бюджетними зобов'язаннями, не взятими на облік органами Казначейства.

Джерело: [68]

Обов'язковим додатком до квартальної та річної фінансової та бюджетної звітності Вінницького національного аграрного університету є, як уже зазначалось раніше, Пояснювальна записка (рис. 2.15).

Як і всі форми звітів, бланк Пояснювальної записки передбачено Порядком складання фінансової звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів затвердженим Державною казначейською службою [26, с.

73].

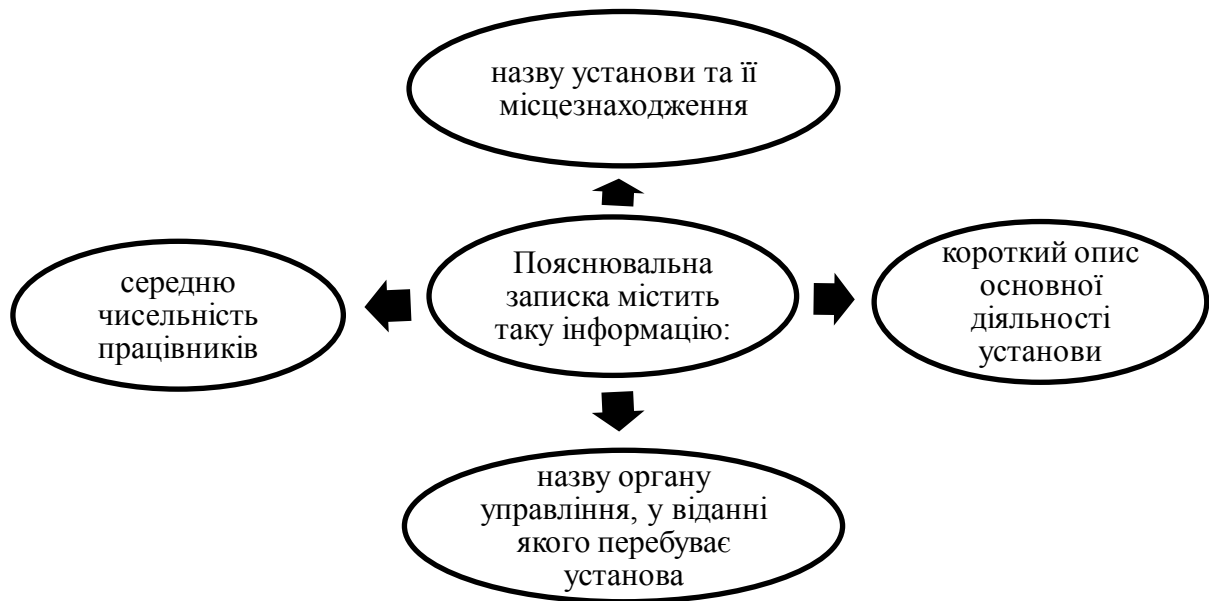

Рис. 2.15. Елементи, які містить Пояснювальна записка

Джерело: сформовано автором самостійно на основі [68]

У Пояснювальній записці наводиться пояснення основних чинників, що вплинули на господарські та фінансові результати роботи установи, висвітлюється її фінансовий та майновий стан. Крім того, тут відображаються відомості про намір установи змінити на майбутній рік методологію подання окремих господарських і майнових операцій, коштів та розрахунків, а також подання інформації про дебіторів, що мають найбільшу прострочену заборгованість із зазначенням суми боргу [26, с. 73].

Таким чином, бачимо, що Вінницький національний аграрний університет складає і подає фінансову та бюджетну звітність вчасно і у повному розмірі до органів Казначейства, тому всі дані є перевіреними і не містять суттєвих перекручувань.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Аналіз розрахунків з дебіторами в бюджетних установах

Для суб'єктів державного сектору аналіз фінансової та бюджетної звітності зазвичай зводяться до контролю за дотриманням бюджетного законодавства, норм прийнятої облікової політики та стандартів бухгалтерського обліку. Водночас найбільш актуальне питання про ефективність витрачання бюджетних коштів, виділених на фінансування діяльності суб'єкта державного сектору, часто залишається без обґрунтованої відповіді. Аналіз розрахунків з дебіторами і досі залишається не завершений як процес модернізації бухгалтерського обліку та перехід на національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі [27, с. 768].

Аналіз звітностей як фінансової, так і бюджетної необхідний для порівняння і звірки отриманих даних. Тому оцінюючи їх, необхідно провести такі розрахунки:

- частку дебіторської заборгованості в доходах установи;
- частку дебіторської заборгованості у власних доходах установи;
- частку простроченої дебіторської заборгованості в її загальній сумі;
- частку простроченої дебіторської заборгованості в доходах установи;
- темп зміни простроченої дебіторської заборгованості;

На величину дебіторської заборгованості Вінницького національного аграрного університету впливає стан договірної та розрахункової дисципліни. Недотримання договірної та розрахункової дисципліни, несвоєчасне висування претензій за борги, які виникають, призводять до значного зростання невиправданої дебіторської заборгованості, створення фінансових труднощів, нестачі ресурсів. Тому доцільно провести аналіз дебіторської заборгованості за строками утворення, тому що тривалі

неплатежі відволікають засоби з господарського обороту [33, с. 94].

Дебіторська заборгованість бюджетної установи за коштами бюджетного фінансування являє собою такий стан розрахунків, при якому допущено відволікання асигнувань з бюджету і використання їх іншими організаціями чи особами. Збільшення або зменшення дебіторської заборгованості робить великий вплив на фінансове становище установи та від контролю за її рухом безпосередньо залежить виконання кошторису видатків установи.

Дебіторська заборгованість установи з позабюджетних коштів аналізується окремо. Аналіз дебіторської заборгованості проводять за окремими її видами, за окремими контрагентами, а всередині них – за окремими зобов'язаннями та сумами [2].

Важливим показником під час аналізу дебіторської заборгованості є показник оборотності дебіторської заборгованості, який показує кількість оборотів, що здійснили за рік засоби, вкладені в розрахунки. Для суб'єктів державного сектору специфіка розрахунку такого показника обумовлена відсутністю виробничої діяльності та бюджетним фінансуванням і розраховується як відношення суми фінансування, яке спрямовується для виконання суб'єктом державного сектору своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень, до середнього розміру дебіторської заборгованості [27, с. 771-772].

Проаналізуємо дебіторську заборгованість Вінницького національного аграрного університету станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки у табл. 3.1.

Розраховані дані в таблиці 3.1 показують динаміку зменшення довгострокової дебіторської заборгованості станом на 01.01.2019 р. порівняно з 01.01.2017 р. на 23658 грн. і станом на 01.01.2019 р. порівняно з 01.01.2018р. на 13225 грн. Це відбулось за рахунок зменшення заборгованості по довгостроковому пільговому кредитуванню на навчання. Також зменшення відбулось поточної дебіторської заборгованості станом на 01.01.2019 р. порівняно з 01.01.2017 р. на 71796 грн. і станом на 01.01.2019 р.

порівняно з 01.01.2018 р. на 587697 грн. за рахунок погашення заборгованості з оплати за навчання, гуртожитки та квартплати.

Таблиця 3.1

Аналіз дебіторської заборгованості Вінницького національного аграрного університету станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки

№ п/п	Показники	Роки			Відхилення (+/-), грн.	
		станом на 01.01.17р.	станом на 01.01.18 р.	станом на 01.01.19 р.	станом на 01.01.19 р. до 01.01.17 р.	станом на 01.01.19 р. до 01.01.18 р.
1.	Довгострокова дебіторська заборгованість	186738	176305	163080	-23658	-13225
2.	Довгострокові фінансові інвестиції	—	—	—	—	—
3.	Поточна дебіторська заборгованість	2919079	3434980	2847283	-71796	-587697
4.	Поточні фінансові інвестиції	—	—	—	—	—
Всього		3105817	3611285	3010363	-95454	-600922

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток Б)

Таким чином, дослідження стану розрахунків з дебіторами в Університеті є важливим, оскільки видно динаміку, яка відбувалась протягом 2016-2018 років (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Стан розрахунків з дебіторами у Вінницькому національному аграрному університеті станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки

Показники	Роки			Відхилення станом на 2019 рік до 2017 року (+,-), грн.
	станом на 01.01.17 р.	станом на 01.01.18 р.	станом на 01.01.19 р.	
Поточна дебіторська заборгованість:				
- за розрахунками з бюджетом	152848	—	20914	-131934
- за розрахунками за товари, роботи, послуги	922027	2378499	1854243	+932216
- за наданими кредитами	—	—	—	—
- за виданими авансами	—	—	34643	+34643
- за розрахунками із соціального страхування	—	—	42198	+42198
- за внутрішніми розрахунками	357248	492447	420041	+62793
- інша поточна дебіторська заборгованість	1486956	564034	475244	-1011712

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток Б)

Відповідно таблиці 3.2 поточна дебіторська заборгованість зменшилась на 131934 грн. за рахунок погашення пені станом на 01.01.2019 р. За розрахунками за товари, роботи, послуги заборгованість зросла у 2018 році, порівняно із 2017 р. на 932216 грн. за рахунок заборгованості за навчання і квартплати. Також збільшилась поточна дебіторська заборгованість за виданими авансами у 2018 році за рахунок поповнення бібліотечного фонду. Це відбулось тому, що здійснилась передплата періодичних видань на перше півріччя 2019 року. Динаміка збільшення простежується і за розрахунками із соціального страхування у 2018 році на 42198 грн., на це вплинуло зростання розрахунків з депонентами. Збільшення відбулось і внутрішніх розрахунків у 2018 році на 62793 грн. Інша поточна дебіторська заборгованість зменшилась у 2018 році на 1011712 грн. за рахунок:

1. зменшення заборгованості не профінансованого державного пільгового кредиту на здобуття вищої освіти на 2009 рік в сумі 194660,00 грн.;
2. відображення виявленої недостачі при ліквідації НДПКТІ ВНАУ у сумі 6810,00 грн.;
3. виплати субсидій в сумі 273773,86 грн.

Аналіз складу і структури розрахунків установи в активі балансу показує, яка стаття займає найбільш питому вагу серед усіх активів відносно балансу (табл. 3.3).

Аналізуючи отримані дані в табл. 3.3 простежуємо, що найбільшу частку в активі балансу займають основні засоби. Станом на 01.01.2017 рік цей показник становив 92,07%, що у грошовому вимірі дорівнює 245290315 грн., станом на 01.01.2018 рік показник значно не змінився і становить 91,06% (249362117 грн.), а ось майже в двічі відбулась зміна в сторону зростання станом на 01.01.2019 рік і становить 94,83%, що у грошовому вимірі дорівнює 457064989 грн. Це означає, що Вінницький національний аграрний університет у повному обсязі забезпечений матеріально-технічною базою і всім необхідним для належного функціонування установи. Найменше

в структурному співвідношенні до підсумку активу балансу займають нематеріальні активи всього лише 0,01%, що дорівнює 48000 грн. станом на 01.01.2019 рік; поточна дебіторська заборгованість за виданими авансами – 0,01% (34643 грн.) станом на 01.01.2019 рік; поточна дебіторська заборгованість за розрахунками із соціального страхування – 0,01% (42198 грн.) станом на 01.01.2019 рік; витрати майбутніх періодів становили 0,02%, що дорівнює 49123 грн. станом на 01.01.2018 рік, натомість значно зменшився станом на 01.01.2019 рік і становив 10413 грн. На це вплинуло зменшення передплати періодичних видань на бібліотеку.

Таблиця 3.3

**Склад і структура розрахунків установи в активі балансу
станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки**

№ п/п	Показники	Станом на 01.01.17		Станом на 01.01.18		Станом на 01.01.19	
		грн.	%	грн.	%	грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	I. Нефінансові активи						
	- основні засоби	245290315	92,07	249362117	91,06	457064989	94,83
	- нематеріальні активи	–	–	–	–	48000	0,01
	- незавершені капітальні інвестиції	2078983	0,77	2865979	1,05	3213577	0,67
	- запаси	3044198	1,14	4553892	1,66	4294452	0,90
2.	II. Фінансові активи						
	Довгострокова дебіторська заборгованість	186738	0,07	176305	0,06	163080	0,03
	Поточна дебіторська заборгованість:						
	- за розрахунками з бюджетом	152848	0,06	–	–	20914	0,00
	- за розрахунками за товари, роботи, послуги	922027	0,35	2378499	0,87	1854243	0,38
	- за виданими авансами	–	–	–	–	34643	0,01
	- за розрахунками із соціального страхування	–	–	–	–	42198	0,01
	- за внутрішніми розрахунками	357248	0,13	492447	0,18	420041	0,09
	- інша поточна дебіторська заборгованість	1486956	0,56	564035	0,21	475244	0,10
	Грошові кошти та їх еквіваленти розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів у:						
- національній валюті	12909418	4,85	13405464	4,89	14318066	2,97	
3.	III. Витрати майбутніх періодів	–	–	49123	0,02	10413	0,00
4.	Баланс	266428731	100	273847861	100	481959860	100

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток Б)

Для кращого розуміння і якісного аналізу розраховані дані представимо на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Склад і структура розрахунків установи в активі балансу

Щодо аналізу бюджетної звітності Вінницького національного аграрного університету варто виділити і простежити динаміку дебіторської заборгованості за видатками за спеціальним фондом по КПКВ 2201160 (КЕКВ 2282) (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Динаміка дебіторської заборгованості за видатками Вінницького національного аграрного університету по КПКВ 2201160 (КЕКВ 2282) (спеціальний фонд) згідно бюджетної звітності

№ п/п	Показники	Роки			Відхилення (+/-), грн.	
		станом на 01.01.17	станом на 01.01.18	станом на 01.01.19	станом на 01.01.19 до 01.01.17	станом на 01.01.19 до 01.01.18
1.	Дебіторська заборгованість	824377,37	824377,37	881887,97	+57510,60	+57510,60
2.	в т.ч. прострочена	824026,50	824026,50	—	—	—

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток 3)

З отриманих даних бачимо стабільну динаміку станом на 01.01.2017-01.01.2018 роки як самої дебіторської заборгованості (824377,37 грн.), так і простроченої (824026,50 грн.). Зміни відбулись лише станом на 01.01.2019 рік, коли дебіторська заборгованість зросла до 881887,97 грн. Тому показник відхилення дебіторської заборгованості станом на 01.01.2019 до 01.01.2017 року зріс і дорівнює 57510,60 грн. Така сама ситуація спостерігається і з показником відхилення станом на 01.01.2019 до 01.01.2018 року. Таким чином, прострочену дебіторську заборгованість за видатками було списано станом на 01.01.2019 р. в сумі 824 026,50грн. у зв'язку із проходженням терміну позовної давності.

Динаміку дебіторської заборгованості за видатками Університету представимо на рис. 3.2.

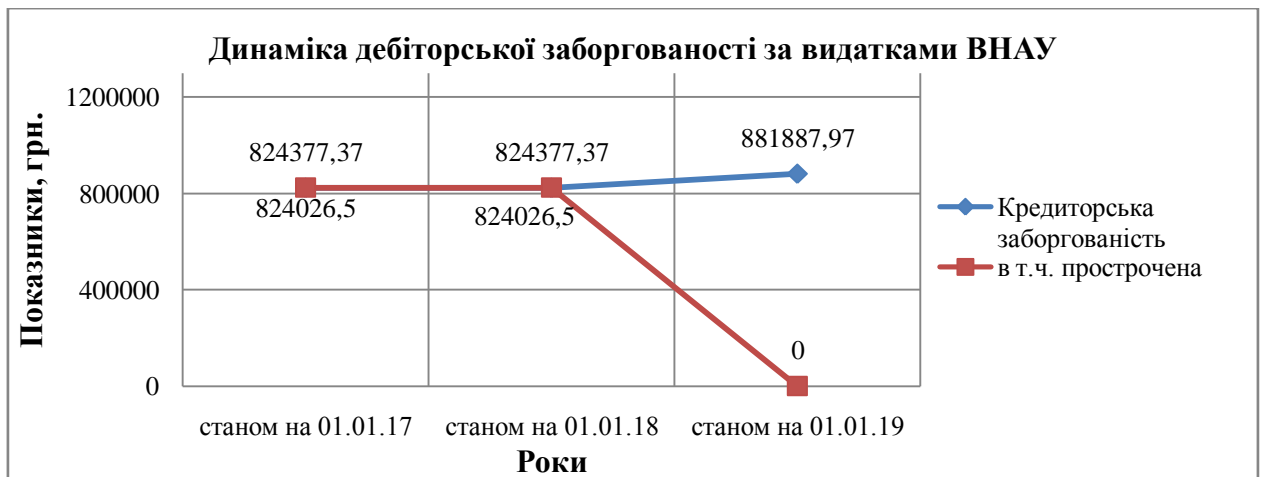

Рис. 3.2. Динаміка дебіторської заборгованості за видатками Вінницького національного аграрного університету

Отже, для ефективного управління діяльністю установи недостатньо здійснювати тільки кількісний аналіз показників оцінки поточного стану та стратегічно важливих перспектив управління активами. Необхідно застосовувати якісний аналіз, основне завдання якого полягає у виявленні видів розрахунків, за якими виникає найбільша дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, а також у визначенні найбільш важливих клієнтів (споживачів, посередників, постачальників) організації, основних видів

розрахунків, за якими найчастіше виникає дебіторська заборгованість [32, с. 98].

Проведений аналіз є основою удосконалення політики взаємовідносин установи з дебіторами, запровадження системи заходів щодо стягнення їх заборгованості (за необхідності у судовому порядку) та реструктуризації залишків дебіторської заборгованості шляхом списання безнадійної її частини на витрати Університету.

3.2. Аналіз розрахунків з кредиторами в установі державного сектора

В умовах становлення і розвитку ринкової економіки кредиторська заборгованість є різновидом комерційного кредиту і важливим фактором стабілізації фінансового стану. Вивчення кредиторської заборгованості починається з визначення її питомої ваги у формуванні фінансових ресурсів установи [2].

Аналіз складу і структури кредиторської заборгованості за конкретними позичальниками-покупцями, а також щодо термінів утворення заборгованості або термінів їх можливого погашення доцільно проводити для своєчасного виявлення простроченої заборгованості та застосування заходів щодо її погашення. Отже, дані про терміни погашення заборгованості мають бути регулярними й оперативними, їх доцільно акумулювати в окремому бухгалтерському документі [23 с. 128].

Затребуваність результатів дослідження в галузі обліку і аналізу кредиторської заборгованості визначається недостатнім ступенем розкриття ряду істотних теоретичних і прикладних положень, пов'язаних з обліковим відображенням і оцінкою такої заборгованості, яка виникає на основі різних за змістом господарських договорів, а також за механізмом утворення та використання резерву власних коштів [23, с. 128].

Аналізуючи фінансову та бюджетну звітності та оцінюючи фінансовий стану важливе місце посідає аналіз кредиторської заборгованості. Під час

проведення аналізу в цьому напрямі розраховують та оцінюють такі показники:

- частку кредиторської заборгованості у видатках установи;
- частку дебіторської заборгованості у власних доходах установи;
- частку простроченої кредиторської заборгованості в її загальній сумі;
- частку простроченої кредиторської заборгованості у видатках установи;
- темп зміни простроченої кредиторської заборгованості.

Проведемо аналіз кредиторської заборгованості Вінницького національного аграрного університету станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз кредиторської заборгованості Вінницького національного аграрного університету станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки

№ п/п	Показники	Роки			Відхилення (+/-), грн.	
		станом на 01.01.17 р.	станом на 01.01.18 р.	станом на 01.01.19 р.	станом 01.01.19 р. до 01.01.17 р.	станом 01.01.19 р. до 01.01.18 р.
1.	Довгострокові зобов'язання	186738	176305	163080	-23658	-13225
2.	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	–	–	–	–	–
3.	Поточні зобов'язання	1797558	1026484	1396408	-401150	+369924
	Всього	1984296	1202789	1559488	-424808	+356699

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток Б)

Розраховані дані в таблиці 3.5 показують динаміку зменшення довгострокових зобов'язань станом на 01.01.2019 до 01.01.2017 року на 23658 грн. і станом на 01.01.2019 до 01.01.2018 року на 13225 грн. Ці зміни відбулись за рахунок зменшення кредиту на освіту.

Також бачимо зміни поточних зобов'язань, тобто, зменшення відбулось станом на 01.01.2019 до 01.01.2017 року на 401150 грн. і збільшення – станом на 01.01.2019 до 01.01.2018 на 369924 грн. На дані зміни вплинули розрахунки за податками, розрахунки з іншими організаціями та внутрішні

розрахунки.

Таким чином, дослідження стану розрахунків з кредиторами в Університеті є важливим, оскільки видно динаміку, яка відбувалась протягом 2016-2018 років (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Стан розрахунків з кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки

Показники	Роки			Відхилення (+,-), грн.
	станом на 01.01.17 р.	станом на 01.01.18 р.	станом на 01.01.19 р.	
Поточні зобов'язання:				
- за платежами до бюджету	–	58032	256704	+256704
- за розрахунками за товари, роботи, послуги	67239	119621	190315	+123076
- за одержаними авансами	–	157265	314530	+314530
- за розрахунками з оплати праці	305	–	38217	+37912
- за внутрішніми розрахунками	21237	634849	343497	+322260
- інші поточні зобов'язання	1708777	56717	253145	-1455632

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток Б)

Відповідно таблиці 3.6 спостерігаємо зростання поточних зобов'язань за платежами до бюджету на 256704 грн. у 2018 році, порівняно з 2017 роком. На дані зміни вплинули розрахунки за податками, термін яких не настав; в т.ч. електронний рахунок ПДВ, розрахунки по лікарняних та з ПДФО, військовий збір. Також збільшились зобов'язання за розрахунками за товари, роботи, послуги на 123076 грн., на що вплинули розрахунки за друк та з іншими організаціями. Зростання показників відбулось і за: одержаними авансами на 314530 грн. у 2018 році, порівняно із 2016 роком; розрахунками з оплати праці на 37912 грн. у 2018 році, порівняно із 2016 роком, на це вплинули зобов'язання з розрахунків по лікарняних; внутрішніми розрахунками на 322260 грн. у 2018 році, порівняно із 2016 роком, на це вплинули внутрішні розрахунки із структурними підрозділами. Натомість зменшення відбулось за іншими поточними зобов'язаннями на 1455632 грн. Це відбулось за рахунок зменшення у 2018 році, порівняно з 2016 роком розрахунків з депонентами, субсидіями.

Доцільно вивчити склад і структуру кредиторської заборгованості, за якими сталися зміни. Кредиторську заборгованість, як і дебіторську, вивчають в динаміці по установі в цілому, окремих її видах і сумах. Для аналізу використовується тільки достовірна інформація за видами та строками заборгованості. Для цього вивчаються контракти, договори, перевіряється точність записів в боргових зобов'язаннях і відомостей про сплату. При визначенні реального розміру зниження або підвищення кредиторської заборгованості слід враховувати кредиторську заборгованість з закінченими термінами позовної давності, списану на збільшення фінансування [2]. Кредиторська заборгованість установи характеризується наступними даними (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

**Склад і структура розрахунків установи в пасиві балансу
станом на 01.01.2017-01.01.2019 роки**

№ п/п	Показники	Станом на 01.01.17		Станом на 01.01.18		Станом на 01.01.19	
		грн.	%	грн.	%	грн.	%
1.	I. Власний капітал та фінансовий результат						
	- внесений капітал	245290315	92,07	320248036	116,94	326303322	67,70
	- капітал у дооцінках	–	–	6229352	2,29	214010660	44,40
	- фінансовий результат	13896897	5,22	-60649758	-22,15	-68964234	-14,31
	- цільове фінансування	2078983	0,77	2865979	1,05	3248220	0,69
2.	II. Зобов'язання						
	Довгострокові зобов'язання						
	- за кредитами	186738	0,07	176305	0,06	163080	0,03
	Поточні зобов'язання						
	- за платежами до бюджету	–	–	58032	0,02	256704	0,05
	- за розрахунками за товари, роботи, послуги	67239	0,03	119621	0,04	190315	0,04
	- за одержаними авансами	–	–	157265	0,06	314530	0,07
	- за розрахунками з оплати праці	305	0,00	–	–	38217	0,01
	- за внутрішніми розрахунками	21237	0,01	634849	0,23	343497	0,07
- інші поточні зобов'язання	1708777	0,64	56717	0,02	253145	0,05	
3.	III. Забезпечення	–	–	–	–	–	–
4.	IV. Доходи майбутніх періодів	3178240	1,19	3951463	1,44	5802404	1,20
5.	Баланс	266428731	100	273847861	100	481959860	100

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток Б)

Аналізуючи отримані дані в табл. 3.7 простежуємо, що найбільшу частку в пасиві балансу займає внесений капітал. Станом на 01.01.2017 рік цей показник становив 92,07%, що у грошовому вимірі дорівнює 245290315 грн., станом на 01.01.2018 рік показник значно змінився і становить 116,94% (320248036 грн.), а ось незначна зміна відбулась в сторону зростання станом на 01.01.2019 рік і становить 67,70%, що у грошовому вимірі дорівнює 326303322 грн. Це означає, що Вінницький національний аграрний університет у повному обсязі забезпечений ресурсами для покриття зобов'язань і всім необхідним для належного функціонування установи. Найменше в структурному співвідношенні до підсумку пасиву балансу займають поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці, всього лише 0,01%, що дорівнює 38217 грн. станом на 01.01.2019 рік, а станом на 01.01.2017 рік цей показник був значно нижчим, тому що зобов'язання по розрахунках по лікарняних були меншими і становити 305 грн.

Для кращого розуміння і якісного аналізу розраховані дані представимо на рис. 3.3.

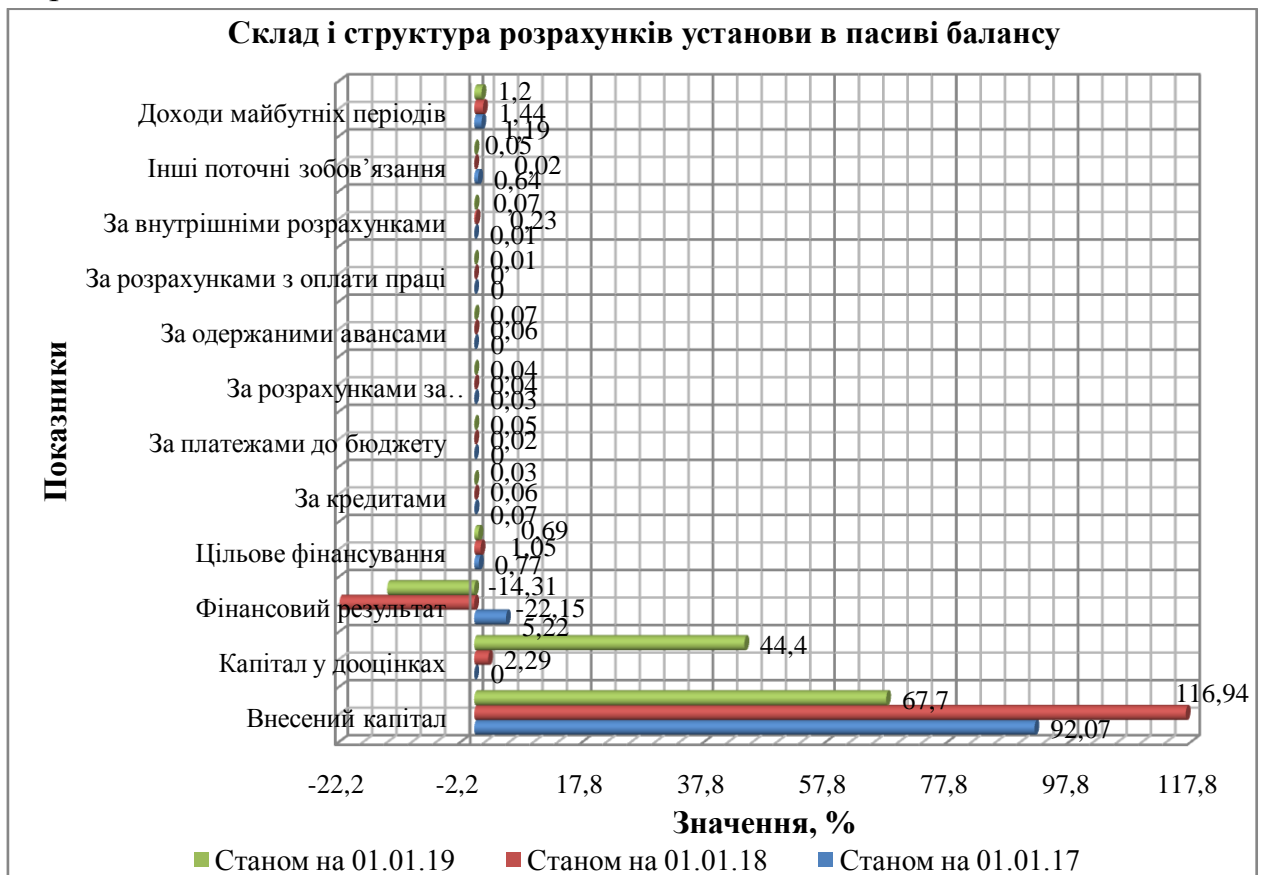

Рис. 3.3. Склад і структура розрахунків установи в пасиві балансу

Щодо аналізу бюджетної звітності Вінницького національного аграрного університету, то варто так само як і по дебіторській заборгованості простежити динаміку кредиторської заборгованості за видатками за спеціальним фондом по КПКВ 2201160 (КЕКВ 2282) (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Динаміка кредиторської заборгованості за видатками Вінницького національного аграрного університету по КПКВ 2201160 (КЕКВ 2282) (спеціальний фонд) згідно бюджетної звітності

№ п/п	Показники	Роки			Відхилення (+/-), грн.	
		станом на 01.01.17	станом на 01.01.18	станом на 01.01.19	станом на 01.01.19 до 01.01.17	станом на 01.01.19 до 01.01.18
1.	Кредиторська заборгованість	305,57	305,57	–	–	–
2.	в т.ч. прострочена	305,57	–	–	–	–

Джерело: сформовано автором самостійно на основі (додаток 3)

З отриманих даних бачимо стабільну динаміку станом на 01.01.2017-01.01.2018 роки кредиторської заборгованості (305,57 грн.), а прострочена заборгованість спостерігається лише станом на 01.01.2017 рік. Таким чином, прострочену кредиторську заборгованість за видатками було списано станом на 01.01.2018 р. в сумі 305,57 грн. у зв'язку із проходженням терміну позовної давності.

Динаміку дебіторської заборгованості за видатками Університету представимо на рис. 3.4.

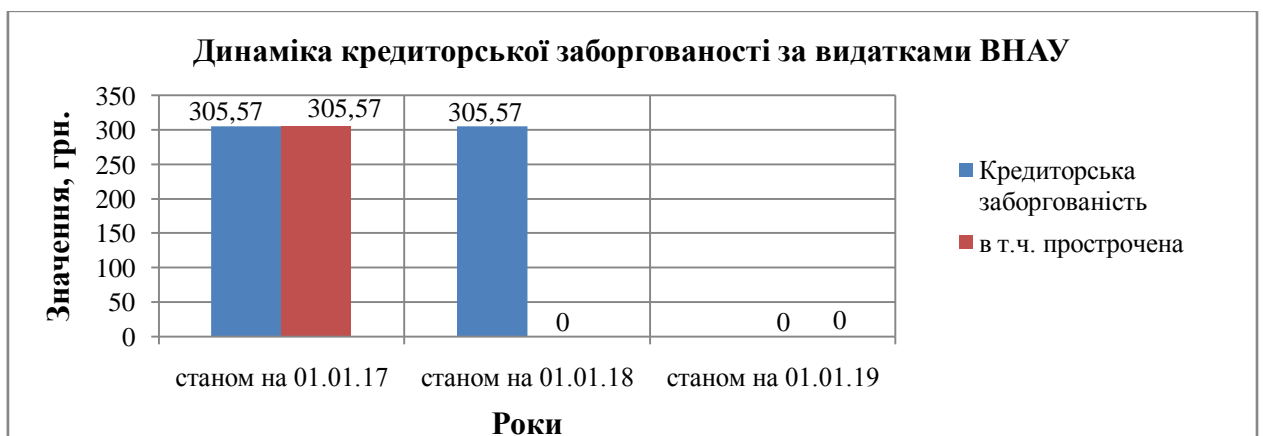

Рис. 3.4. Динаміка кредиторської заборгованості за видатками Вінницького національного аграрного університету

Таким чином, комплексне оцінювання поточної кредиторської заборгованості є одним із важливих складових аналізу фінансового стану, що дасть змогу визначити оптимальні розміри кредиторської заборгованості для установи, які не будуть перешкоджати його фінансово-господарській діяльності [92, с. 140].

Вся кредиторська заборгованість установи є заборгованістю, термін оплати за якої ще не настав, що є позитивним чинником для даної установи.

Щоб мати можливість максимально ефективно управляти кредиторською заборгованістю, необхідно розуміти структуру всіх поточних кредиторських зобов'язань установи, розробити систему показників, що допоможе забезпечити максимально якісну оцінку поточного стану, перспектив розвитку; здійснити ретельний аналіз відповідності фактичних показників плановим, після чого оцінити причини, що призвели до ускладнень; розробити дієві заходи, спрямовані на виявлення та усунення причин проблемних ситуацій з кредиторською заборгованістю [23, с. 130].

РОЗДІЛ 4

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ

4.1. Удосконалення обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами в бюджетній сфері

Організація обліку розрахунків дебіторської та кредиторської заборгованості установи має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій з дебіторами та кредиторами. Облікове забезпечення стану дебіторської та кредиторської заборгованості має бути організоване таким чином, щоб достатньою мірою відображувати і характеризувати всю господарську діяльність з достатньою конкретизацією, саме це зумовлює подальший напрям досліджень в галузі облікового забезпечення управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в установі [13, с. 18].

Для погашення своїх боргів установи повинні знаходити можливі способи покриття заборгованості, інакше їм може загрозувати банкрутство. У великій сумі дебіторська заборгованість впливає на їх фінансовий стан і заважає вести нормальну роботу. Варто відзначити, що на процес зростання дебіторської заборгованості великий вплив справляє політика розрахунків із покупцями і замовниками, а саме встановлення термінів погашення. Серед можливих способів покриття варто відзначити використання таких основних форм рефінансування, як факторинг, форфейтинг, які можуть за швидкий час перевести дебіторську заборгованість у грошові кошти. Велику роль можна віддати й обліку векселів [98, с. 728].

Відсутність необхідного обсягу достовірної, повної і доступної інформації щодо розрахунків із дебіторами майже повністю унеможливорює процес аналізу дебіторської заборгованості. Крім того, загальна криза неплатежів, що характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності та корисності результатів аналізу.

Під час використання вітчизняних методик неможливо однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості та його ступінь впливу на фінансово-господарський стан бюджетних організацій. Усе викладене вище посилюється відсутністю на більшості установ відповідальної особи за здійснення контролю над дебіторською заборгованістю, яка перевіряла б інформацію про потенційного дебітора, таку як:

- дані про перебування юридичної особи в процесі провадження у справі про банкрутство;
- дані про перебування юридичної особи у процесі припинення діяльності;
- дані про відсутність заборгованості перед органами управління;
- дані щодо дійсності свідоцтва платника податку, тобто є воно дійсним чи анульовано [98, с. 728].

Така інформація краще розкривала б дійсний стан діяльності організації, а також надавала важливий матеріал для прийняття виваженого рішення стосовно укладання договорів співпраці на умовах відстрочки платежу. Крім уведення до штату окремої особи, котра контролюватиме дебіторську і кредиторську заборгованість можна створити цілий відділ внутрішнього контролю, основною ціллю якого була б перевірка правильності ведення обліку, вірного перенесення інформації з первинних документів до реєстрів аналітичного і синтетичного обліку, достовірності інформації, а також дотримання вимог чинного законодавства [98, с. 728].

Крім частки неплатежів, існують організації, в яких не створено резерв сумнівних боргів. На нашу думку це є невірним, адже це не тільки суперечить чинному законодавству, а й збільшує ризики у разі неповернення заборгованості понести відразу значні збитки, які б зі створеним резервом були б не на стільки вагомими. Однією з важливих проблем обліку розрахунків із дебіторами є питання простроченої дебіторської заборгованості. У Наказі про зміни до деяких нормативно-правових актів із бухгалтерського обліку бюджетних установ вказано, що «прострочена

дебіторська заборгованість – дебіторська заборгованість, що виникає на 30-й день після закінчення терміну обов'язкового платежу згідно з укладеними договорами або якщо дата платежу не визначена після виписування рахунку на оплату [62]. На підприємствах недержавної форми власності це визначення не поширюється і має більш скромне трактування, яке, до речі, не регламентоване. Зазначається, що прострочена дебіторська заборгованість – це заборгованість, що не сплачена в строк.

Прострочена дебіторська заборгованість може бути як поточною, так і сумнівною і безнадійною. Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником. Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності [76].

Для поліпшення ведення обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості пропонуємо розробити більш точні часові рамки щодо визначення переводу короткострокової заборгованості до сумнівної і з сумнівної до простроченої, а згодом і до безнадійної. До часових рамок пропонуємо також прописати й лімітовану суму дебіторської заборгованості окремо на кожну часову рамку і виділити з чистого прибутку установи максимально допустимий відсоток на надання дебіторської заборгованості. Причому виділений відсоток можна поділити на максимально допустимий відсоток до поточної заборгованості і максимальний відсоток до довгострокової заборгованості. Це, своєю чергою, чітко сформує максимально допустиму суму надання «займу». Чітко встановлені часові обмеження допоможуть краще контролювати дебіторську заборгованість і вчасно проводити роботи щодо її покриття. Бюджетним організаціям слід приділити увагу пошуку можливостей збільшення кількості покупців і

замовників для диверсифікації масштабів ризику виникнення простроченої заборгованості одним дебітором; постійному моніторингу потенційних дебіторів (оцінюванню фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо) [98, с. 729].

Для удосконалення організації бухгалтерського обліку розрахунків із дебіторами і кредиторами важливим є досконалість синтетичного і аналітичного обліку. Синтетичний облік надає узагальнюючу інформацію і є основою для складання фінансової звітності. Тому для бюджетних установ доцільним є до субрахунків 211 «Поточна дебіторська заборгованість» запропонувати уточнений склад аналітичних рахунків четвертого і п'ятого порядків та 621 «Розрахунки за товари, роботи, послуги розпорядників бюджетних коштів» (рис. 4.1). Такий склад рахунків дозволить детальніше врахувати розподіл заборгованості по строкам несплати та дозволить деталізувати інформацію під час формування бухгалтерських проведення.

21. Поточна дебіторська заборгованість
211. Поточна дебіторська заборгованість розпорядників бюджетних коштів
2119. Дебіторська заборгованість у разі несплати
21191. До 30-ти днів
21192. Від 30-ти до 60-ти днів
21193. Від 60-ти до 90-та днів
21194. Від 90-та до 120-ти днів
21195. Більш ніж 120 днів
62. Розрахунки за товари, роботи, послуги
621. Розрахунки за товари, роботи, послуги розпорядників бюджетних коштів
6215. Розрахунки у разі несплати кредиторам
62151. До 30-ти днів
62152. Від 30-ти до 60-ти днів
62153. Від 60-ти до 90-та днів
62154. Від 90-та до 120-ти днів
62155. Більш ніж 120 днів

Рис. 4.1. Аналітичні рахунки до субрахунку 211 «Поточна дебіторська заборгованість» та 621 «Розрахунки за товари, роботи, послуги розпорядників бюджетних коштів»

Джерело: розроблено автором на основі [53]

Згідно запропонованих аналітичних рахунків четвертого і п'ятого порядків визначимо і представимо у таблиці 4.1 і 4.2 систему обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами Вінницького національного аграрного університету за строками неуплати.

Таблиця 4.1

Система обліку розрахунків з дебіторами у Вінницькому національному аграрному університеті за строками неуплати

№ п/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума
1.	Надано послугу по спільному використанню технологічних мереж	21192	7111	3 000,79
	Відображено суму ПДВ	21192	6311-1	600,16
2.	Реалізовано за готівку самшит	21191	1517	15,00
	Відображено суму ПДВ	21191	6311-1	25,50

Така система використання аналітичних рахунків значно полегшить облік та допоможе бухгалтеру контролювати дебіторську заборгованість за строками неуплати.

Таблиця 4.2

Система обліку розрахунків з кредиторами у Вінницькому національному аграрному університеті за строками неуплати

№ п/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума
1.	Отримано консультативні послуги з ведення бухгалтерського обліку засобами програмного забезпечення	8113	62151	810,00
2.	Отримано послуги з друку наукової монографії «Інформаційне забезпечення управління підприємницькою діяльністю на засадах інституціоналізму»	8113-1	62153	9200,00

Застосування в обліку аналітичних рахунків п'ятого класу допоможе аналізувати та стежити за строками та термінами оплати кредиторської заборгованості.

Основними напрямками удосконалення бухгалтерського обліку в державному секторі є, по-перше, перехід до міжнародних стандартів; по-друге, створення нової нормативної бази бухгалтерського обліку. Тому

виникає необхідність в удосконаленні плану рахунків бюджетних установ як основного елемента супроводження операцій із надходження та використання бюджетних коштів. Єдиний план рахунків має бути гармонізований із бюджетною класифікацією, базуватися на методі нарахувань і забезпечувати формування національних рахунків. Крім того, всі об'єкти, які є предметом бухгалтерського обліку, мають бути охоплені можливими бухгалтерськими проводками через кореспонденцію рахунків, у тому числі з обліку виконання бюджетів, кошторисів розпорядників та державних цільових фондів, шляхом відображення усіх операцій методом подвійного запису [19, с. 187].

Основними напрямками реалізації концепції розвитку бухгалтерського обліку в бюджетних установах слід визначити [77, с. 244]:

- розроблення та запровадження єдиних національних положень бухгалтерського обліку та плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, гармонізованого з бюджетною класифікацією;

- удосконалення системи фінансової звітності та звітності про виконання бюджетів шляхом нормативного визначення методології складення форм звітності та їх удосконалення, розроблення форм фінансової звітності з урахуванням особливостей кожної бюджетної установи;

- створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи, що передбачає модернізацію фінансово-бухгалтерських служб, уніфікацію програмного забезпечення, що використовується бюджетними установами;

- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів фінансово-бухгалтерських служб.

Реалізація цих заходів щодо вдосконалення та розвитку бухгалтерського обліку в бюджетних установах дасть змогу забезпечити створення прозорої, інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління фінансами бюджетних установ.

В бюджетних установах переважно застосовується меморіально-

ордерна форма обліку, яка вражає своєю трудомісткістю, оскільки вимагає здійснення додаткових вибірок інформації та її перегрупування при складанні звітності [35, с. 28].

Враховуючи специфіку обліку в бюджетних установах, можна виділити основні напрями удосконалення обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами (рис. 4.2).

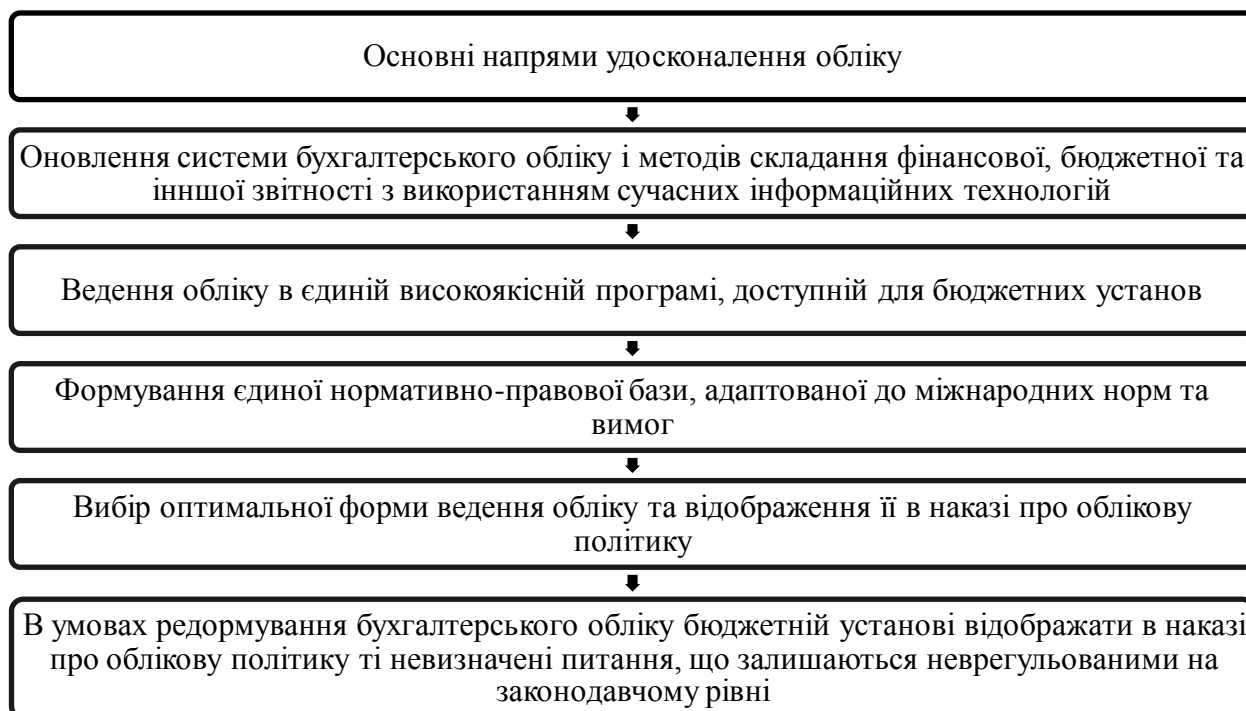

Рис 4.2. Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку в установах державного сектору

Джерело: [35, с. 28]

Таким чином, можна стверджувати, що належна організація обліку розрахунків із дебіторами та кредиторами сприяє управлінню її розмірами та здійснює контроль над своєчасним погашенням розрахунків. Основними проблемами обліку дебіторської заборгованості є прострочення платежів, які з часом переходять із короткострокової до сумнівної, а потім і до безнадійної, велика частка неплатежів та відсутність необхідного обсягу повної і достовірної інформації відносно майбутнього дебітора, що, своєю чергою, може призвести до збитків установи. Правильно організований облік,

своєчасний контроль та аналіз над розрахунками з дебіторами є гарантією безперебійного процесу і повернення заборгованості.

Можна зазначити, що дуже важливо контролювати терміни проведення розрахунків, не допускати простроченої заборгованості, термін позовної давності якої минув, а при необхідності своєчасно вживати заходів щодо її списання та причин виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості. Задля зменшення дебіторської й кредиторської заборгованості, поліпшення фінансового стану бюджетних установ та підвищення ефективності використання бюджетних коштів розроблено ряд пропозицій для виконання їх як на державному, так і на регіональному рівнях, а саме:

- ✓ розглянути доцільність затвердження для бюджетних установ форми звітності про стан претензійно-позовної роботи з погашення дебіторської заборгованості з метою здійснення подальшого аналізу;

- ✓ застосовувати методи ведення та організації управлінського обліку на сучасному етапі функціонування бюджетних установ, щоб отримувати інформацію не тільки в розрізі кодів бюджетної класифікації, а й за структурними підрозділами (відділеннями, факультетами, науковими підрозділами тощо).

Також, пропонуємо удосконалити Книгу реєстрації договорів Вінницького національного аграрного університету. Для цього можна вести Книгу за такими колонками: 1. номер за порядком; 2. назва організації; 3. дата укладання договору; 4. КЕКВ (код економічної класифікації видатків) загальний (2282 або 3210); 5. КЕКВ (підвид загального коду економічної класифікації видатків) (2210, 2240, 2271, 2272, 2273, 2275 і т.д.); 6. код за ДК021:2015; 7. сума; 8. номер накладної/акта; 9. дата накладної/акта; 10. предмет закупівлі.

Дані пропозиції допоможуть ясніше побачити і відобразити в обліку по даних первинних документів ту чи іншу інформацію для потреб користувачів бухгалтерії та планово-фінансового відділу.

4.2. Шляхи покращення аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторями у закладах вищої освіти

Потреба в удосконаленні аналізу дебіторської заборгованості підтверджується збільшенням її частки у складі активів установ. Рекомендована науковцями питома вага дебіторської заборгованості у вартості фінансових активів – 40% [39]. Але аналіз свідчить, що питома вага заборгованості дебіторів коливалася в діапазоні з 58,8% до 64%. Отже, відбувається значне вилучення коштів із обороту організацій з одного боку за рахунок збільшення величини заборгованості покупців та замовників, а з іншого – за рахунок необхідності погашення зобов'язань перед бюджетом за нарахованими податками у той час, як безпосередній розрахунок з дебіторами ще не відбувся [13, с. 15-16].

Таким чином, доцільно під час проведення аналізу наймати спеціаліста з технології комп'ютерної обробки економічної інформації на підприємствах, в установах та організаціях, де бухгалтерський облік ведеться з використанням комп'ютерної техніки та технології.

Нажаль необхідна література та нормативно-законодавчі збірники є в недостатній кількості, а ще бракує комп'ютерного обладнання для прискорення аналізу даних та відтворення результату. У теперішній час ринок пропонує велику кількість програм із базою нормативно-правових та законодавчих актів, які значно пришвидшують та полегшують роботу аналітиків, та підвищують якість проведення аналізу.

У процесі аналізу вивчивши динаміку і склад дебіторської та кредиторської заборгованості, необхідно визначити причини і строки її утворення, встановити, чи немає в їх складі сум, нереальних для стягнення, або таких, за якими закінчуються терміни позовної давності. Для цього пропонуємо проводити бухгалтерії Вінницького національного аграрного університету аналіз складу та стану за строками неуплати дебіторської заборгованості та окремо кредиторської. Форма та зміст можуть бути такими як у таблицях 4.3 і 4.4.

Таблиця 4.3

Аналіз складу та стану за строками неуплати дебіторської заборгованості Вінницького національного аграрного університету

Вид поточної дебіторської заборгованості	Всього, грн.	Строк утворення (неуплати), дні				
		До 30-ти	Від 30-ти до 60-ти	Від 60-ти до 90-ти	Від 90-ти до 120-ти	Більш ніж 120
За розрахунками за товари, роботи, послуги	3641,45	40,50	3600,95	–	-	–
За внутрішніми розрахунками	1205	–	1205	–	–	–
Інша поточна дебіторська заборгованість	2198	–	783	1041	–	374

Щомісячне ведення такого роду таблиці дозволить бухгалтеру аналізувати дебіторську заборгованість і своєчасно вживати заходів щодо усунення простроченої заборгованості. Даний аналіз здійснюється за допомогою внутрішньої звітності установи і використовується для потреб управління.

Таблиця 4.4

Аналіз складу та стану за строками неуплати кредиторської заборгованості Вінницького національного аграрного університету

Вид поточних зобов'язань	Всього, грн.	Строк утворення (неуплати), дні				
		До 30-ти	Від 30-ти до 60-ти	Від 60-ти до 90-ти	Від 90-ти до 120-ти	Більш ніж 120
За розрахунками за товари, роботи, послуги	10010,00	810,00	–	9200,00	-	–
За внутрішніми розрахунками	30	30	–	–	–	–
Інші поточні зобов'язання	113	–	–	15	–	-

Таким чином, згідно таблиці 4.4 можна визначити, що якщо установа перебуває у скрутному фінансовому стані, то результати такого аналізу дадуть уявлення про можливий розвиток подій у майбутньому. Найбільшу увагу необхідно приділяти старінню кредиторської заборгованості більше ніж на 90-то днів, оскільки це може стати підставою для відкриття справи про

банкрутство установи.

Завдяки комп'ютеризації процесів облікових операцій вирішується низка питань фінансового аналізу. Але нажаль до сьогоднішнього часу ще не було розроблено повноцінного програмного забезпечення для здійснення аналізу, хоча є передумови для їх створення. Комп'ютеризація повністю не зможе замінити аналітиків, зате суттєво підвищить результати їхньої діяльності. Великий успіх в аналітичній роботі можна досягти завдяки підвищенню використання обчислювальних машин при проведенні аналізу та обробці аналітичної інформації. При цьому діяльність аналітиків буде більш раціональною, вони не будуть витрачати час на громіздку технічну роботу, а в наслідок цього, економію часу будуть використовувати на важливіші проблеми і шляхи їх вирішення.

Отже, завдяки залученню комп'ютерної техніки в аналізі з'являється кілька переваг: підвищується терміновість виконання завдань, забезпечення інформаційними ресурсами, покращення аналізу, що у свою чергу дає змогу приймати сучасні оптимальні рішення для виявлення недоліків та зменшення шансів їх повторення в інших організаціях.

Щоб покращити та вдосконалити систему аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості потрібно:

1. вдосконалити нормативно-правові акти в системі реформи бухгалтерського обліку;
2. застосувати розроблену в цій роботі методику аналізу в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності;
3. забезпечити бухгалтерію кожного підприємства, установи, організації новітніми комп'ютерами;
4. розробити спеціальне програмне забезпечення для проведення аналізу. Ці програмні засоби можуть бути як інтегровані в програми ведення бухгалтерського обліку у вигляді окремих модулів, так і незалежними від них. Слід зазначити, що останні повинні швидко адаптуватись до програм ведення бухгалтерського обліку, що застосовуються в установах і організаціях, з

метою використання їх даних.

4.3. Удосконалення системи розрахунків з дебіторами та кредиторамі в бюджетних установах

Удосконаленням безготівкових розрахунків є впровадження операції з оплати послуг через мережу Інтернет з використанням електронних платіжних засобів [85, с. 71].

Для організації своєчасних розрахунків з дебіторами і кредиторамі необхідно впроваджувати сучасні інформаційні технології, адже фінансові розрахунки не зможуть сьогодні обійтися без інтернет-технологій, що швидкими темпами розвиваються [85, с. 71-72].

Особливої популярності набули дистанційні технології, які спрощують завдання і економлять час, що дуже важливо в нашому динамічному і мінливому світі. Так, уже багато юридичних і фізичних осіб використовують онлайн-платежі. Перед державою стоїть завдання створити привабливі умови для активізації та вдосконалення безготівкових розрахунків у всіх сферах, в тому числі і в бюджетних установах та організаціях [85, с. 71-72].

На сьогодні набуває поширення «Internet-banking» – один із видів дистанційного банківського обслуговування, засобами якого доступ до рахунків та операцій за рахунками забезпечується в будь-який час та з будь-якого комп'ютера через Інтернет. Цей вид розрахунків доцільним був би для бюджетних установ, пристосувавши його до умов обслуговування казначейством. При цьому бюджетна установа економить час на похід в банк і відсутності черг [85, с. 72].

В умовах комп'ютеризації обліку в бюджетних установах окремі бухгалтерії уже практикують обмін електронними документами. За допомогою комп'ютерних та інформаційних технологій, бюджетна установа може обмінюватися договорами, рахунками, актами, надсилати податкові накладні. Адже електронний документообіг не лише забезпечує моментальне надсилання, але й має усі властивості паперового документа [85, с. 72].

Якщо бюджетна установа хоче бути успішною, вона просто зобов'язана створити всі умови для зручності студентів та працівників. Оскільки безготівкові розрахунки на сьогодні дуже затребувані і популярні, то установка банківських терміналів або обладнання, що забезпечує прийом пластикових карт, просто необхідне.

В загальному вигляді електронні розрахунки можна представити на рисунку 4.3.

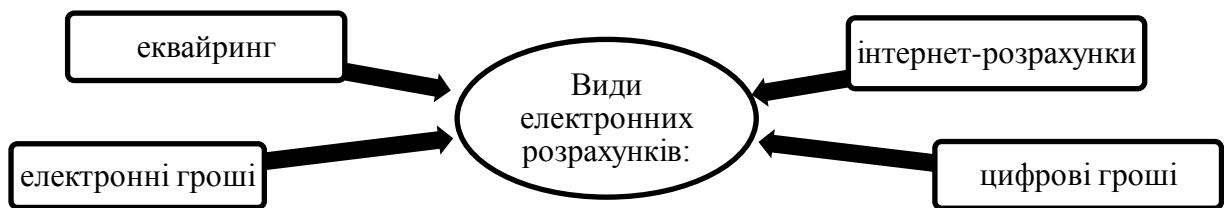

Рис. 4.3. Види електронних розрахунків

Джерело: розроблено автором самостійно

Сучасне життя неможливе без використання пластику. Безготівкові розрахунки – запорука успішності організації, а значить, без еквайрингу не обійтися. Еквайринг – це банківська послуга, яка передбачає здійснення розрахункового обслуговування організацій по платіжним операціям за допомогою платіжних карт на обладнанні, представленому банком.

Щоб користуватися всіма перевагами еквайрингу, необхідно укласти договір з банком-еквайєром, що надає еквайрингові послуги, тобто банк є власником платіжного терміналу, банкомату, який встановить в організації спеціальне обладнання, а саме платіжні термінали або пін-пади, якщо необхідно забезпечити прийом карт в зв'язці з касою організації [24, с. 1100].

Різновидом еквайрингу є мобільний еквайринг. Така система перш за все орієнтована на власників мобільних пристроїв. Завдяки їй можливий варіант здійснення платіжної операції під час використання смартфона. Тобто, наприклад, студенти зможуть оплачувати послуги навчання, проживання в гуртожитках або навіть участь у наукових конференціях (рис. 4.4).

Таким чином, цілком очевидно, що будь-якій організації, що не

використовує переваги еквайрингу, але бажає розвиватись і збільшувати обсяг надходжень, варто серйозно задуматися про можливості установки обладнання для безготівкового розрахунку [24, с. 1103].

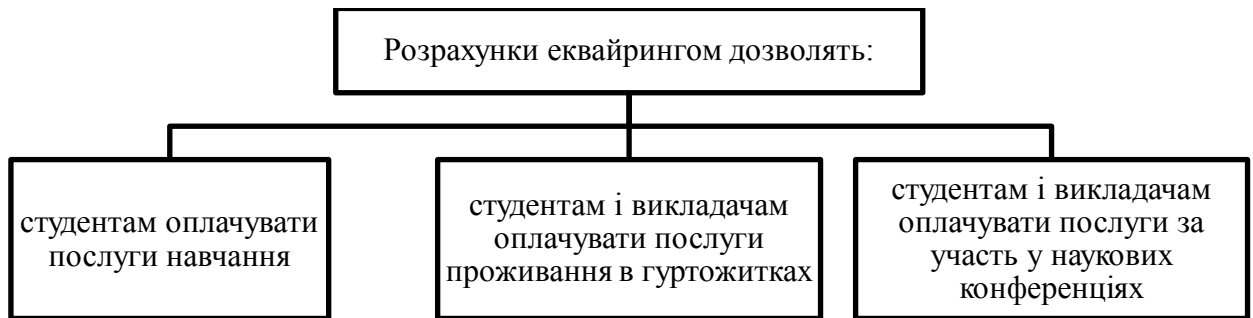

Рис. 4.4. Переваги запровадження розрахунків за допомогою еквайрингу у Вінницькому національному аграрному університеті

Джерело: розроблено автором самостійно

Аналіз надання банківських послуг дає змогу визначити переваги та недоліки еквайрингу як діяльності щодо технологічного, інформаційного обслуговування бюджетної організації та виконання розрахунків з ними за операції, які здійснені із застосуванням спеціальних платіжних засобів [24, с. 1103].

Підключення еквайрингу гарантує збільшення доходів і дає змогу швидше оплачувати навчання і проживання студентів в гуртожитках. Такий інструмент дуже зручний для всіх учасників. Будь-яка установа, яка зацікавлена у своєму рості і розвитку, повинна усвідомлювати значимість надання можливості оплачувати послуги з використанням пластикової карти. Проведений аналіз стану послуг технологічного, інформаційного обслуговування розрахунків за операціями, що здійснюються з використанням електронних платіжних засобів у платіжній системі України, свідчить про необхідність подальшого дослідження еквайрингу [24, с. 1103].

Отже, електронні розрахунки за допомогою платіжних систем значно полегшать відносини, які склались між університетом та студентами або викладачами. Хоч це і дороговартісна послуга, але, на нашу думку, варта того, щоб вивести устанovu на новий рівень.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження щодо обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами у закладах вищої освіти на прикладі Вінницького національного аграрного університету, можна зробити наступні висновки:

1. У сучасному економічному просторі функціонування господарських відносин ґрунтується на використанні системи грошових розрахунків та майнового обміну. Незалежно від форми розрахунків суб'єктів підприємницької діяльності між собою, із державою, із населенням, усі розрахункові операції поділяються на розрахунки з дебіторами та кредиторами і здійснюються з урахуванням діючої законодавчої бази.

2. Дебіторська заборгованість є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони. Натомість, кредиторська заборгованість – це сума коштів, якою володіє організація, оскільки вона набула товари або послуги в кредит від постачальника. Облік розрахунків з дебіторами відображається у Розділі 1 Класу 2 «Фінансові активи» та Класу 7 «Доходи», а облік розрахунків з кредиторами – у Розділі 1, але Класу 6 «Зобов'язання» та Класу 8 «Витрати».

3. Діяльність закладів вищої освіти регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, які стосуються двох основних частин обліку: організації та методики. Дані цих законодавчих документів регулюють організаційно-правові засади діяльності установи, загальну побудову бухгалтерського обліку в бюджетній установі та порядок складання звітності установи.

В більшій мірі доцільним є адаптувати систему обліку та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами в установах державного сектору. Тому вважаємо за доцільне удосконалити нормативно-правову базу під впливом міжнародного досвіду, у т. ч. міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі.

4. В ході аналізу було виявлено, що нефінансові активи переважають над власним капіталом, це свідчить про фінансову рівновагу та стійкість фінансового стану установи. Власний капітал та фінансові результати збільшувались з кожним роком і становлять +213331773 грн. абсолютного відхилення та +0,42% відносного відхилення звітнього року від базисного. На це вплинуло збільшення капіталу у дооцінках та цільового фінансування станом на 01.01.2019 р. порівняно із станом на 01.01.2017 р. Протягом досліджуваного періоду виявлено, що установа достатньо забезпечена основними засобами, збільшення їх вартості свідчить про покращення функціонування ВНАУ, на це вплинуло введення в експлуатацію нових об'єктів. Метою стало розширення спроможності установи здійснювати свою освітню діяльність.

5. Аналізуючи фінансові результати діяльності у Вінницькому національному аграрному університеті за 2017-2018 роки простежуємо дефіцит, що становить 1510867 грн. Він сформувався, тому що витрати перевищили доходи. Дана тенденція можлива в бюджетних установах і не являється негативним показником оцінки діяльності організації.

6. Розроблене Положення про облікову політику Вінницького національного аграрного університету зовсім не прописує ні як забезпечується облік, ні які рахунки що відображають, ні про синтетичний і аналітичний облік жодного слова в частині, що стосується розрахунків з дебіторами та кредиторами. Тому першочерговим етапом необхідно переглянути і затвердити таке Положення, яке б давало змогу конкретизувати, детально і наочно показати облік даних розрахунків. Тільки тоді можливе достовірне відображення і ведення їх обліку.

7. Облік розрахунків з іншими дебіторами ведеться за допомогою таких бухгалтерських документів: меморіального ордеру № 4а «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими дебіторами» за субрахунком 2113 «Розрахунки за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари,

роботи і послуги»; меморіального ордеру № 4 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими дебіторами» за субрахунком 2111 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги».

Розрахунки з іншими кредиторами ведуться у: меморіальному ордері № 6 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими кредиторами» за субрахунком 6211 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»; меморіальному ордері № 6 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими кредиторами» за субрахунком 6214 «Розрахунки за одержаними авансами»; меморіальному ордері № 6 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими кредиторами» за субрахунком 6214-н «Розрахунки за одержаними авансами - наука».

Отже, первинні документи у бухгалтерській службі ВНАУ проходять не швидкий термін часу на шляху до перерахування коштів і отримання товару або виконання робіт (послуг). Адже, бувають випадки, коли ректор не підписує документи через певні причини, які необхідно вирішити, тому відбувається деяка затримка і документи потрібно буде переробляти у зв'язку із простроченням дати. Таким чином, необхідно завжди контролювати усі документи, які подаються, щоб уникнути непорозумінь.

8. Для обліку поточної дебіторської заборгованості використовується субрахунок 2111 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги». Для розрахунків за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари, роботи і послуги призначено субрахунок 2113, на якому ведеться облік розрахунків з постачальниками, підрядниками у разі попередньої оплати товарів, робіт, послуг. Також в обліку використовується аналітичний рахунок 6214-н «Розрахунки за одержаними авансами - наука», який відображає розрахункові авансові операції по науковій тематиці. Доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) у ВНАУ ведуться на субрахунку 7111, де відображається облік доходів від реалізації продукції (робіт, послуг) розпорядником бюджетних коштів.

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані

товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги ведуться на субрахунку 6211 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Облік матеріальних витрат по загальному фонду, які здійснюються закладом вищої освіти у процесі основної діяльності та на виконання програм ведеться на субрахунку 8013 «Матеріальні витрати». На субрахунку 8113 «Матеріальні витрати» ведеться облік матеріальних витрат по спеціальному фонду, які виникають в процесі надання послуг, виготовлення продукції, виконання робіт, витрат на оплату послуг, отриманих від сторонніх підприємств. Бухгалтерія ВНАУ використовує аналітичний рахунок 8113-1 «Матеріальні витрати благодійні».

При інвентаризації розрахунків Університет в автоматизованій формі завдяки програмі «Парус» формує Акти звірки по кожній організації - дебітором чи кредитором. Тому інвентаризація розрахунків з дебіторами та кредиторами проводиться в строки згідно норм чинного законодавства і за розпорядженням головного бухгалтера.

9. Вінницький національний аграрний університет складає і подає фінансову та бюджетну звітність вчасно і у повному розмірі до органів Казначейства, тому всі дані є перевіреними і не містять суттєвих перекручувань.

10. Аналіз розрахунків з дебіторами і досі залишається не завершений як процес модернізації бухгалтерського обліку та перехід на національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі.

Проведений аналіз є основою удосконалення політики взаємовідносин установи з дебіторами, запровадження системи заходів щодо стягнення їх заборгованості (за необхідності у судовому порядку) та реструктуризації залишків дебіторської заборгованості шляхом списання безнадійної її частини на витрати Університету.

11. Затребуваність результатів дослідження в галузі обліку і аналізу кредиторської заборгованості визначається недостатнім ступенем розкриття ряду істотних теоретичних і прикладних положень, пов'язаних з обліковим

відображенням і оцінкою такої заборгованості, яка виникає на основі різних за змістом господарських договорів, а також за механізмом утворення та використання резерву власних коштів.

Таким чином, комплексне оцінювання поточної кредиторської заборгованості є одним із важливих складових аналізу фінансового стану, що дасть змогу визначити оптимальні розміри кредиторської заборгованості для установи, які не будуть перешкоджати його фінансово-господарській діяльності. Вся кредиторська заборгованість установи є заборгованістю, термін оплати за якої ще не настав, що є позитивним чинником для даної установи.

12. Для удосконалення організації бухгалтерського обліку розрахунків із дебіторами і кредиторами важливим є досконалість синтетичного і аналітичного обліку. Синтетичний облік надає узагальнюючу інформацію і є основою для складання фінансової звітності. Тому для бюджетних установ доцільним є до субрахунків 211 «Поточна дебіторська заборгованість» запропонувати уточнений склад аналітичних рахунків четвертого і п'ятого порядків та 621 «Розрахунки за товари, роботи, послуги розпорядників бюджетних коштів». Такий склад рахунків дозволить детальніше врахувати розподіл заборгованості по строкам несплати та дозволить деталізувати інформацію під час формування бухгалтерських проведення.

Задля зменшення дебіторської й кредиторської заборгованості, поліпшення фінансового стану бюджетних установ та підвищення ефективності використання бюджетних коштів розроблено ряд пропозицій для виконання їх як на державному, так і на регіональному рівнях, а саме:

- ✓ розглянути доцільність затвердження для бюджетних установ форми звітності про стан претензійно-позовної роботи з погашення дебіторської заборгованості з метою здійснення подальшого аналізу;
- ✓ застосовувати методи ведення та організації управлінського обліку на сучасному етапі функціонування бюджетних установ, щоб отримувати інформацію не тільки в розрізі кодів бюджетної класифікації, а й за

структурними підрозділами (відділеннями, факультетами, науковими підрозділами тощо).

Також, пропонуємо удосконалити Книгу реєстрації договорів Вінницького національного аграрного університету. Для цього можна вести Книгу за такими колонками: 1.) номер за порядком; 2.) назва організації; 3.) дата укладання договору; 4.) КЕКВ (код економічної класифікації видатків) загальний (2282 або 3210); 5.) КЕКВ (підвид загального коду економічної класифікації видатків) (2210, 2240, 2271, 2272, 2273, 2275 і т.д.); 6.) код за ДК021:2015; 7.) сума; 8.) номер накладної/акта; 9.) дата накладної/акта; 10.) предмет закупівлі.

Дані пропозиції допоможуть ясніше побачити і відобразити в обліку по даних первинних документів ту чи іншу інформацію для потреб користувачів бухгалтерії та планово-фінансового відділу.

13. Щоб покращити та вдосконалити систему аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості пропонуємо проводити бухгалтерії Вінницького національного аграрного університету аналіз складу, стану та давності утворення дебіторської заборгованості та окремо кредиторської.

Щомісячне ведення такого роду таблиці дозволить бухгалтеру аналізувати дебіторську заборгованість і своєчасно вживати заходів щодо усунення простроченої заборгованості.

Отже, завдяки залученню сучасної комп'ютерної техніки в аналізі з'являється кілька переваг: підвищується терміновість виконання завдань, забезпечення інформаційними ресурсами, покращення аналізу, що у свою чергу дає змогу приймати сучасні оптимальні рішення для виявлення недоліків та зменшення шансів їх повторення в інших організаціях.

14. Для удосконалення системи безготівкових розрахунків з дебіторами та кредиторами пропонуємо впроваджувати операції з оплати послуг через мережу Інтернет з використанням електронних платіжних засобів, адже фінансові розрахунки не зможуть сьогодні обійтися без інтернет-технологій, що швидкими темпами розвиваються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамішин М.В. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості / М.В. Адамішин // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування», 11-12 травня 2017 року. – Т.: ФОП Паляниця В.А., 2017. – С. 44-45.
2. Анализ хозяйственной деятельности бюджетных организаций: учеб. пособие / [Д.А. Панков, Е.А. Головкова, Л.В. Пашковская и др.]; под. общ. ред. Д.А. Панкова, Е.А. Головковой. – [2-е изд., испр.] – М.: Новое знание, 2003. – 409с.
3. Андренко О.А. Конспект лекцій з курсу облік у бюджетних установах (для студентів 5 курсу заочної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво» напряму підготовки 6.030509 – «Облік і аудит» і слухачів другої вищої освіти спеціальності 7.03050901 «Облік і аудит») / О.А. Андренко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 108 с.
4. Апопій В.В. Організація і технологія надання послуг: навч. посіб. / В.В. Апопій, І.І. Олексин, Н.О. Шутовська, Т.В. Футало; [за ред. В.В. Апопія]. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 312 с.
5. Бетге Й. Балансоведение / Йорг Бетге; пер. с нем. В.Д. Новодворский, А.С. Бакаева, В.А. Верхова – М. : Бухгалтерский учет, 2000. – 454 с.
6. Белозерцев В.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / В.С. Белозерцев. – Дніпропетровськ, 2013. – 20 с.
7. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк.– К.: Ника-Центр; Эльга, 1998. – 480 с.
8. Бурак І.О. Проблема тлумачення та визнання поняття «розрахунки» / І.О. Бурак // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2010. – Вип. 7(1). –

С. 209-214.

9. Бюджетний Кодекс України від 08.07.10 р. № 2456-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

10. Власова І.О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Донецьк, 2005. 178 с.

11. Гамова О.В. Особливості визнання організації обліку та контролю дебіторської заборгованості у бюджетній установі [Текст] / О.В. Гамова, І.А. Козачок, К.Г. Вініченко // Економіка та держава. – 2017. – № 1. – С. 59-64.

12. Гевлич Л.Л. Облікова політика бюджетних установ: сучасний стан та перспективи / Л.Л. Гевлич, В.М. Васильєва // Економіка і організація управління. – 2018. - № 1. – С. 64-74.

13. Гнатенко Є.П. Вдосконалення обліку і аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві / Є.П. Гнатенко, Б.В. Погрішук // Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського: економічні науки. – 2014. – Вип. 5.3. – С. 15-18.

14. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами : Практ. посіб. / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К. : Лібра, 2004. – 879 с.

15. Голов С.Ф. Фінансовий та управлінський облік / С.Ф. Голов, В.І. Сфіменко. – К.: ТОВ «Автоінтерсервіс», 2006. – 544 с.

16. Гончаренко В.Г. Юридичні терміни: тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П.Базова; К.: Либідь, 2004. – 320 с.

17. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р.П. Гончарук // Вісник ЖДТУ: економічні науки. – 2012. – №1. – 48-51.

18. Господарський кодекс України, прийнятий Верховною радою України від 16.01.2003 р. №436 – IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

19. Гуцайлюк Л. Ризики в системі обліку кредиторської заборгованості

бюджетних установ / Л. Гуцайлук // Галицький економічний вісник. 2015. № 4(33). С. 186-191.

20. Гуцайлук Л., Хорунжак Н. До питання обліку дебіторської заборгованості у бюджетних установах // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 152-155.

21. Гуцаленко Л.В. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення [Електронний ресурс] / Л.В. Гуцаленко, І.С. Слободянюк // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 8 (29). – Ч. 2. – 2011. – С. 154-159.

22. Дебіторська та кредиторська заборгованість: облік та списання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/budget-13-shkola-bughaltera-rozporiyaditela-byudzhetnih-sredstv-66-narusheniya-ucheta-obyazatelstv>.

23. Драбаніч А.В. Кредиторська заборгованість: поняття, сутність, відображення в обліку / А.В. Драбаніч // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2017. – Т. 22, Вип. 4. – С. 127-131.

24. Здрі В.А. Сутність еквайрінгу, його види та переваги / В.А. Здрі, І.А. Дернова // Економіка і суспільство. – 2017. – № 13. – С. 1100-1104.

25. Карбовник А.М. Деякі аспекти управління дебіторською заборгованістю та їх вплив на джерела формування оборотних активів / А.М. Карбовник // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С. 92-98.

26. Карпенко Н.Г. Звітність бюджетних установ: [навч. посіб.] / Н.Г. Карпенко, Л.О. Дорогань-Писаренко, Я.С. Аранчій, Р.В. Ліпський (вид. 2-е доп. та перер.) – Полтава: РВВ ПДАА, 2018. – 262 с.

27. Кемарська Л.Г. Особливості аналізу фінансової звітності суб'єктів державного сектору / Л.Г. Кемарська // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 8. – С. 768-774.

28. Китайчук Т.Г. Актуальні питання облікової політики бюджетної установи в умовах дії Національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі / Т.Г. Китайчук, Н.М. Гудзенко // Економіка. Фінанси.

Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2018. – № 4. – С. 104-117.

29. Кіндрат І. Класифікація дебіторської заборгованості / І. Кіндрат, В. Клімик, Н. Луців // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування», 11-12 травня 2017 року. – Т.: ФОП Паляниця В.А., 2017. –С. 88-89.

30. Кірейцева Г.Г. Фінансовий менеджмент: навч. посібник: курс лекцій / Г.Г. Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 432 с.

31. Конституція (Основний закон) України, прийнята Верховною радою України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

32. Кредиторська заборгованість у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/budget-13-byudzheth-buxgalterskij-uchet-otchetnost-i-kaznachejskoe-obsluzhivanie-52-kreditorskaya-zadolzhennost-v-buxuchete-i-finotchetnosti>.

33. Кручак Л.В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання [Текст] / Людмила Володимирівна Кручак // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О.В. Ярощук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 25. – № 2. – С. 93-98.

34. Лишиленко О.В. Бухгалтерський управлінський облік / О.В. Лишиленко. – К.: ЦНЛ, 2004. – 254 с.

35. Мазур В.А. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в бюджетних установах відповідно до сучасних вимог міжнародних стандартів / В.А. Мазур, Н.Ф. Яремчук, Ю.В. Дубовий // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2017. – № 9. – С. 23-32.

36. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності суб'єктів державного сектору: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2017 р. № 1170. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1170201-17>.

37. Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору: Наказ Міністерства фінансів України від 21.01.2015 р. № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#n550>.

38. Михайлов М.Г., Телегунь М.І., Славкова О.П. Бухгалтерський облік у бюджетних установах. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 384 с.

39. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку / Г.О. Москалюк. // Ефективна економіка. – 2013. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_3_50.

40. Навч. посіб. / І.Д. Ватуля, М.І. Ватуля, З.М. Левченко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 368 с.

41. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл; пер. с англ. А.В. Чмеля, Д.Н. Исламгулова; под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 496 с.

42. Новицька Н.В. Історичні етапи формування методології обліку розрахунків [Текст] /Н.В. Новицька// Економічний часопис – XXI. – Київ, 2011. – № 11-12. – С. 76-79.

43. Норд Г.Л. Нормативно-правове забезпечення обліку доходів спеціального фонду закладів освіти III-IV рівнів акредитації / Г.Л. Норд, Н.О. Руденко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Економіка. – 2012. – Т. 189, Вип. 177. – С. 59-66.

44. НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. № 1541. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11>.

45. НП(С)БОДС 124 «Доходи»: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>.

46. НП(С)БОДС 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок»: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0090-11>.

47. НП(С)БОДС 128 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0093-11>.

48. НП(С)БОДС 135 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 р. № 568. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12>.

49. Основи економічної теорії: підручник / А.А. Чухно, П.С. Єщенко, Г.Н. Климко [та ін.]; відп. ред. А.А. Чухна. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.

50. Паєнок А. Характеристика особливостей предмета договору роздрібної купівлі-продажу як однієї з його істотних умов / А. Паєнок // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 2. – С. 40-45.

51. Партин Г.О. Управлінський облік: навч. посіб. / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – 2-е вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2007. – 303 с.

52. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / Лука Пачоли [изд. подг. Соколов Я.]. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 288 с.

53. Петров А.М. Проблемы современной экономики [Электронный ресурс] / А.М. Петров // Евразийский международный научно-аналитический журнал. – 2007. – № 1 (21). – Режим доступа: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1295#ftn1>.

54. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0161-14>.

55. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

56. Подолянчук О.А. Кредиторська заборгованість як специфічне джерело формування капіталу підприємства / О.А. Подолянчук, В.М. Чорна // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2011. – Вип. 3. – С. 193-197.

57. Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністру України від 15.04.2015 р. № 215. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>.

58. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>.

59. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1365-14>.

60. Полуніна О.О. Загальна характеристика договору купівлі-продажу / О. О. Полуніна // Часопис цивілістики. – 2014. – Вип. 17. – С. 134-138.

61. Попазова О.В. Тенденції змін дебіторської та кредиторської заборгованостей на сільськогосподарських підприємствах України / О.В. Попазова // Агросвіт. – 2013. – № 7. – С. 40-44.

62. Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ: Наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2014 р. № 372. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14>.

63. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 116. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF>.

64. Порядок відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 22.06.2012 р. № 758. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12>.

65. Порядок заповнення форм фінансової звітності в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 р. № 307. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1547-17#n4>.

66. Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. № 1219. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0085-16#n24>.

67. Порядок подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.

68. Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування: Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#n622>.

69. Порядок складання типових форм меморіальних ордерів та інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору: Наказ Міністерства фінансів України від 08.09.2017 р. № 755. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1416-17>.

70. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/228-2002-%D0%BF>.

71. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

72. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996 – XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

73. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>.

74. Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння або валютних цінностей: Закон України від 06.06.1995 року № 217/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/95-%D0%B2%D1%80>.

75. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>.

76. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

77. Свірко С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація: Монографія/ С.В. Свірко. Київ: КНЕУ, 2016. 244 с.

78. Сиверс Е.Е. Классификация ценностей и основанная на неоклассификации счетов / Е.Е. Сиверс // Коммерческое образование. – 1909. – № 1. – С. 19-25.

79. Скляр Є.В. Теоретичні засади дослідження дебіторської та кредиторської заборгованостей / Є.В. Скляр, А.І. Храпливий // Молодий вчений – 2016. – № 5 (32). – С. 153-156.

80. Словарь бухгалтерского учета. – <http://www.pochitaem.ru>.

81. Соколов Я. Великий реформатор [Электронный ресурс] /Я. Соколов // Расчет. – 2003. – № 9. – Режим доступа: <http://www.raschet.ru/>.

82. Соколов Я.В. Занимательные очерки истории бухгалтерского учета

[Электронный ресурс] / Я.В. Соколов, М.Л. Пятов // Бух. 1С. Интернет-ресурс для бухгалтеров-2001. – Режим доступа: <http://www.buh.ru/document.jsp?ID=51&breakIIRISCevINDDIIssdssdiDDDD51DI=1#breakIIRISCevINDDIIssdssdiDDDD51DI1>.

83. Соколов Я. Тройная русская бухгалтерия [Электронный ресурс] / Я. Соколов // Расчет. – 2004. – № 1. – Режим доступа: <http://www.raschet.ru/>.

84. Солонина М.А. Особливості організації управління дебіторською та кредиторською заборгованістю бюджетних установ [Текст] / М.А. Солонина // Збірник наукових праць студентів кафедри обліку в державному секторі економіки та сфері послуг / редкол. : М.Р. Лучко, Н.М. Хорунжак, В.М. Рожелюк [та ін.]; відп. за вип. М.Р. Лучко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – Вип. 1. – С. 69-71.

85. Стаднік Л.І. Організація обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами в бюджетних установах та шляхи його удосконалення / Л.І. Стаднік // Економіка та управління АПК: зб-к наукових праць. – Біла Церква: БНАУ, 2018. – Вип. 1 (139). – С. 68-75.

86. Стоун Д. Бухгалтерський облік та фінансовий аналіз / Д. Стоун, К. Хітчинг. – М.: Сирин, 1998. – 302 с.

87. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / К.С. Сурніна; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2002. – 19 с. – укр.

88. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. № 1219. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0086-16/para4>.

89. Типове положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 р. № 59. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-%D0%BF>.

90. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. – 6-те вид. допов. і перероб. – К.: Алерта, 2013. – 982 с.

91. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства / О.Ф. Томчук // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія : Економічні науки. – 2016. – Т. 18, № 2. – С. 160-164.

92. Тютюнник С.В. Система показників комплексного оцінювання поточної кредиторської заборгованості / С.В. Тютюнник, Ю.М. Тютюнник / Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та фінансування: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції викладачів, молодих учених та студентів 27-28 листопада 2014 р. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – С. 138-140.

93. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.

94. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

95. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік: Посіб. / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко. – К.: Вид. центр «Академія», 2002. – 672 с.

96. Чорненька О.Б. Аналіз наукових підходів щодо сутності кредиторської заборгованості та її класифікації / О.Б. Чорненька // Наукові записки [Української академії друкарства]. – 2017. – № 2. – С. 207–214.

97. Шара Є.Ю. Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях. Навч. посіб. / Є.Ю. Шара, О.М. Андрієнко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.

98. Якубенко Ю.Л. Проблеми обліку розрахунків з дебіторами та пошук шляхів їх вирішення / Ю.Л. Якубенко, Ю.М. Треніна // Економіка та суспільство: електронне наук. вид. – 2017. – № 12. – С. 727-729.

ДОДАТКИ